

Muusikaleht

Nr. 7/8
Juuli-
august
1996
Hind 10.-

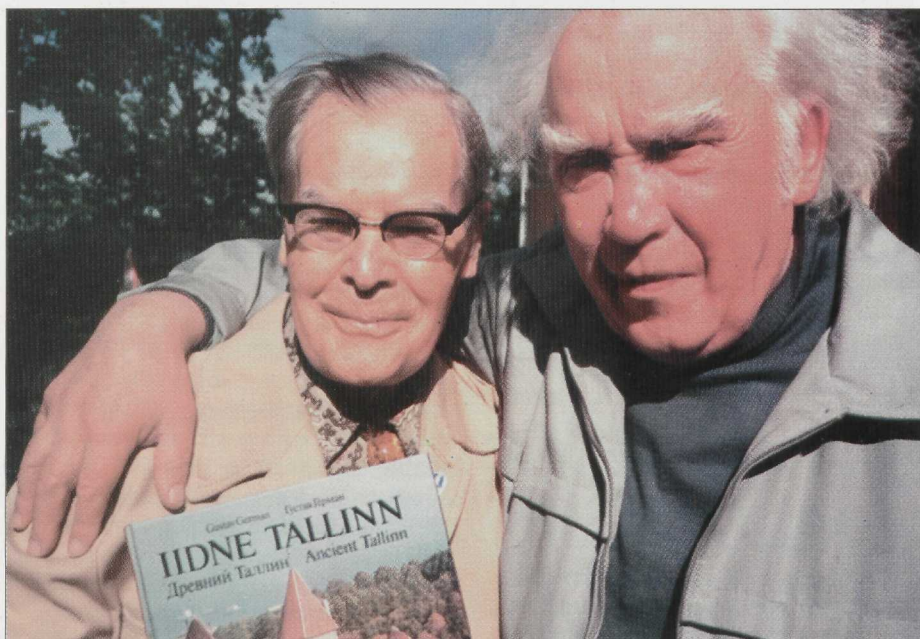
Eesti sõprade

Motto: Eestimaa, oled mul
sügaval südames

VAHENDAJANA
"RAUDEESRIIDE"
MÕLEMAL
POOLEL

Kohtumisi ja ühisprojekte

UOLEVI LASSANDER

↑ G. Ernesaks ja autor.

← 1985 välisbaltlaste pärjad
Soome vabatahtlikele Vaba-
dussõjas Helsingi kalmistul.

Juhan Aavik – 1954

Oli 1954. a. jaanipäeva aeg Stock-
holmis. Soomest sõitsid sinna Kan-
salliskuoro dirigent Väinö Karttunen
ja Ylioppilaskunnan Laulajat (YL)
dirigent Aapeli Vuoristo juhtimisel.
Need mõlemad koo-
rid olid käinud kor-
duvalt Eestis – laulu-
pidudel ja sõprus-
kooridel külas –
kontserte and-
mas. Stockholmis oli II EES-
TI LAULUPI-
DU ROOTSIS.

Autor eestlannade hulgas laulupeol Stockholmis 1954

Kansalliskuoro oli peole kutsutud ja YL oli teel Stockholmi kaudu Münchenisse üliõpilaslauupeole. Eesti laulupidu peeti Vesterbro peoplatsil ja YL laulis põhiüritusel kaks laulu. Juhan Aavik ise andis mulle mälestuseks laulupeomärgi, siis sõlmitigi sõprussuhted mitmete eesti lauljatega ning algas koostöö, mis on kestnud praeguse ajani.

New Yorgi Eesti Meeskoor – Manivald Loite – 1961

New Yorgi Eesti Meeskoor tegi Manivald Loite juhtimisel kontserdireisi Euroopasse. Soomes olid nad mai algul ja YL oli üks vastuvõtivatest kooridest. 5. mail esines New Yorgi koor televisioonis ja sugulastele Eestis oli sellest saadetud sõna. Mõnigi meist nägi seda saadet. Üllataval kombel helistati ühele lauljale Tallinnast ja see oli sõja järel esimene kontakt. Oli kokku lepitud, et kodumaistele kuulajatele esitatakse televisioonis Roman Toi laul "Pea vastu", kuid algul see keelati kategooriliselt ära. Lõpuks seda siiski lubati laulda, aga häält keerati maha. Koor viidi Kaivopuisto kaljudele üle mere kodumaa poole pilku heitma. Merd filmiti kõigi kaameratega, pisarad silmis. Selle külaskäigu tulemuseks olid eluaegsed suhted New Yorgi eesti koorivendadega ja nende Eesti Maja tegevuskeskusega. Seejärel kohtusime üsna tihti, eriti lähedaseks sain hiljem Hans Mirka ja mõistagi Osvald Ernesaksaga. Meelde jäid sageli korratud sõnad: "Kes võitleb, sellel on õigus, kes lakkab võitlemast, see kaotab kõik õigused."

RAM – Gustav Ernesaks – 1962

Raadio kaudu tuttavaks saanud RAM tegi lõpuks 1962. aasta veeb-

ruaris kontserdimatka Soome. Soome meeskoorivägi sai teada, mis on professionaalne meeskoorilaul. Eriti muljetjättev isiksus oli maestro Ernesaks. Tänu temale oli elukutseliste koorilaulus oskusele lisaks ka sooja tunnet ja hinge põlemist. Olime "valutatud". Sõlmiti südamlikud sõprussuhted, millele takistuseks polnud ka "raudeesriie" ja nõukogude süsteem. Hakkasin organiseerima koori ja selle solistidele kvarteti (RAM-3) kontserdireise Soome ning lõpuks ka Lääne-Saksamaale oma sealsete sõprade kaudu. Käisin nii sageli kui võimalik Tallinnas ja peagi sõlmisin sõprussuhteid ka Ellerheina lastekoori, Eesti Filharmoonia Kammerkoori, TPI meeskoori jt. kooridega. Paar aastakümnet organiseerisin nende kontserdireise. Asjale tuli kasuks see, et olin Soome Meeskooride Liidu asjaajaja ja Soome Lauljate ja Pilli-

mängijate Liidu sekretär. Sellega seondus ka Eesti koorilaulude "desant" Soome, kuna ma toimetasin samuti eesti mees-, nais- ja segakoorilaulude väljaandeid.

Eesti meeskoorilauljad "lombitagus" Soome kooris

USA-s ja Kanadas tegutseb 10 Soome meeskoori. Neil on oma katusorganisatsioon ja ühtlasi esinduskoor *Ameerikan Laulajat*. Sealsetes koorides laulab palju eestlasi ja kui need koorid või esinduskoor on teinud kontserdireise Soome, on alati koosseisus olnud ka eestlasi. Nende sidemete eest vana kodumaaga olen hoolitsenud isegi raskeimatel aegadel. Kuulsas "vaselinna" Sadburys tegutsevate Soome meeskoori juhtis kaua aega eestlane Ella Lillo. Ta töi 1976. a. oma koori Soome ning ma organiseerisin seda kontserdimatka ja esinemist Vaasa laulupeol.

Osvald ja Klara Ernesaks

Uue mandri tähtsamad eesti koorid on teatavasti New Yorgi Eesti Meeskoor ja Toronto Eesti Meeskoor. Esimeses laulis oma viimaste eluaastate ni maestro Gustav Ernesaksa noorem vend Osvald. Tutvusin temaga RAM-i Soomes- viibimise ajal, kui Osvald ja tema naine Klara tulid esmakordselt pärast sõda Gustaviga kohtuma. Hiljem on nad külalised olnud Tallinna laulupidudel ning viibinud Helsingis, kuhu selleks puhuks sõitis ka Gustav. Vendadel oli meelde jäävaid kohtumisi, vestlesid nad tundide kaupa ja, nagu maestro ütles, rohkem kui kunagi enne sõjaeelsetel noorusaastatel. Olin vendadevaheline sidepidaja nii kirja kui telefoni kau-

G. Ernesaks koos Soome kolleegidega Helsingis 1962.

du. Maestro haiguse aastatel oli ta Osvaldist vend talle suureks majanduslikuks toeks.

Roman Toi

Ka Roman Toiga, Toronto ja kogu Väliseesti kooriliikumise esimese mehega sain ma tuttavaks, kui ta andis Soomes kontserte 1964. aasta sügisel. Hiljem tegutsesime koos mitmes projektis ja olen olnud Torontos külas temal ja tema vennal Harriil. Mäletan, et küsisin mitu korda Romani käest, kas ta ei taha tulla Tallinna laulupeole. Ta vastus oli ikka kategooriline "ei", okupatsiooniväed olid ületamatu takistus. Kui ajad muutusid, oli mul suur rõõm olla ka endal Tallinnas ja Tartus tunnistajaks "Väliseesti Ernesaksa" rõõmsale osalemisele mitmetel muusikaüritustel, kõige meeldejäävamalt 1990. aasta laulupeol.

Aarne Viisimaa – Harry Olt – Harri Kiisk

Koor Ylioppilaskunnan Laulajat tegi 1963. aasta märtsis kontserdireisi Põhjamaades. Esinesime ka Stockholmi kontserdisaalis. Grupp stiilseid frakis härrasid Stockholmi Eesti Meeskoorist tuli lavale meie koori ette ja tõi hõimuveljedele sooje tervitusi. Neid sõnu lausis Aarne Viisimaa, legendaarne staar-tenor Vane-muises ja Estonias 1927–44. Pärast kontserdi lõppu veetsime koos õhtut ja seal sain temalt selle kõne teksti meie koori arhiivi jaoks. Nii algas meie sõprus, mis kestis Viisimaa surmani. Mu Stockholmi eestlastest sõpradest rikastasid meie koostööd Harry Olt ja Harri Kiisk oma suurte teadmistega muusikast.

Soome dirigent Matti Hyökki, Ants Üleoja, Roman Toi ja Uolevi Lassander.

Viimast korda kohtusin Viisimaa-ga Savonlinna ooperifestivalil 1987. aasta juulis, kui seal oli suur grupp eestlasi – Estonia teatri orkester, koor, ballett, solistid, Eri Klas, Kalle Randalu, RAM, Hortus Musicus jt. Oma ringsõidu koos Gustav Ernesaksaga mööda Soomet lõpetasime Savonlinnas. Festivaliprogrammis oli mitu RAM-i esinemist maakonna eri paikades ja seal oli maestro muidugi tähelepanu keskpunktis. Viimane kontsert oli Kerimäe kirikus. Jalutasime selle ees koos RAM-i lauljate ja publikuga, kui suur grupp turiste hakkas väljuma autobussist. Meie grupp läks kihama, kui selgus, et need olid Rootsist saabunud väliseestlased. Ühena esimestest tunti ära Aarne Viisimaa. Sõnades on võimatu edasi anda Ernesaksa ja Viisimaa aastakümnete järgse taaskohtumise atmosfääri. Nad olid seejärel peaaegu alati kahekesi koos ja jutuainest polnud puudust. Istusime koos RAM-i kontserdil, peatusime ühesamas Kasino hotellis ja kui eestlased esitasid Olavilinnas Pokrovski lavastatud "Hovanštšina" Eri Klasi dirigeerimisel, olime ikka temaga koos. Ligi 90-aastane Viisimaa oli reibas ja elav. Sügisel vahetasime kirju ja ta saatis mulle kalliks mälestuseks oma heliplaadi.

Tallinna orelite probleemid

1960–ndate ja 70–ndate aastate vahetusel oli huvitav "salakaubaveo-projekt". Tallinna Oleviste kiriku orelis oli osa registreid tummad, kuna membraaninahad olid hävinud ja osaliselt kadunud. Õhukest membraaninahka saadi Lääne-Saksamaalt ja nii panigi grupp estofiile projekti püsti. Agaralt löid kaasa Helsingi Va-

Klara, Osvald ja Gustav Ernesaks.

paakirkko koguduse ja teiste luterlike koguduste liikmed. Nahku viidi üle mere peidetuna üleriiete voodrite vahel, ühe mehe jalaproteesis jne. Ükskord sai toll nahku kätte ja takistas õhemate edasitoimetamise, paksemad öeldi olevat puhastamislapid ja need läksid tollist läbi. Üritus jätkus hulga aega ja sündis uusi projekte. Aastaid kestis Soome televisioonikavade paljundamine mitmeks kuuks ette. Jätkus ideid ja vabatahtlikke nende elluviimiseks.

Veljo Tormise muusikaline õõnestustöö

Veljo Tormis lõi sellist koorimusiikat, mis vallutas kuulaja igal pool, kus seda esitati. Alguses kodukandis, siis peagi Soomes, mitmel pool Euroopas ja mujalgi maailmas. Stagnatsioon ja tolleaegne kord olid üsna suur takistus, aga üht-teist saadi "läbi tilgutada" Soome. Siis ei olnud autoridõigus veel juriidiliselt vormistatud ja nii võisime avaldada eesti koorilaulukogumikke juba 1970–ndate aastate algul. Valik oli alguses väike, kuid siis hakkasid tulema "Ingerimaa õhtud" ja mõned teised tõelised "koorihitid". Need ilmusid peagi ka Väliseesti kooride repertuaari. Esijoones aeti taga laule, kus ridade vahele oli peidetud tõeline sisuline sõnum. Need vaimustasid meid ja vihastasid keskkomiteed.

Kord oli jälle uute laulude kontsert Estoni kontserdisaalis. Eesti Filharmoonia Kammerkoor Tõnu Kaljuste juhatusel esitas Tormise uudisloomingu. Ühel kuulajal oli kassetikene

kaas ja kui kassetitais laule oli järgmisel päeval Soomes, tegin neist mitu koopiat ja lähetasin saatekirjadega New Yorki, Torontosse, Austraaliasse ja Stockholmi "teadmiseks" väliseestlastele. 17. oktoobril 1981. a. toimunud kontserdi lauludest olid kassetil muuhulgas "Üks väga vana rahvas", "Kas leiduks lohtu", "Raua needmine", "Laulusild", "Pärismaalase lauluke". Kassetil olid jäädvustatud ka laulude lõpul kõlanud aplausid, milles oli ilmselt väike meelevalduse varjund, Tormise poolt rittapandult "Dialekt i l i s t e k s aforismideks" nimetatud aktuaalselt kõlavate Juhan Liivi luuletuste, Hando Runneli "Lojtaalsete laulukeste", "Mõtisklused Hando Runneliga" ja "Pärismaalase" tekst (tabu-tabu) olid ilmselt keskkomiteelastele liiast! Omaette lugu oli Sirbi ja

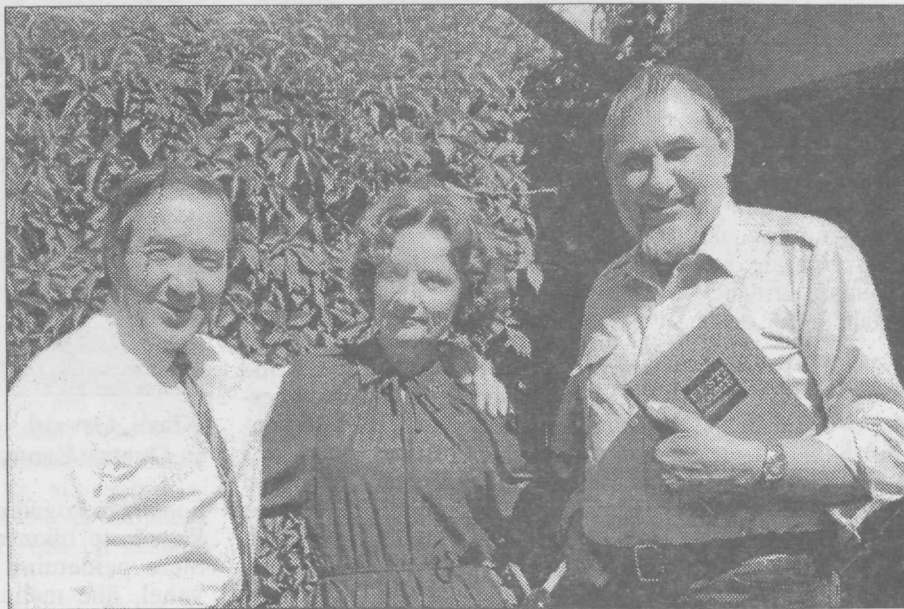
Vasara juhtkirja lõik, milles Olaf Utt juhtis Veljo Tormist õigeuskliku komponeerimise teele. Veljo Tormis lõi sellele tekstile iroonilise kantaadi "Küsimus on...". Tekst oli vaieldamatult autoriteetne, kuid helilooja oma sõnum jõudis päralt. Mõnele uurijale võiksid Veljo Tormis ja tema toodang pakkuda spetsiaalseid muusikaväliseid teemasid.

Baltlaste projekt 1985

Juulis 1985 möödus 10 aastat Helsingis toimunud Euroopa julgeoleku ja koostööõupidamise otsuse vastuvõtmisest, mille puhul loodeti, et need mõjutavad Baltimaade ja Nõukogude Liidu suhteid. Järgnenud aastad olid aga olnud väliseestlastele täis pettumusi. Ja nii korraldatigi "Rahu ja vabaduse ristlemine", milles osales üle 300 väliseestlase, -lätlase ja -leedulase. Osavõtusoove kõigist maailmakaartest oli palju enam, kui mahtus laeva inimesi. Laevamatk algas Stockholmis 27. juunil ja Helsingisse jõuti täpselt otsuse alakirjutamise 10. aastapäeval 30. juulil. Meie, Soome estofiilide kohus oli neid Helsingi Läänesadamast vastu võtta.

Stockholmi sadamast asuti teele "Saa vabaks, Eesti meri" lauldes ja

seada lauldi kogu matka vältel lugematuid kordi. Ka "Hoia, Jumal, Eestit!". Lätlastel ja leedulastel olid muidugi oma traditsioonilised laulud. Gotlandi lähistel mälestati ühiselt kodumaalt põgenemisel Läänemeres hukkunuid. Kui laev sõitis Leedu territooriume piiril põhja poole, kõlasiid laulud ja lillevanikud visati merre lootuses, et need jõuavad mandrini. Sama toimus Läti merepiiril. Kui

U. Lassander koduõuel Tapiolas. 1954. Peremees koos Lea ja Veljo Tormisega.

laev jõudis Saare- ja Hiiumaa kohale, olid vastas Nõukogude patrull- ja sõjalaevad, raadiost kostis hoiatusi ja ähvardusi. Sellest ei lastud end hirmutada, kõik kordus. Oli öö, kuid laevade tuled ja kauge majaka valgus andsid tunnistust sellest, et armas Maarjamaa polnud kaugel.

Laeval oli kogu aeg ettekandeid, arutlusi, seminare. Üks ürituse algatajaid Andres Küng pidas mitu kõnet, edastas kuulajatele teateid sündmustest Baltikumis. Loeti ette pikk tagakiusatute ja vangistatute nimekiri, nõuti vabadust Lagle Parekile, Jüri Kukele, Mart Niklusele jt.

Helsingi ametivõimud olid andnud loa meelevaldusdemonstratsiooniks Läänesadamast Bulevardi pidi Vana kiriku pargis oleva mälestussamba juurde Eesti Vabadussõjas 1918–19 langenud Soome vabatahtlikele. Seal pidasid kõnet Andres Küng ja Vladimir Bukovski. Mälestussambale asetati Balti riikide lipuvärvides pärjad (vt. foto esikaanel).

Lauldi Paciuse laulu, mis on ühine hümn Soomele ja Vabale Eestile. Kohal oli ka meid, soomlasi, mõnel silmad pisarais. Kedagi ei heidutanud, et rahva hulgas liikus ka filmivaid Tehtaankatu (Nõukogude Liidu suursaatkonna) mehi.

Üsna suur grupp osalejaid siirduski Tehtaankatule, kuid politsei takistas sinna juurdepääsu. See ei seganud kandmast loosungeid ega laulmast laule. Marsiti kogu päeva, skandeerides: "Njet, njet, sovjet."

Need sündmused, milles koos eesti sõpradega osalesime, kinnitasid usku, et kord tuleb aeg... Ja see tuli.

Eesti kooride invasioon Läände

Eesti koorid said suhteliselt harva teha kontserdireise Läände, üks käijaist oli loomulikult RAM. Tema sidemed Lääne-Saksa maaga said alguse Moskvast, kus Saksa ärimees – ühtlasi innukas meeskoorilaulja – Rolf Heinz Rode-wormwaldist kuulis esmakordselt RAM-i laulmas ja oli ülimalt vaimustatud. Sellest sai alguse usku-

matu projekt. Too mees organiseeris pikki aastaid nii RAM-i kui Eesti Filharmoonia Kammerkoori kontserdireise Lääne-Saksamaale. Kohe alguses leidsime ka temaga üksteist ja sellest alates kulgeski ühendus Eesti-ga Helsingi kaudu. See kiirendas ja hõlbustas sidepidamist ning ma sain mitmeid kordi jälgida nende professionaalsete kooride suurt edu Läänes. Aga ka tunda närviködi.

Ükskord helistas mulle Moskvast Heino Kaljuste, et lastekoor *Ellerhein* on seal hädas. Koor oli teel kontsertreisile ja konkursile Kanadasse, aga ei olnud saanud Kanada viisat, kuna oli puudu mingi paber konkursi organiseerijalt. Lennuk läheb mõne tunni pärast. Kanadas on kesköö ja nad ei saa ühendust. Helistasin Kanada suursaatkonnale Helsingis, seal polnud võimalust aidata, kuid mulle anti Kanada Moskva suursaatkonna telefoni- ja faksinumbrid. Kui helistasin sinna, öeldi, et tuleb saada konkursiorganisatsiooniga garantiid ülalpidamiskulude maksimise kohta. Õnneks oli mul olnud tegemist *Powell Riveri* juhtkonnaga *Tapiolan Kuoro* samalaadse reisiga ühenduses. Äratasin telefoniga selle peasekretäri kell 3 öösel ja selgitasin talle probleemi. Ta sai minult andmeid Kanada Moskva suursaatkonna

kohta ja lubas kohe minna kontorisse asju ajama. Tunni aja pärast helistas Kaljuste, et viisa on saadud ja nad on juba lennujaamas. Lennuki ärasõidu ni oli jäänud aega vähem kui tund.

Kogu lugu paistis olevat päris ime. Muudki samalaadsed juhtumid kandisid aastate jooksul hoolt selle eest, et mu vererõhk püsis piisavalt kõrgel.

Sibelius-Akadeemia – Mart Ernesaks

Minu üle 30 aasta kestnud sõprus Gustav Ernesaksaga oli ülimalt rikas aeg. Ühised reisirid peaaegu kõiki Soomemaa paiku pidi, kas laulupidudel ja festivalidel või ainult puhkust veetes olid nooremale kuulajale tõelised kultuurimatkad. Lõputu hulk imepäraseid juhtumeid, millest Ernesaks rääkis, lummasid kuulajat. Noorena oli ta olnud ühe õpperühma koosseisus Soomes Helsingi Konservatooriumi (nüüdne Sibelius-Akadeemia) üliõpilaskonna külalisena ja sellest reisisit rääkis ta palju. Sellega seoses tuli sageli esile tema soov võimaldada muusikaõppijatele vabamat liikumist maailmas ja eriti eesti noortele õppimist Sibelius-Akadeemias. Ta tundis uhkust oma poja Oti poja Mardi musikaalsuse üle ja rääkis sellest korduvalt. Elu lõpuaastatel, kui ajad muutusid vabamaiks, avaldas ta soovi, et ma suunaksin Mardi õpingute teele Helsingisse. Nii saatus tahtiski.

Mart oli suvel tööl laeval, mängis ansambelis klaverit. Vanaisa palvel helistas ta ükskord mulle sadamast, andis edasi tervisi ja ütles, et tal on õhtuni aeg vaba. Sõitsin sadamasse ja võtsin ta kaasa väikesele ringsõidule pilku heitma Helsingi vaatamisväärsustele. Kui sambad, pargid ja muu oli üle kaetud, otsustasin näidata Mardile ka Sibelius-Akadeemia

maja. Olime juba näinud kõike olulist, kui tuli vastu seal töötav minu tuttav, kes oli ka korduvalt kohtunud maestroga. Esitlesin talle Marti ja ta küsis sedamaid, kas noormees tuli andma avaldust sisseastumiseks, homme on selleks viimane päev. Kuigi vastus oli väheke kõhklev, läks ta kohe hankima vastavaid formulare. Need käes, läksime välisuksele ilma tõsimeelse kavatsuseta neid täitma hakata. Seal tulid vastu kaks akadeemias õppivat Mardi tuttavat. Jälle samad küsimused. Kõigi keeldumiste ja kõhkluste suhtes olid neidude kõrvad kurdid – nad viisid Mardi väiksesse harjutusruumi ja hakkasid täitma formulare.

Nii taotles Mart Ernesaks õppi-maasumist Sibelius-Akadeemias, sai sisse, hiljem ka pianisti diplomi ja valmistab nüüd doktoriväitekirja. Sellised on saatuse teed – maestro soov on teoks saanud.

Eesti laul ja eesti meel, truuks neil' jääme eluteel

Selle loo autori emapoolsed perekondlikud juured ulatuvad Eestisse, kus Vihula mõisa läheduses elavad praegugi tema sugulased. Ta on sündinud 6. jaanuaril 1924. a. 1940. a. Nõukogude Liidu koosseisu läinud Laadoga Karjalas, Suojärvi kihelkonnas Kaipaa külas. U. Lassander oli aastail 1971–89 Soome Meeskooriliidu asjaajaja ja 1980–89 Soome Lauljate ja Pillimängijate Liidu (SULASOL) sekretär. Ta on toimetanud mitmeid väljaandeid kooridele, juubeliraamatuid ja muud taolist, teinud raadio-saateid, on olnud kooride välismaiste kontserdireiside korraldaja ning pidanud loenguid kooriseminaridel. Nooremalt laulis ta koorides Ylioppilaskunnan Laulajat ja Laulu-Miehet, nüüd on tegev Helsingi NMKY:n Seniorilauajat- ja Helsingin Sotaveteranikuoro-nimelist es koorides. Uolevi Lassander on ka Soome Meeskooriliidu, Tapiola koori, Eesti Koorühingu, RAM-i, TAM-i ja Tuglas-seura auliige.

Eesti "ristlejad" Helsingis 1985.

Veel numbris

EESTI, VÄLISEESTI, VÄLISMAA

Uued Milvi Laidi ja Naan Põllu plaadid

Eesti kunstnikud Blombergis 50 aastat tagasi

Väliseestlaste tugi Ellerheinale ja Tallinna Poistekoorile

Välismaine tunnustus Mari Vihmandile, Hanna Heinmaale, Aare Saalile ja Kristjan Randalule

Pille Lill ja teised eesti noored muusikud õpivad välismaal

Välismaa pianistide meistrikursused Tallinnas

Tubina päevad Alatskivil

UUT EESTIS

Kontserdid Tallinnas juunis–juulis

Tallinna Vanalinna päevad

Pärnu – muusika suvepealinn

Poiste- ja segakooride laulupidu

Rahvapillikool võpsikus

Uuelaadne folküritus

Massimeedia ei hooli isetegevusest

90-aastane Vladimir Sapožnin kavatses anda kontserti

Tellige MUUSIKALEHTE IV kvartaliks. Hind 18.95

EESTIST

Kammerkoori juubeliturnee

Käesolev aasta on Eesti Filharmoonia Kammerkoorile juubeliaasta: täitub 15 aastat taidlust ja 15 aastat kutselist tegevust. Juubeli tähistamise raames andis koor juunis 15 Eesti maakonna ühes kirikus kontserdi. Kavas oli kaks erinevat programmi, milles esines kaastegeva kollektiivina ka Tallinna Kammerorkester. Viimasel esinemisel 30. juunil **Kella kirikus** Harjumaal olid lauljate hulgas ka koori endised liikmed. See oli juubeliürituste lõpp-punkt.

EMA lõpetas õppeaasta uues majas

29. juunil lõpetas Eesti Muusikaakadeemia järjekordne lend noori muusikuid. Seekordne lõpetamise tseremoonia oli eriline selle poolest, et pärast diplomite kätteandmist Sakala keskuses mindi koos EMA uue hoone ehitusele, kus toimus kontsert. Kokkutulnuile pidasid kõne kultuuriminister Jaak Allik ja EMA rektor Peep Lassmann. Kontserdil esinesid EMA vastsed diplomandid Lasse Joamets ja Piret Kangron ning vaskpilliansambel Silver Brass. Pärast kontserdi oli kõigil üritusest osavõtnuil võimalus teha ringkäik EMA uues hoones.

Algas Rapla kirikumuusika festival

16. juunil algas Rapla IV rahvusvaheline kirikumuusika festival. Avakontserdil Rapla kirikus esinesid Soomest Sibelius Akadeemia koor ning Jorma Hannikainen, kes festivali kammerorkestrit juhatas. Järgmisel kontserdil 22. juunil mängis samas Tallinna keelpillikvartett. Kavas olud eesti heliteostest kõlas üks – **E. Vetemaa "Dolente"** – esiettekandes. 28. juunil oli esinejaks Soome organist E. Tyni. 4. kontserdi 6. juulil andis Tallinna barokksolistid, 5–ndal kandid oratooriumikoor ja festivaliorkester ette C. Gounod "Messe Solemne Sainte-Cécile".

Peaagu nagu 100 aastat tagasi

Laulupeole

A. Tarmula foto.

2. juunil peeti Haapsalu lossipargis maha laulupidu, millega tähistati 100 aasta möödumist esimesest Läänemaa laulupeost. Esinejaid oli mujaltki, seehulgas meeskoor Tartust. Lavastaja **Ülo Luht** oli pööranud suurt tähelepanu arhailisuse ja huumori momendi sissetoomisele.

Dirigeerisid kaks inimest, abidirigendina kehas valgejuukseline näitsik Miina Härmat, kes saja aasta eest oli olnud peategelane. Kohale oli toodud hobuseid ja lambaidki, nagu 100 aastat tagasi, kui perenaised ei sõandanud neid laulminnes omapead jätta. Pealtvaatajate hulgas oli ka kohalike kombeid mittetundev kreisiülem, kelle peojuhk korrale kutsus, kui kõrge ametimees hakkas vaimuliku pala järel maruliselt plakutama. Eesriide aset täitsid kuused. Mees-

koori esiritta oli paigutatud meesteks riietatud naisterahvad, kes aitasid meestel viisi pidada. Ei ole teada, kas see oli ka 100 aastat tagasi niiviisi, aga lõbusat tuju aitas ülal hoida küll.

Vanamuusika festival Haapsalus

28. juunist 2. juulini oli Haapsalus kolmandat suve järjest vanamuusika festival. Muusikapeo idee oli seotud Haapsalu toomkirikuga, kus toimus ka enamik kontserte. See kirik on osa kristliku Euroopa vanast kultuurist Eestis.

Tänavusel festivalil ülesastunute seas olid sellised tuntud vanamuusikakollektiivid nagu Vanalinnna kammerkoor ja barokkorkester, ansambli Hortus Musicus, Rondellus ning laulusolist K. Vaattoavaara Helsingist. Meeldiv täiendus festivalil kõlanud vanamuusikairituselise kontsert, kus Anne-Liis Poll (sopran) ja Siim Poll (klaver) esitasid koos kammeransambliga vanamuusikast inspireeritud uueaegseid teoseid.

4. juuli Lääne Elu töö ära lühiintervjuu festivali peorganisatori **Toomas Siitaniga**, kes jäi seekordse festivaliga väga rahule, kuna publiku huvi oli kohati üsnagi suur. Tänavu kõlanud teosed kuulusid barokiajastu säravaimate hulka. Siitan oli täis entusiasmi säärasete festivalide korraldamiseks tulevikus, kus võiks esitada ka vähemtuntud teoseid.

Rahvusvaheline koorifestival Pärnus

4.–7. juulini Pärnus toimunud rahvusvahelisel koorifestivalil osales arvukalt kollektiive, kokku ligikaudu 1000 osavõtjaga. Avatseremoonial esitati Urmas Sisaski "Eesti missat", mida juhatas noor dirigent **Tõiv Tiits**. Väliskülastajana esinesid festivalil sellised tuntud kollektiivid, nagu F. Liszti nimeline segakoor Ungarist ja saksa vokaaliansambel Vox Orange. Kokku toimus festivali raames üle 20 koorimuusika kontserdi.

Sisutihedad ja muusikalembesed Mustjala valla päevad

Üllatavalt põnevate ja kõrgetasemelistena paistsid juulikuise Eestimaa kultuuriüritustest silma Saare maakonnas Mustjala vallas 9.–13. juulini toimunud kultuuripäevad. Väikeses maa-kohas anti 9 kõrgetasemelist süvamuusika kontserdi. Esinejate seas olid sellised tuntud eesti interpreetid nagu **Tiit Peterson, Tatjana Lepnurm** ning keelpillikvartett **Noobel Nelik**. Lisaks neile esinesid valla päevadel veel mitmed kohalikud muusikud.

III Võsu muusikapäevad

11.–14. juulini toimusid Võsul tänavu juba kolmandat korda muusikapäevad. Ürituse põhisuunitluseks oli džässilikuma suuna viljelemine, kuid toimusid ka klassikalise muusika kontserdid. Esinejate seas olid Tallinna Linnaorkester, piirkaitse puhkpilliorkester, EMA puhkpilliorkester. Üritus lõppes suure ühiskontserdiga Võsu rannas.

Eesti Muusikaakadeemiasse vastuvõetute nimekirjad on koos

3. juuliks olid selgunud 94 bakalauruse-, 20 magistri- ja 1 doktoriõppesse sissesaanu nimesed, kes alustavad või jätkavad EMA-s, ütles vastuvõtukomisjoni sekretär Irene Kabonen ETA-le. Klaveri- ja keelpillide osakonda võeti kummassegi vastu 14 tudengit, kusjuures esindatud on kõik keelpillid, ka harf ja kontrabass, mida pole aastaid õpetatud. Puhkpillidele hakkab õppima 11, koorijuhimist 7, sümfoniaorkestri dirigeerimist 1, koolimuusikat 14, kompositsiooni 4, muusikateadust 2 ja laulmist 8 üliõpilast. Kokku esitati 203 avaldust, millest 92 oli laekunud Kõrgemasse Lavakunstikooli. Magistriõppesse oli soovijaid 30, võeti 20. Doktoriõppe muusikateaduse erialale võeti vastu EMA dotsent **Margus Pärtlas**.

Tänavu avati ka esmakordselt kaheaastane tasuline lauleriala, kus hakkab õppima 9 inimest. Õppemaks on 10000 EEK aastas.

Võru II rahvusvaheline folkloorifestival

11.–14. juulini toimus Võrus II rahvusvaheline folkloorifestival. Esinesid rahvatantsijad ja –

muusikud Lõuna-Eestist. Välismaiseid kollektiive osales kokku 10 maalt. Tuntuimad neist olid leedu ansambel Sedula ja ansambel Kamyanchyaka Ukrainast.

Naiskoorilauljate suvelaager Rāpina

Eesti Naislaulu Selts ning Tartumaa Lauljate ja Mängijate Liit korraldasid 28.–30. juunini k. a. Rāpina I Naiskoorilauljate Suvekoori. Rāpina Kultuurimaja ja Rāpina Kõrgema Aianduskooli ruumid olid igati sobivad tööks ja elamiseks, Rāpina linn oma kauni pargiga Võhandu jõe kaldal aga toredaks puhkamiseks.

Kokku tuli üle 70 laulja, enamuses Kagu-Eestist. Dirigentideks olid nii pärjatud koorijuhid – **Vaike Uibopuu** ja **Linda Kardna** – kui ka noored muusikud – **Marge Plaks** ning **Triin Koch** Tartust, külalisena ka praegu Soomes töötav **Karin Rööp**.

Kolme päeva jooksul kuulati loenguid, lauldi, vahetati kogemusi koori siseelu mitmekesistamiseks. Valmistati ette ja anti lõppkontsert Rāpina pargis.

Otsustati korraldada naiskoorilauljate suvekoorid ka edaspidi, piirkonniti.

Suur tänu korraldajatele!

M. Hurt,
ENLS esinaine

TÜ kammerkoor 25-aastane

8. juunil andis Tartu Ülikooli kammerkoor Tü aulas oma 25. aastapäeva tähistava kontserdi. 1971. a. noore ettevõtliku koorijuhai **Vaike Uibopuu** ellukutsutatud koor on üks esimesi omalaadsete hulgas ja tema loometees on mõndagi märkimisväärsel. 1986. a. võideti vabariiklikul kammerkooride võistulaulmisel I preemia. 1994. a. toodi rahvusvaheliselt konkursilt Tšehhimaalt III preemia. Ees ootab k. a. sügisel konkurs Belgias. Palju on esinetud nii kodu- kui välismaal. Pärast asutajadirigendi **Vaike Uibopuu** lahkumist on koori juhatanud **Tiiu Otsus, Riho Lepojoja, Tiit Jaanus, Kalev Lindal**. 1985. aastast on koori dirigent **Karin Herne**, kes juhatas ka juubelikontserti. Kunstilise koosseisu kuulusid veel koormeister **Marvi Mikk**, hääleseadja **Aino Kõiv** ja koormeister **Marika Mägi**.

Kontserdi kava oli igati hea kammerkoori vääriline. Eesti klassikat esindasid Cyrillus Kreek, Rudolf Tobias, Aleksander Läte, Artur Kapp, Tuudur Vettik, Eduard Tubin, Gustav Ernesaks ja ega **Veljo Tormisetagi** läbi saadud. Kölas 3 osa tsüklist "Ingerimaa õhtud". Läänepoolelt oli kavas H. Schütz, A. Scarlatti, J. Rheingergeri jt. laule. Koor esines heas pehme-kõlalises vanamuusikale omases vokaalis. Karin Herne interpretatsioon oli loogiline ja nauditav. Dirigent, arvestamaks koori häälerühmade erinevat vokaalset võimekust, püsis oskuslikult dünaamilise tasakaalu piirimaal. Kontsert tervikuna jättis meeldiva akadeemilise mulje.

Uno Uiga

Postitöötajate laulusidemed

Jaanipäeva paiku käis Eestis kontserti andmas postitöötajate taidlusnaiskoor Harmonie Austria Kärteni liidumaa pealinnast Klagenfurtist, kus iga nelja aasta tagant toimuvad üle-euroopaalsed postikooride festivalid. Esineti Tartus ja Võrumaal, kus tehti ühiselt jaanituldki. See oli vastukülaskäik Tartu postimaja naiskoori esinemisele festivalil 1992. a. Ühtlasi loodi sõprusidemed Võru meeskooriga. Koor laulis austria, saksa, rootsi, soome, hollandi ja eesti heliloojate laule, põhiliselt melodilisi armastuslaule, Miina Härmat "Ei saa mitte vaiki olla" eesti keeles. Koori solist pr. Waltraud Saubrechter on ühtlasi üks dirigentidest.

Tartus käis koor kuulamas ka üle-eestilist postikooride laulupidu. Eriti meeldis Tallinna Poistekoori (dir. L. Rahula) esinemine galakontserdil. Dirigent Ferdinand Denher ütles, et niisu-

Järgneb lk 27

VÄLISMAALT

Eesti muusikute edu

43. rahvusvahelisel rostrumil Pariisis, kus raadiod esitavad muusikalinte, tuli 10 parima hulka **Toivo Tulevi** Opus 21. Alla 30-aastaste heliloojate osas tunnustati parimaks Mari Vihmandi "Floreo". Mullu samasugusel rostrumil sai S.-E. **Tüüri** "Reekviem" 2. koha "täiskasvanute arvestuses".

Samas Pariisis toimunud Balti kultuurifestivali avamisel esines UNESCO peasekretäri Feolero Mayori avakõne järel kohe **Hortus Musicus**. EV Riigikogu kultuurikomisjoni esimehe T. Lukase sõnul jättis see kuulajaile-vaatajaile Eesti kultuuri tasemest väga hea mulje. Festivalil astusid üles ka folkmuusikud Viljandi kolledžist.

Eurovisioni noorte muusikute konkursil sai Tallinna Muusikakeskkooli 18-aastane õpilane **Hanna Heinmaa** 22 esineja hulgas kolmanda koha, olles pianistidest parim. Eespool olid kaks H. Heinmaast nooremad viuldajat Saksamaalt ja Austriast.

Intervjuus Kultuurilehele ütles H. Heinmaa õpetaja Maigi Pakri, et tema õpilasele mõjus soodsalt žürii poolt põhiorhu asetamine esinemise väljenduslikkusele, mitte tehnilisele täiuslikkusele, kuid et tal jääb konkursidel puudu veel esinemisnärvi. Viimast tunnistas ka H. Heinmaa ise ajalehele Meie Meel antud intervjuus. Ta ütles end harjutavat päevas tavaliselt kolm tundi ning pidas veel varajaseks rääkida eesti pianistide tippklassi tõusmisest. H. Heinmaale meeldib ka viiul, mida mängib tema õde. Tänavuse suve, vähemalt esimese poole iseärasuste tõttu on H. Heinmaa eakaaslastel raskusi tema oma käega kirjutatud soovitusete täitmisega. Selleks on "Põlege pruuniks!"

Pärast 58-aastast vaheaega

võitis itaallasi nende oma muusika esitamisel eesti laulja. 1938. aastal tegi seda Tiit Kuusik Viinis, 16. juunil k. a. Estonia Teatri solist **Aare Saal** baritonide hulgas otse Itaalias. Ta oli Estonia Talveaia jaoks ette valmistanud soolokontserdi itaalia muusikast. Sellega kutsuti teda esinema Pistoiasse. Itaalias läks kontsert nii edukalt, et talle soovitati kindlasti osa võtta konkursist "Rossini ja Donizetti hääled". Konkursi võit tulnud talle täiesti ootamatult. Nii on kirjas Saaremaalt pärit intervjuus kodumaakonna ajalehele Oma Saar.

Kihnlased Leedumaal

3.–7. juunini toimus Vilniuses folkloorifestival Baltica '96. Eestit esindasid tänavusel festivalil Kihnu saare folkloorirühm *Kihnumaa*, kes esines koos Väikeste Lõõtspillide Ühinguga. Peale Balti riikide osales festivalil veel kollektiiv 9 Euroopa riigist.

Beethoveni juuksesalgu kaudu loodetakse kindlaks määrata tema geneetiline struktuur

Chicago eeslinnas asuva Naperville'i Tervishoiu-uuringute Instituudi direktor William Welsh andis esimest informatsiooni uuringutest Beethoveni juustest pärast tema surma lõigatud salgu kohta, mille instituuti tõi Beethoveni austaja, kes oli selle ostnud 1994. a. oksjonil. Juuksesalk puhkab plastiktšilindris ja on immutatud kolmekordselt destilleeritud veega, instituut aga esindab ühte alternatiivset meditsiini haru, mis on spetsialiseerunud inimkeha keemilisele uurimisele. Welshi sõnul võib just juuste kaudu saada inimese kohta väga head informatsiooni.

Esialgu on kindlaks tehtud, et Beethoven ei kasutanud oma paljude vaevuste leevendamiseks morfiimi. Ees on aga põhjalikud uuringud mitmesuguste keemiliste elementide sisaldavuse kohta Beethoveni juuksesalgus, eriti vase, tsingi, arseeni, seatina ja naatriumi suhtes. Kui peaks avastatama üleäärast arseeni, annaks see tunnistust Beethoveni teadlikust mürgitamisest, kui aga seatina, siis juhuslikust mürgistumisest.

Dr. Welshi sõnade kohaselt on instituudis täheldatud, et kõrge intelligentsus seonduv kehas tavalisest suurema vase ja naatriumi ning väiksema tsingi sisaldusega. Beethoveni juuste keemilise analüüsi abil tahetakse seda hüpoteesi kontrollida. Veelgi enam – Welsh arvab, et juuksesalgu keemilise analüüsi kaudu võib välja selgitada kuulsa helilooja geneetilise struktuuri. Ainult põhjus, miks Beethoven jäi kurdiiks, jäävat igavesti saladuseks.

Reuter-ETA

Rostropoviči süütus läinud

Pärast edukat kontserti Hanois koos pianisti Igor Urõi ja oma abikaasa sopran Galina Višnevskajaga andis Mstislav Rostropovič ajakirjanikele pressikonverentsi. Viidates oma äsjasele kohtumisele vietnami muusikutega, kellega ta oli koos õppinud Moskva konservatooriumis, väitis Rostropovič, et vietnami muusikakultuuris on väga tugev vene mõju. Vietnami noori muusikuid nimetas ta oma muusikalisteks lastelasteks.

Rostropovič ütles, et ta esineb kontserdil aastas keskmiselt 100 korda, umbes poolelt tellistina, poolelt dirigendina ning ettevalmistus nendeks võtab temalt neli korda rohkem aega kui esinemine.

Kommenteerides oma mullust esinemist New Yorgis koos tuntud levimuusikutega ütles Rostropovič, et nii kaotas ta oma klassikalise süütuse.

DPA-ETA

Soomlased arendavad tihedat koostööd Ida muusikutega

Soome suurtel suvistel kultuurifestivalidel esinevad paljud ida poolt pärit muusikud.

Juuli algul Mikkel festivali raames toimunud Prokofjevi maratonkontserdil mängisid venelased Svetlana Smolina ja Maksim Mogilevski, ukrainlane Aleksandr Mogilevski, jugoslaavlane Ivana Butevic ning grusiinlased Tea Lombaridze, George Vatnadze ja Aleksander Toradze. Viimane on praegu õppejõuks Indiana ülikoolis USA-s. Peterburi Mariinski Teatri orkester Valeri Gergijevi juhatusel esitas vabaõhukontserdi Tšaikovski loomingust. Esimene vabaõhuetendus Mikkel festivali raames oli mõeldud klassikalises muusikas mittehoolijate ligimeelitamiseks. 3000 kuulajat loetakse heaks saavutuseks. Mariinski teatri ooperitrupp andis täissaalidele kaks R. Straussi "Salome" etendust.

Festivalil viibis üle 40-liikmeline grupp *Metropolitan Operast*. Üks neist, tuntud Jaapani päritolu lauljatar Ohta kinkis 10000 dollarit Ma-

riinski teatri osalemise tagamiseks järgmistel Mikkel festivalidel.

Juuli lõpul-augusti algul toimunud Savonlinna festivalil oli Mariinski teater jällegi kohal, juba teist aastat järjest. Festivali peakorraldaja Paavo Suokka pidas seda oma suureks saavutuseks, kuna paljudele kutsujaile välismaalt ütleb Mariinski teater suure koormuse tõttu ära. Külalised Peterburist esinesid kahel etendusel: män-gisid Tšaikovski "Mazepat" ja Soome-Peterburi ühistööna valminud Wagneri "Tannhäuserit" (lavastaja Juha Hemanus, Hannu Väisäse kavandatud kostüümid valmistati Peterburis). Sama teatri orkester Valeri Gergijevi juhatusel esitas kontserdi "Valeri valitud palad", mis koosnes Sibeliusse 6. ja Mahleri 7. sümfooniast, samuti Orffi "Carmina Burana".

Rohkesti oli Savonlinna festivalil ka kuulsaid esinejaid Läänest (*The King's Singers* Inglismaalt, *Olaf Bär* liedidega Saksamaalt jne.), ja muudugi Soomest endast.

STT-ETA

President päästis lätlaste au

"Ere kunst tühjas kontserdisaalis" — nii pealkirjastas ajaleht Neatkariga rita avize oma informatsiooni kontserdi kohta Jurmalas, kus esines Leedu sümfooniaorkester ja akadeemiline koor Latvija. Laval oli 130 muusikut, saalis sadakond inimest.

Ajaleht märkis, et olukord oleks olnud traagiline, kui kontserdil poleks viibinud president Guntis Ulmanis, kes ka isiklikult tänas muusikuid. Informatsiooni autori sõnul oleks Leedus olnud sellisele kontserdile kõik piletid müüdnud ja mõlemad kollektiivid oleksid kogunud täismaja ka igas Euroopa linnas. Jurmalas informatsioon praktiliselt puudus ja kõige odavamad piletid maksid 50 santimi (veidi üle 10 EEK – toim.). Nii odav kontsert ärimehi ei köida, ministrid ja rahvasaadikud kontserdil ei käi, vae-n intelligents teeb oma kitsedele heina ja pais-tab, et Lätis keegi pole konservatooriumi ega muusikakooli lõpetanud, ironiseeris ajaleht.

LETA-ETA

Tatjana värvib maja

Londonist 80 km kaugusel asuvas Glyndebourne'i suveteatris pidi 11. juunil algama festival Pjotr Tšaikovski "Jevgeni Oneginiga", kuid Tatjana rollis esinev metsosopran Sarah Connolly polnud kohale ilmunud – ta värvis oma maja, oli etenduse aja oma kalendrisse valesti märkinud. Telefoni teel saadi ta siiski kätte. Lauljanna kihutas kohale ja 45 minutit hiljem etendus siiski algas.

Reuter-ETA

Kitarrid ja võimendusaparatuur – peamised muusikariistad USA-s

Ameerika Muusikakaupmeeste Rahvuslik Assotsiatsioon tegi teatavaks oma mullused töötulemused. Muusikariistu müüdi mullu 5,47 miljardi dollari eest, 10 protsenti rohkem kui eelmisel aastal. Suurim minek oli kitarridel ja võimendusseadmetel – 38% kogu läbimüügist.

Muusikariistade müük 1995. a. kogu maailmas hinnatakse umbes 12 miljardile dollarile, seega on USA osa 42%. Muusikariistade tootmine 1990. aastaga võrreldes on sellel maal kasvanud 39%.

Reuter-ETA

TAMMSAARE VIIUL

Paljudele eestlastele on see tõsi-seks üllatuseks. Anton Hanseni kirjutatud oleme kõik lugenud suurema või väiksema hoolega. Tammsaare juubelialbumit sirvinud vast ka, aga nii seda kättesaadavat albumit kui (ja veel enamgi) Tallinnas, Koidula 1, majamuuseumis olevat näitust vaadatuile peaks tähelepanuäratav olema ekspositsiooni avafoto. See – esimene meieni jõudnud foto Anton Hansen–Tammsaarest –, on tehtud 1899. aastal Treffneri gümnaasiumi õuel, kus seisab 21-aastane noormees, kaabu peas ja viiul peos.

15. ja 22. mail k. a. oli Tammsaare Memoriaalmuuseumisse kogunenud võimalus kuulata kontserte, mille "peategelaseks" oli kirjaniku viiul (vt. ML nr. 6, lk. 1. — Toim.). Pill, mis oli vaikinud ligi 60 aastat ja mis remonditi EMA pillimeistrite poolt, osutus üllatavalt heaks. Loomulikult kerkib küsimus Anton Hanseni ja muusika vahelistest seostest. Vastust aitab leida Tammsaare kirjavahetus, kirjaniku kaasaegsete mälestusteraamat pakub sellele lisa.

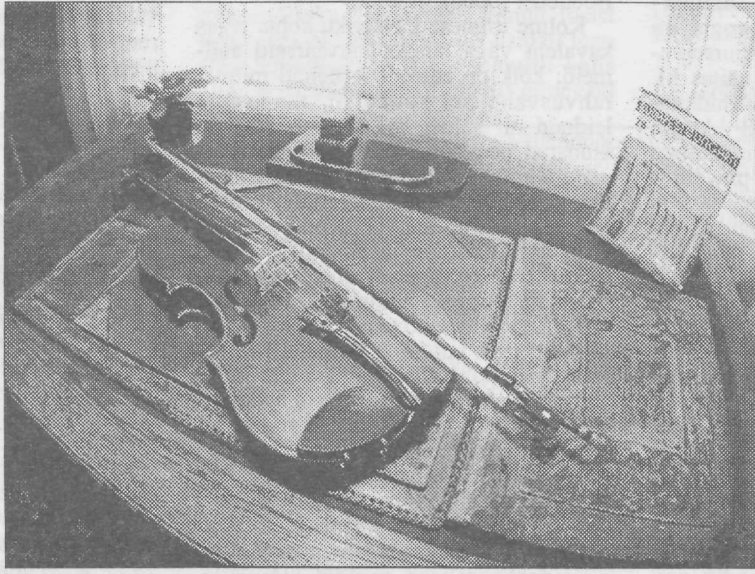
Kirjaniku isa Peeter Hansen õppis Suure–Jaani kihelkonnakoolis, kus õpetajaks oli Joosep Kapp, ettevõtlik ärkamisajategelane ja muusikamees, tulevase helilooja Artur Kapi isa. Kas Joosep Kapp kuidagi ergutas Peeter Hanseni muusikahuvi, pole teada, aga tõenäoline küll. Muide, mõlema mehe kuulsad pojad on ühevanused.

Kirjaniku õde Marta Hansen mäletab, et "isa (s. o. Peeter Hansen) ostis Antoni jaoks esimese viiuli. See oli pisike nagu lapse viiul. Isa tõi selle linnast, oli maksnud 5 rubla. Hiljem oli see õde Maria käes, kes rahapuudusel selle ära müüs."

1892. a. sügisel läks Anton Hansen Väike–Maarja kihelkonnakooli. Koolil oli oma viiulikoor, kus ka Hansen mängis. Kooli tülles hakkas ta kohe õpetaja Gustav Mälgu käest viiulitunde võtma. Laupäevaõhtuti,

kui teised koolikaaslased läksid kooli, viiuldas ta üksi tühjas internaadis või luges akna juures. Vahepeal mängis Hansen ka vahetundidel viiulit.

1898. a. astus Anton Hansen Treffneri eragümnaasiumi õpilaseks. Kirjast Jaan Kaelile loeme: "Viiuli mängimisega on kõhn asi, sest et ühtegi ei ole terve kooli peal, kes viiulit oskab mängida. Kahel poisil on viiulid,

Nii kaua, kui muusika meid kaasa kisub ja vaimustab, nii kaua oleme noored ja jääme noorteks.

aga need on mõlemad mängimises minu koolipoisid." 30. märtsil 1898 Jurjevist kirjutatud kirjas teatab ta, et on ostanud "omale noodiõpetuse, juba tean mina ka, mis moll on, oskan juba ka mõndagi tükki mollis mängida".

On teada, et Anton Hansen on õpetanud ühel semestril Treffneri koolis nooremas ettevalmistusklassis eesti keelt ja laulmist. Hans Tammsaar mäletab üht pulmaskäiku: "Anton laulis kogu pulmarahva ees. Mõtlesin, et kui ilusasti ta laulab. Perekonnapidudel olime tihti koos, mõnikord oli tal viiul kaasas ja ta mängis seda. Heinamaal olles laulis ta nii, et mets rõkkas."

Ida Ploompuu mäletab, et "Koitjärvel... Tammsaare laulis alati meiega koos. Tema kõige sügavam muusikaharrastus oli siiski viiulimäng. Tammsaare viiulimängu olid mu vend ja mees kord hommikul kuulnud, kui nad undasid läksid vaatama. Ta mängis ainult hommikul vara."

1938. a. küsis Virge Tork Tammsaarelt, kas ta armastab muusikat? "Jaa, väga!" vaimustus Tammsaare: "Olen ju viiulimängija. Näete, seal kapi otsas on viiul, aga keelteta. Haigena jätsin viiulimängu maha."

Anton Hansen Tammsaare oli innukas kontserdikülastaja. Eriti vaimustatud oli ta viiulikunstnik Hubermannist: "Mina pole üldse paremat kuulnud."

Anton Hansen–Tammsaare hoidus avalikkuse tähelepanust oma isikule. Pillimäng kuulus intiimse hingeavalduksena tema ellu. Paraku pole praeguseks leitud kirjaniku noote ega ka tema poolt külastatud kontsertide kavaletti. Kirjaniku repertuaari ja meelisteoste kohta tooksid need selgust. Ühte lemmikteost – Schuberti "Ave Mariat" – mängis kirjanikule viimse teekonna saatteks noor Vladimir Alumäe. Seetõttu on tähenduslik, et Tammsaare viiuli äratas pikast vaikusest üles Alumäe tütar Niina Murdvee, toeks poeg Mikk oma

viiuliga ja Janika Lentsius flöödiga. Tähenduslik on seegi, et esimeseks teoseks, mis kirjaniku pillil pärast pikka vaikimist kõlas, oli Heino Elleri "Avarused", mis Anton Hansen Tammsaare lahkumispäevaks 1. III 1940 oli veel ette kandmata, aga vist juba paberil. Ester Mägi "Duod rahvatoonis" (1938) flöödile ja viiulile sobisid Tammsaare viiuliga kokku kui tellitud – viiuliga oli kirjanik seotud kogu teadliku elu, flöödihõiked meenutasid Tammsaare karjapõlve. Ester Mägi karge ja ilus helitöö aitas kuulajal minna mõttes Vargamäemaile...

Rutt Eliaser mäletab, et Tammsaare öelnud kord ta emale: "Niikaua kui muusika meid kaasa kisub ja vaimustab, kui meile veel meeldib vaadata teatrit ja kuulata kontserte, niikaua oleme noored ja jääme noorteks."

Meie asi on hoida kõrvus Tammsaare viiuli kõla... ja otsida üles Elleri viiul.

KONTSERDIELU TALLINNAS – JUUNI

Pika ja vääriliselt hinnatud lauljakarjääri seljataha jätnud **Margarita Voites** on ikka veel vormis ja pakil tahet jagada oma kunsti kuulatasoovijatega. 4. juunil oli valus tõdeda, et soovijaid oli vaid kümmekond, kuid artistlikust eetikast lähtunult kinkis M. Voites neile vähestelegi oma võimete maksimumi.

Kontserdi pealkirja "Kasvasin mina kaunikene" põhjendas muidugi avalugu – M. Härma "Lauliku lapsepõlv"; eesti heliloojailt kõlas veel K. Tüürpu "Igat-sus" ja A. Lemba "Nüüd üle kirsipuude". See kevadrõõmust pulbitsev puhang oli esimese poole meelikõitvaim number: lauljatori vokaalne ja tõlgitsuslik meisterlikkus liitusid siin ideaalsel kujul.

Pea eranditult romantilisest kammer- ja ooperimuusikast koosnev programm sisaldas suhteliselt vähe koloratuursoprani nõ. tüüprepertuaari, ometi näitas M. Voites end korrektselt selleski valdkonnas (Lucia kavantiin, E. Dell 'Acqua "Pääsuke" jm.). Kõrgemasse registrisse minek põhjustas küll asjatuid pingeid – M. Voitese hääle heliseb endise sära ja mahlakusega ega ole ta minetanud ka oskust vormida igast helitööst kaunist tervikut.

Suur Suvesümfoonia Raekoja platsil oli esimene taoline ettevõtmine ja lõpetas järjekordsed Vanalinna päevad hoopis uut moodi. Kahele lavale paigutatud koondorkestrit, lõpunumbrites ka ühendmeeskori juhatas Eri Klas. Muusikaline reis läbi Euroopa lükkis ritta populaarseid helindeid J. Brahmsilt, R. Wagnerilt, E. Griegilt jt., lõpuks ka V. Kapilt, H. Ellerilt ja R. Kullilt.

Kunstilise elamuse said ilmselt vaid "aravalitud" seespool eralduskõit: neil oli võimalik segamatult jälgida laval toimuvat ja kuulata selle tulemust valjuhääldist. Massi hulgas esialgu vaevu seisuruumigi omaval huvilisel tuli taluda täis õlleklaasidega läbipugejate ja muidusaalijate mükse ning püüda rameda jutuvada tagant hädavaevu kuulda vaid helisid. Muidugi, kui Raveli "Bolero" oli kosunud fortissimoni või Brahmsi "Ungari tants" kaasa kiskunud isegi profaani, soikus jutt ja võidutses muusika. Aegapiidi rahvahulk hõrenes ja lõpunumbreid sai jälgida rahu.

Peensusteni laskumata – kas neid saigi tehnika vahendusel hoomata – tuleb kiita E. Klasi demokraatlikku käitumismaneeeri ja emotsionaalset puäntiderohket dirigeerimist, mis sellise ürituse puhul lausa hädavajalik. Kõigi hoogsate ja lüürilistegi lugude keskel jäi ainsana igavaks Raveli "Bolero", kus läks kaduma nüanssidepeenus ja dünaamika talitsetult paisumise võlu. Kontsert lõpetati südantsoojendava ühistegevusega: R. Kulli populaarse töötluse eel pandi rahvas laulma "Kas tunned maad"...

8. juunil tähistas oma 70. sünnipäeva **Uno Järvela**. Sel puhul laulsid-mängisid Estonia kontserdisaalis Eesti Rahvusmeeskoor, Soomepoiste koor, Estonia Teatri koor ja orkester, poistekoor Revalia ja EMA naiskoor – kõik nii või teisiti avaväärse juubilariiga seotud kollektiivid.

Rahvusmeeskoori ja Edela-Saksa Raadio toetusel toimib 1986. a. alates fond *Villa*

Musica, mille eesmärgiks andekate noorte õppe- ja täiendõppe ning kontsertide korraldamine. *Villa Musica* õppejõudude ja õppurite kontsertid said nüüd osa ka Tallinna ja Tartu publik – tänu selle eest võlgname aga peasjalikult *Kalle Randalule*, kes tegutseb nii kursuste pedagoogina kui osalisena *Ensemble Villa Musica's*.

Esimesel kontserdil esitasid viuldaja Ida Bieler, klarnetist Ulf Rodenhäuser, tšellist Martin Ostertag ja K. Randalu nelili triot, teisel liitusid nendega stipendiaadid Eestist ja Saksamaalt – Janika Lent-sius (flööt), Kerstin Tomson (alt), Tarmo Velmet (fagott), Sebastian Kaas (kontrabass), Milen Ruboff (metsasarv) ja Jan Boettcher (oboel).

Kolme esimese kunstniku kohta jagas kavaleht väga tähelepanuväärseid andmeid: kõik on edukalt osalenud mitmel rahvusvahelisel konkursil, tunnustust leidnud nii solisti kui ansamblistina ja hinnatud pedagoogidena. I. Bieleri laimatu tehnikaga liitunud ergas väljenduslikkus, M. Ostertagi silmatorkavalt ilmekas toonikujundus, U. Rodenhäuseri peen artikulatsioon ja kõlapilt ning K. Randalu nõrke pianism olid heaks aluseks kolme erineva ansambli koostööle.

Nii L. van Beethoveni esimese oopuse c—moll trios kui ka J. Brahmsi Klarne-titrios näis kunstilist kujundamist juhtivat K. Randalu, temalt lähtunud agoogiline variantus, muusikalise materjali dramatiseerimine, peasjalikult aga soov hoida faktuur läbipaistvalt selgena. Ansambleid tervikuna iseloomustas tunnete vaoshoitus ja võlu subtiilsus.

Eestis esimest korda kõlanud J. Räätsa Kaleidoskoopilised etüüdid klarnetile, tšellile ja klaverile ning B. Bartóki "Kontrastid" viiulile, klarnetile ja klaverile näitas Ensemble Villa Musica't hoopis impulsiivsemast küljest. Etüüdid olid tempokad, motoorsed, fragmentaarsed nagu Räätsal ikka, aga ometi ootamatult värsked ja mängulised. Kahtlemata oli nende mõjukuses ekstrateeneid fantaasiarikkal ja meisterlikul esitusel.

Igas mõttes valitsevaks jäid sel õhult Bartóki "Kontrastid", mis loodud B. Goodmani tellimusega ja tema muusiteerimisest mõjutatuna, kuid mille raskepäraste alatoonid dikteeris autori kodumaalt põgenemine, ema surm ja tollane perspektiivitustunne.

Ansambli õnnestus luua lummas atmosfäär, milles olid õiges vahekorras traagika, salapära ja hell lüürika.

Teise kontserdi kavas olid W. A. Mozarti Kvnitett klaverile, oboele, klarnetile, flöödile ja fagotile Es—duur, L. Sumer-ra "Mäng kümnele" ja L. Spohri Nonett F—duur.

EK ja Norra Seltsi korraldatud **Griegi Klaverimuusikaõhtu** Valges saalis võimaldas tutvuda ühe omapärase muusiku *Kjell Bækkelundiga*. Kolmekümnendate lõpul imelapsena debüteerinud pianist astus pärast sõda üles juba noore küpse kunstnikuna, võitis rea peapremiaid mitmesugustel konkurssidel ja on oma elus kokku puutunud nii tippdirigendite kui dzässmuusikutega, juhatanud operette ja korraldanud pikki loengkontsertide turneesid. Tema Griegi-tõlgendu-

sed peaksid olema äärmiselt adekvaatsed, on ta neid ju lindistanud juhtivatele firmadele; seetõttu tuli nüüd ehk "ümber vaadata" mõnedki kinnistunud arusaamad selle muusika esitusviisist.

Norra sümbol ja üks Põhjaaade muusikakultuuri suurimaid esindajaid E. Grieg on osanud rahvusliku omapära kõrval väljendada kõigile ühtviisi mõistetavaid niimundeid. "Oma südameverega kurbuse ja meeleheite päevil" loodud monumentaalne "Ballaad" on kahtlemata üks neist universaalseist, "vähemkorralikest" teostest, mis paneb kaasa elama puhtemotsionaalsel tasandil. Aluseks valitud lihtsa teema variatsiooniline arendus jõuab lõpuks välja dramaatilise paatoseni.

Teos nõuab interpreedilt virtuositeedi kõrval kontsertlikku haaret ja ekspres-siivset jõudu. Kõike seda Bækkelund ka valdab: tema tervikumoodustamises oli ranget sihikindlust, tehnikas võimast üleolekut ja vahel kõlas tal klaver usku-matult kõvasti. Nii "Ballaadis" kui "Norra rahvaviisides", eriti tunduvalt aga populaarsetes lüürilistes palades, kasutas K. Bækkelund isemoodi aktsenteeritust, hääle kummalist vastastikust allutamist (mõnikord oli motoorne bassipartii hulga tähtsam kui liikuv meloodia), suuri agoonilisi vabadusi ja pikkadest pedaalidest tulenevat "paksu akorelsust".

Mõnuses kirjus pluusis Bækkelund oli kaugel tavapärasest konventsionaalsusest: kiikas koduselt nooti, vestles publikuga nii kontserdi ajal kui vahpeel ega pidanud liiaks janukustutamist klaverile asetatud topsist. Aga võib ju ka nii!

Ines Mäldre poolt 5. ja 19. juunil esitatud kava "Legendid Nigulistest" sisaldas praktiliselt 20. sajandi muusikat – vanim autoreist oli manalateele läinud 1933. a. Mäldrele omane temaatikataotlus sunnib teda leidma sobivat vähemtunduki autorite loometööst ja tegema see kuulajale "kõrvapäraseks" nii sõnas (kavalehel) kui helis. Kummatigi väsitas seekordne (liialt pikk) kava oma küllalt sarnase üldilmelega.

Kuna viimaseks jäetud A. Marguste "Hilinenud järelehüüe hertsog de Croy mälestuseks" löi "vaibunud meeles" taas ärksaks, alustan just tagant otsast. Intrigeerivat, otseselt Niguliste kirikuga seotud legendi (Peeter I teenistuses olnud ja 1702. a. võlgades surnud hertsogi Niguliste kiriku keldrisse visatud ja seal mummifitseerunud surmukeha avastati ja maeti üle 100 aasta hiljem vaikselt maha) aluseks võttes on Marguste kirjutatud viieosalise tsükli oma vaimukas, lakoonilises laadis, enamasti orelele ebatavalise faktuuriga ja huvi alalhoidva pikkuse-kontrastsusega vormis. Nagu see, oli esiettekandel ka esimene kahest T. Tulevi loost. Oreli väljendusvahendeid ülinapilt rakendav, oma hõredusega väga köitav "Oda" sai paariliseks paraku veniva ja vähepakkuva "Mõõga".

Gregoriaani laule otsekui folkloorseks taustaks rakendavalt J. Langlais'lt kõlas "Keskaegne süit" ja "Püha Nikolause legend", M. Dupre'lt "Legend" ja S. Karg-Elert'ilt "Katedraali aknad". Teiseks erilisel esile kerkinud numbriks oli Trond H. F. Kverke erk ja dramaatiline "Triptychon" kuningas Olavi unenägu-des rännakul läbi põrgu puhastustule ja paradiisi.

I. Maidre esituste kunstilist tuumakust ja kultuursust on raske üle hinnata. Tegu pole üksnes korrektse tehnilise teostuse ja hästi läbikaalutud registratsiooniga, vaid ka kõigele uuele avatud, lakkamatult areneva artistliku natuuriga.

Peeter Paemurru on vaheldumisi õpinud kahte madalat keelpilli – alustas tšelloga teismelisena, jätkas noorukina kontrabassil ja läks tagasi tšello juurde keset õpinguid konservatooriumis. Mõned aastad on P. Paemurru mänginud Estonia teatri orkestris, olnud tegev ka Kairo ja Mexico orkestrites, kuid peamine on siiski pedagoogitöö EMA-s. Abikaasa **Pia Paemurru** sai lõpudiplomi 1986. a. ja töötab EMA laulukateedri kontsertmeistrina. Klarnetisti **Vahur Vurmi** haridustee on käinud läbi Tallinna muusikakooli ja konservatooriumi ning Moskva aspirantuuri. Temagi on nüüd õpetajaks EMA-s ja ühtlasi mänginud üle paarikümne aasta Estonia Teatri orkestris.

Need kolm muusikut andsid 20. juunil Valges saalis soliidse kammerkontserdi suhteliselt vähetuntud komponistide (kelle päritolult ja loomesuundumustelt ei tõstnud "saladuskatet" ka kavaleht) loomingust. Alustati A. Eberli Grand trioga ja lõpetati W. Bergeri Trioga g-moll. Neid kahte oli raske omavahel võrrelda nii muusika kui esituse osas. Kui esimesest kostus salonglikult tühist, oma suurte kaasaegsete Haydni ja Mozarti püüdlikkude jälgendamist, siis teine lahkas viimase sajandivahetuse inimlikke probleeme kaasakiskuva siirusega. Selge see, et eberlilikkude meeleolumuusikatki võib mängida mõnusaaks, olgu või groteskseks, pilavaks, ent ansambel suhtus asjasse mingi tujutu kohusetundlikkusega, nii et ainsaks esilekutsutud emotsiooniks jäi kaastunne Piia Paemurrule, kes keerulise, ebamugava partii korralikuks äramängimiseks pidi olema teinud tõsisist tööd. Aga Bergeri Trios oli justkui tege teise ansambliga. Piia Paemurru valis nüüd oma instrumendil ohtralt erinevaid

värve, tšello kõlas mahlakalt, aktiivselt, klarneti tundlikud fraasid kaunistasid inspiratsiooni ja pingestatusega vormitud tervikut. Tänu Trio finaali polüfoonilise kujundi vaimustavale arendusele lõppes pikk kava uhke hüüumärgiga.

M. Regeri tiheda meloodiakoe ja mõneti raskepärase harmooniaga Sonaat A-duur klarnetile ja klaverile jättis duo heas koostöös üsna meelepärase mulje. Õige üllatav oli aga B. Orri "Carmeni fantaasia" tšellole ja klaverile – veel üks Bizet'-ekspluateerimine, pisut naiivne oma originaalide vaheldamises tehnilise tulevärgiga, kuid võimaldas Peeter Paemurrule efektseid virtuositeedi- ja tunde- puhanguid.

25. juunil andis kitarrkontserdi Soome üks tunnustatumaid helikunstnikke **Timo Korhonen**.

INES RANNAP

JUULI

Juulikuu algupoole kontserdielu oli üsna hõre – kahe nädala sisse mahtus vaid neli Eesti Kontserdi korraldatut, lisaks üksikuid eri kirikutes toimuvaid. Ka ei torganud kontserdid silma erilise koosseisulise valikurikkusega – muusikasõbrale pakutav piirdus vaid kammermuusikaga eriuilmeliste duokoosseisudele. Kui Mustpeade Majas toimuv leidis kuulajaid ka meie muusikute hulgas, siis kirikukontserdid näivad olevat üksnes turistide huviorbiidis. Kahju, sest enamuses on tege siiski kõrgetasemeliste oma ala meistrite esinemistega.

2. juulil mängis Mustpeade Majas duo **Ulrika Kristian (viul)** – **Marje Lohuaru (klaver)**. Mõlemal neist varuks kaalukas oskuste ja kogemuste pagas ning koos on musitseeritud juba 1989. aastast. Siiski enam kui solistina on viuldaja Ulrika Kristian tuntud mitmetest kammeransamblist ning – orkestritest. Seekordne kontserdi kavavalik oli kaugel tagasihoidlikkusest: "sissejuhatuses" pea kolmveerandtunnine Beethoveni sonaat A-duur op. 47, seejärel nii tehniliselt kui sisuliselt nõudlik Charles Ives'i 2. sonaat ja lõpetuseks peotäis fragmente G. Gershwini ooperist "Porgy ja Bess".

Beethoveni sonaat A-duur on kahtlemata äärmiselt töömahukas teos. Seekordne esitus täit kulmalismõnu ei pakkunud. Ansamblipartnerite teineteisemõistmises oli nii mõnigi hetk tunda ebalust ning tervikut n.-ö. "üle vaadata" ei õnnestunud. Samas jäi väga eredana meelde sonaadi II osa variatsioonide võluv esitus. Ulrika Kristiani mängu iseloomustab märkimisväärne stabiilsus ning tehniline küpsus, mis lubas nautida laitmatu intonatsiooni ja peent toonikasutust. Ometi jättis esituse ratsionaalsus, väline vaoshoitus kohati mulje solistist kui teose kõrvaltjalgijast. Kuna kontserdil saadav kuul(a)miselamus on visuaalsega üks tervik, mõjus tulemus veidi steriilselt, säraltult. Eriti jäi see silma Gershwini ooperikatkendite tõlgitsustes. Marje Lohuaru panus seekordse kontserdi edukusse oli kahtlemata enam klaverisaatja omast, kasvades kohati kindlalt juhirolliks. Mõneti kontrastselt oli pianisti esituslaad avatum, emotsionaalsem ning seeläbi ka kaasakiskuvam.

Nädal hiljem oli muusikahuvilistel taas põhjust Mustpeade Majja koguneda. Seekord esinejaiks kaks noort meest, kes mõlemad kiiresti välja kasvanud iseloomustavast märksõnast "lootustandev". Tšellist **Pärt Tarvas**, praegu Eesti Muusikaakadeemia magistrand, on end tuntuks mänginud nii solistina ERSO ees kui ka kammerkoosseisudes, pianist **Mati Mikalaj**, kes samuti EMA magistrantuuris end täiendamas, avas oma karjääri mõni aasta tagasi eduka esinemisega mitmetel konkurssidel ning on soolokontsertidel meelde jäänud ennekõike romantilise muusika haarava interpreteeringuga. Niisiis täiesti uus duo, millele saadud mulje põhjal tahaks soovida üksnes pikka iga.

Kontserdiõhtu avas J. Brahmsi sonaat e-moll op. 38. Lähedane hingeline side Brahmsi muusikaga näib olevat mõlemal muusikul, tulemuseks meeldivalt ühtne tunnetus nii emotsio-

naalses väljenduses kui agoogikas. Sonaadi II osa mõjus küll veidi raskepärastelt, otsekui peljanuks esitajad Brahmsi puhul tempomärgelt "Allegretto quasi menuetto". Äramärkimist väärib klaveripartii sisuline viimistletus. Sageli võib ansambrites märgata pianisti taandumist saatja teisejärgulisse rolli. Mikalaj puhul tundus, et tema esitatav muusika võinuks kõlada ka ilma tšello kaasabit, mis kohati ka juhtus, kui hooguläänud pianist tšellopartii ära mattis. Suurema osa kontserdist täitis Robert Schumanni muusika, mille esitus võib pidada igati nauditavaks. Pärt Tarvase suurepärase pilli kõla valitsemine ja mängleva kergusega ületatud tehnilised keerukused andsid tunnistust mängija pidevalt täiustuvast professionaalsusest. Veenmaks kuulajat ka uema muusikakeele erksas tajumises, lõpetas duo esinemise S. Prokofjevi rikkalikult eneseväljendusvõimalusi pakkuva sonaadiga op. 119.

Lisaks Mustpeade Majale tuksus muusikaelu igasugiselt ka Niguliste kirikus, kus toimuv näib eesti muusikasõprade huviorbiidist teenimatult kõrvale jäävat.

Uue kavaga rõõmustas meie aktiivsemalt kontsertreerivaid organiste **Ines Maidre**. Seekordne kontsert sai teoks koos **Andres Siitaniga** ning kandis pealkirja "Fantaasiad orelile ja oboele". Kava esimene pool sisaldas kõrgharokajaja teoseid, lisaks pakuti muusikat A. Marguste, H. Schroederi, A. Kapi ja E. Bonnal'i sulest.

Juba aastaid on kestnud meie ühe tuntuma ja mitmekülgsema tegutseva organisti **Andres Uibo** koostöö trompetisti **Jüri Leiteniga**, mis kulmineerub igasugisest kontsertidega. 10. juulil toimunu põhjal võib nentida duo endist värskust ja elujõulisust. Tavapäraselt kõlas kontserdi alguspooles barokiaja meistrite muusika. Avateosena G. F. Händeli sonaat g-moll kannatas tuntuvalt häälestusprobleemide all, samuti häiris trompeti mõneti närviline mäng. Meeldiva kontrastina oli järgnev G. Ph. Telemanni sonaadi esitus igati nauditav. A. Üibolt kõlasid seekord D. Buxtehude prelüüd g-moll ning J. S. Bach'i suhteliselt varane prelüüd ja fuuga a-moll, mängitud hea stiilintunnetusega. Eraldi tahaksin esile tuua A. Uibo esitust tuntuvalt rikastavat maitsekat registratsiooni, mis on vaba liigsest kõlalihesest forsseerimisest ning alati pakkumas huvitavaid tämbreileide. Kontserdi kulminatsiooniks kujunes E.-S. Tüüri I ja II "Spectrumi" muljetavaldav esitus. Tegu on A. Uibo poolt tellitud teostega, neist esimene loodud orelile, teises kaastegev ka trompet. Helilooja ja interpreedi koostöö tulemusena valminud efektsetes teostes on mitmekülgset ära kasutatud Niguliste kiriku akustilist eripära, samuti orelil rikkalikke tehnilisi ja registrivõimalusi. Ettekandmise osas tooksin esile mängutehniliselt keeruka trompetipartii probleemitu esituse Jüri Leiteni poolt.

Lisaks Eesti Kontserdi poolt Niguliste kirikus korraldatud kontsertidele väärib märkimist ka Andres Uibo eestvõttel ellu kutsutud sari "Niguliste õhtumuusika", mis hõlmab iganeljapäevaseid hilisõhtusi kontserte läbi kogu suve. Sarja avakontserdi 4. juulil sisustasid Andres Uibo ja Jüri Leiten, nädal hiljem järgnes tunnustatud soome organisti Matti Vainio esinemine koos meie mezzosopraani Leili Tammeliga.

IMBI LAAS

21.–22. juunil kõlas meie laulupidude sünnilinnas Tartus poegade ja isade mehine laul. Sai teoks Tartu V poistekooride laulupidu. Võib kindlalt väita, et meie laulupidude traditsiooni rüpes on võrsunud ja tugevaks saanud eesti poistekooride rüüstust ja aktiivsusest pakatavad kokkusaamised – ühislaulmised. Esimesest poistekooride laulupeost on möödunud juba 20 aastat. Selle korraldamise mõte sai teoks tänu Tartu Poistekoori juhile, kogu eesti poistelaulu tuliingelisele propageerijale ja kogu oma elu selle arendamisele pühendanud maestrole, V poistekooride laulupeo aujuhile Uno Uigale.

Igal Tartu poistekooride laulupeol on olnud oma nägu. Kõik nad on olnud meeldivalt erilised. Poiste laululises teotahes tajun mingit väga olulist, mis sünnitab mehehakatistes oma riigi homsele välisväärtuslikule kodanikule vajalikke positiivseid eluhoiakuid ja arusaamu.

U. Uiga on alati kutsunud eesti poiste laulupidudele ka koore väljastpoolt. Seekordki oli tema suureks unistuseks ja tahtmiseks, et kõrvuti eesti poistega laulaksid koos ka Läänemereäärsete maade poistekoorid. Kahjuks enamik kutsutud koore (Norra, Taani, Rootsi jm.) jäi seekord Tartusse saabumata. Põhjuseks rahalised raskused. Ka neil! Kaasa laulsid 3 poistekoori raja tagant: Soomest, Lätist, Leedust. Reibas poistelaul kõlas kahel päeval.

21. juunil toimus kolm üksikute võimekamate eesti ja väliskooride kontserti. Tartu uhiuues moodsas Uusapostlikus kirikus laulis keskpäeval Turu katedraali ja õhtul Riia Toomkiriku poistekoor. Läti poistekoori kontsert jättis väga kõrge professionaalse mulje.

Õhtul oli TÜ aulas omalaadne poistekooride maratonkontsert. Esinesid seitse võimekamat poistekoori ja nende seas ka Leedut esindav iauliai poistekoor "Dagilelis". Erilist kiitust ja tunnustust väärib Eesti Meestelaulu Seltsi (EMLS) poistekoori südi esinemine. Selles omapärasel poistekooris, millel on taskus ka juba esimene rahvusvaheline suurvõit festivalilt Rootsis, laulavad valikuliselt poisid paljudest eesti poistekooridest mehehakatiste hulgas ülipopulaarse Hirvo Surva taktikepi all. Esmakordselt laulsid TÜ aulas oma hetskeseisu laululisi võimeid maksimaalselt esile tuues ka Saaremaa poistekoor, Narva koorikooli "Taika" poistekoor ja Virumaa poistekoor. Aeg läheneb juba südaööle, kui esinemisjärjekord jõudis Revalia ja Tallinna Poistekoorini. Mõlemad koorid on teatud-tuntud. Ka seekord ei tulnud pettuda. Eriti suutis publiku kuumaks kütta kontserdi finaalis Tallinna Poistekoor (juh. Lydia Rahula). Koori imeväärne vokaalne tase ja interpretatsiooniline kõrgvorm kulmineerus

Laulsid pojad, laulsid isad

Uno Uiga: "Poistelaul ei kao ära. Tänaused poistekooride lauljad on suureks sirgunult lausa professionaalid. K. A. Hermann'i ajad ei tule tagasi – poisid laulavad noodist keerukat repertuaari."

Lihula meeskoori laulja Tiit Roos (40): "Olin 1969. a. Tallinna juubelilaulupeol heleda häälega laulupoiss, nüüd bass. Totter õnnetus Nõukogude Armees juulis 1976 viis mind aktiivsest elust eemale. Nüüd laulan taas meeskooris ja ansambelis."

Malle Elveti foto

kontserdi finaalis kõlanud *show*-elementidega võrtsitatud spirituaalides. Kahju, et nii poiste laulupeo sümboolne peoperemees – Tartu poistekoor – ja ka Eesti Poistekoor ei leidnud võimalust (või head tahtmist) osa võtta sellest suurkontserdist.

Laulupeo päev 22. juuni oli imetore suvepäev keset selle aasta vihmasombust ja kõledat juunikuist "rohelist talve".

Laulupeo kava oli paraja pikkusega kokku seatud (kunstiline juht Undel Kokk) huvitavalt ja mitmekesiselt; peoperemeeste – eesti poistekooride – kõrval pakkusid vaheldust ja ka vajalikku kontrasti külaliskoorid, meeskoorid, puhkpilliorkestrid ning Tartu noorte tehnikahuviliste ja võimlejate pilkupüüdvad etteasted. Kontserti raamis ühendkoori väga veenev ja muusikaliselt haarav esi-

nemine. Suure ühendkoori kõlal on laulupidudel olnud alati mingi seletamatu maagiline mõju. Nii ka seekord. Kahju, et ühendkoori kava piirdus seekord ainult nelja lauluga.

Peo peategelane – ühendatud poistekoor – laulis rüüstunult ja suure kaasaelamisega. Eriti näis poistele meeldivat A. Hindpere (P. Aimla) humoorikas "Poiste kool" (juh. U. Kokk, kus tabava poistepärase tekstiga haakus hoogne ja rütmikas muusika koos spontaansete liigutuste ja ulja lõpuhõikega. Meeldiv on tõdeda, et poistekooride vokaalne ja ka intonatsiooniline tase on viimastel aastatel palju paranenud. Eriti on seda märgata sopranite puhul. Avardunud on ka poiste vokaalne diapason, laulmine on muutunud vabamaks, loomulikumaks. Näitena lauldi A. Põldmäe (K. Ristikivi) "Siin oled kasvanud" (juh. V. Lehto) väga torede vokaalse kandvuse ja muusikalise emotsionaalsusega. Tundub, et viimastel aastatel on lastele ja noortele loodud piisavalt uusi häid laule. Kahjuks on täiskasvanute koorid uue repertuaari osas kroonilises näljahädas.

Elamuslikkust pakkusid oma lauluga ka eesti poiste segakoorid, kes esitasid heal tasemel kontraste ja tehniliselt nõudliku kava eesti heliloojate loomingust (A. Männik, V. Tormis, R. Tobias, E. Oja). Enam meeldis V. Tormise (rl.) "Küla kuuleb" (juh. H. Surva) ja E. Oja (rl.) "Lauliku" (juh. U. Kokk) terviklik ja mõtestatud esitus.

Head vaheldust pakkusid laulupeo kavva puhkpilliorkestrite ja meeskooride etteasted. Puhkpilliorkestrite kava läbivaks jooneks–taotluseks näis olevat aktiivne rütmika (valdavalt domineerisid trummid). Hästi oli mängitud läbinisti välisautorite särtsakas popmuusika kava. Kas oli see konkreetne taotlus või on ka puhkpilliorkestrite dirigentidel "näpud põhjas" nüüdisaegse eesti puhkpillirepertuaariga? Tunnustus ka teile, poiste laulupeole tulnud meeskoorid! Te esinesite üllatava kokkuvõtmise ja hea kunstilise kaasaelamisega.

Tartu V poistekooride laulupidu läks hästi korda. Kõikide osavõtjate südamest tulev tänu kuulub peo korraldajatele, mitmesugustele orgtoimkondadele ja kooride juhtidele, kelle töö laabus suurepäraselt.

Tahaksin väga loota, et eriti oma suurest esmakordselt osa võtnud väikesed laulumehed viisid Tartu laululavalat koju kaasa vastupandamatut tahte ja vajaduse alge jääda truusk laulule kogu eluks. Toredat suve teile, laulvad Tootsid, Kiired, Talid ja Tõnissonid!

Kuno Areng

Koorilaul väärrib meedialt enamast

Ühele poolele on saanud lõppenud hooaja taidluskooride kontserdielu Eestimaal. Kuidas hooaeg kulges, milline oli repertuaar, kooride kunstiline areng, edu konkurssidel, kus käidi, mida tehti vastloodud kooriliitustes, millised laulupäevad jm. ettevõtmised enam õnnestusid, millised on igatlaadi probleemid, kuidas minna edasi jm. – kõik see vajaks üldistamist, avalikustamist ja tulem taas teokstegemist. Selle kohta ei ole aga piisavalt materjali lugeda ega kuulata-näha. Kahju, et Eestimaal massimeedia on võtnud harrastuskultuuri suhtes vaikiva, möödahiiliva hoiaku. Ajakirjanduse toel ei saa meie rahvusliku koorikultuuri hetkeseisust mingit ülevaadet. Ometi on eestlastele koorilaul ja laulupeod juba rahvuslikust ärkamisajast olnud igapäevase eluviisi lahutamatuks osaks — selleks, mis poolteise sajandi vältel on ikka enam arenenud laiuti ja sügavuti, on aidanud ülal hoida eestlust. Nüüdsest on eesti koorilaulu kuulnud juba kõigil maailma mandritel ja eesti laulupeod on rohkesti meelitanud võõrsilt uudistajaid siamaile, et osa saada meie heliloojate, koorijuhtide, lauljate ühisest loometööst ja suure ühendkoori mõjujõust.

Meie taidluskooride varasem areng ja laulupidude erakordne populaarsus on kahtlemata tänu võlgu ka ajakirjandusele ja meediakanalitele, kus ei jäetud ühtegi head kontserti arvustamata, salvestamata, kontserdimatka või konkurssivõitu kommenteerimata, kus laulupidude eel ja järel avaldati lehekülgede kaupa intervjuusid, reportaaze. Juba esimese üldlaulupeo eelst ajast on ajakirjandus olnud meie rahvusliku süstemaatiline valgustaja, innustaja, talletaja, põlvest põlve kandja. Tänu meedia toele on kasvanud koorilauljate read, innustunud heliloojad, aktiveerunud koorijuhtide õpihuvi ja nii on jagunud igasse Eestimaal paika haritud professionaalset koorijuhte, seltest johtuvalt ka häid koore. Nüüdi ajal on päris seaduspärane, et eesti koorid naasevad rahvusvahelistelt konkurssidelt võidupärgadega.

Nii on meie harrastuskultuuril, mille üle uhkust tunda, millele tugineda, millest professionaalsel koorilaulul kasvada. Ilmekamaks näiteks on meie praegune korüfee – Filharmonia kammerkoor eesotsas Tõnu Kaljustega, mis on samast harrastuskultuurist välja kasvanud veel ajal, kui meedia tegi kõik selleks, et koorimuusika püramiidi alus saaks laiem ja tugevam, et tippu mahuks rohkem ja paremaid.

Miks siis nüüd on teisiti? Miks püüavad meediainid emale hoida ammurajatud eestimeelse kultuuripüramiidi edasisest toetamisest? Olen kuulnud ajakirjanike suust, et meie aja meedia tegeleb ainult professionaalse kultuuriga, et koorilaul ja laulupeod oleval oma aja ära elanud. Lubatagu küsida, kas teismeliste jt. muusikaliselt harimatute kitarripinistajate omaalga-

tuslik tümps ja inglise keelt imiteeriv räme hääliitsus on professionaalne kunst? Eestimaal tehakse haritud muusikute poolt tõesti head ja stiilipuhast rocki, kuid see, mis sageli vohab meediakanalites ja täidab ajalehtede veerge, on küll muusika professionaalsusest väga kaugel. Mul ei ole midagi selle vastu, kui koolipoisid jt. noored püüavad imiteerida kergest ajastumuusikat. Seda on ammusest aegadest tehtud ja tehakse tulevikuski oma vajaduste ja võimaluste piires. Kuid kas nii algeline ja võõrsilt laenatu väärrib meie meedias nii laia kõlapinda? Selles osas on proportsioonid väga käest ära.

Värske näitena võib tuua Tartus Tähtvere lauluväljakul jaanipäeva eel asetleidnud rahvusvahelise mainega Eesti poiste-kooride 5. laulupeo, kus osalesid ka kõik eesti meeskoorid ja külaliskoorid Lätist, Leedust, Soomest. Sellele iga viie aasta takka toimuvale kultuurisündmusele oli juhtivatest päevalehtedest põgusa analüüsiga leheruumi leidnud vaid *Sõnumileht* – ainukesena väärtustamaks õllesummeri ja jaanitule kõrval üht eesti laulupidu. Tuhandete koorilaulusõprade lugupidamine selle eest. Isegi laulupidude sünnilinnas väljaantav *Postimees*, mis omal ajal, ka *Edasi*-aastatel oli agaraim rahvusliku kultuuri kandja ja selle eest rahva poolt kõrgelt hinnatud, on tähelepanuta jätnud nüüd oma kodulinnas asetleidnud laulupeo. Kahju! Kas tõesti tänapäeva noored ajakirjanikud on unustanud oma rahvuse kultuuri juured?

Olen ikka seda meelt, et mistahes muusika, olgu see kõrgelt haritud professionaalide või algajate asjaarmastajate loodu, peaks pärinema eelkõige juurtega oma rahva hingest, tuginema oma rahvuslikule internatsiooni, traditsioonile. Ainult niisugune muusika väärrib levikut kõige laiemas haardes ja kõigi vahenditega. Eriti oluline on see väikerahva kultuuri ja rahvuse säilitamisel. Meedial on siin kindel ja suunav sõna sekka öelda. Kui sellest õigel ajal aru ei saada, jääb Eestis vohama amerikaniseerunud ja euroopastunud kommerts-massikultuur. Siin oleme kui kultuurirahvus varsti maamunalt kadunud. Rind paljas, hamburgeri hammaste vahel, üürgame ürgset neegriviisi, tammume jalalt jalale, peksame koogutades käsi kokku ja jõuamegi Euroopasse, sinna, kuhu me igal alal mistahes hinna eest püüme.

Meedial oleks viimane aeg oma rahvale appi tulla ja näoga taas rahvusliku poole pöörduda, seniste harjumuste suhtes korrektiive teha. Ega harrastuskultuuri hetkeline madalseis meil ei sõltu ainult uue majandusstruktuuriga kiire kohanemise raskustest. Rahva häälestamine ja noore põlvkonna omarahvuse sõiduvette juhtimine on ka meedia ülesanne.

Uno Uiga

Segakoorilauljad Intsikurmus

Juuni südames Põlva Intsikurmu lauluväljakul teoks saanud üle-eestiline segakooride laulupäev oli juubelihõnguline. 25 aasta eest kohtusid segakooride lauljad (ja orkestrandid – tantsijad külalistenähtena) Intsikurmu mändide all esmakordselt.

1971. a. jäi selleks sündmuseks ehitatud uus laululava 7000 osavõtjale kitsaks, pandi aga alus segakooride laulupidude traditsioonile. Seekord oli saanud 4000 esinejat, peale segakooride veel ka laste- ja muusikakoore ning samuti puhkpilliorkestreid ja tantsijaid mitmelt poolt Eestist ja ka Soomest. Enne pühapäevast laulupidu esineti kultuurikeskuse saalis ja Põlva kirikus.

Seekord alustas värvikas laulupeoringkäik liikumist Jakob Hurda mälestussamba juurest. Nauditava avatsermoonia korraldas Hurda rahvaluule

**Laulutule
süütavad
Pärja Pilv
ja Hendrik
Vestmann**

VABAÕHUKONTSERTIDEST VANALINNAPÄEVADE RAAMES

1.—5. juunini toimusid Tallinnas suve algust tähistava traditsioonilise üritusena Vanalinnapäevad. Seekordsete vanalinnapäevade programm sisaldas viie erineva Läänemere-äärse maa kultuuri tutvustavat kava. Ürituste skaala oli väga lai, ulatudes elitaarsest süvamuusika kontsertidest ja kujutava kunsti ekspositsioonidest rahvakultuuri erinevate avaldusvormideni välja. Püüaksin anda ülevaate vanalinnapäevade raames toimunud vabaõhukontsertidest. See ülevaade ei hõlma aga kaugeltki kõiki muusikaüritusi, kuna vanalinnapäevade ülitiheda ajakava tõttu polnud tihti korraga võimalik viibida samaaegselt toimuvatel üritustel. Seda puudust aitas siiski mõnevõrra leevendada asjaolu, et paljud eesti esinejatest said üles astuda mitmel erineval päeval. See võimalus puudus aga enamikel külaliskollektiividel.

Vanalinnapäevade korraldajate plusspoole kontosse jääb kindlasti see, et muusika valdkonnas oli valikuvõimalus küllaltki suur. Oli üritusi nii süvamuusika, rahvaliku muusika, jazzmuusika kui ka rockmuusika austajatele. Erinevatele stiilidele oli organisaatorite poolt antud ka kindlad esinemispaigad. Nii toimusid paljud rahvaliku muusika kontserdid Laial tänaval Hortus Musicuse õuel, rockikontserdid Harjumäe grüünes jne. Tõsi, mõnikord kippusid ühed üritused teisi asukoha liigse läheduse tõttu segama. Näiteks takistas Harjumäe grüünest tulev rokkarite müra samal ajal Seitsme Linnuse pargis kuulamast toimuvat koorikontserti jms.

Festivali esimesel päeval, mis oli pühendatud Taani kultuurile, olid muusika osas tooniandvaiks mitmesugused puhkpillikollektiivid — orkestrid ja bigbändid. Neist meeldejäävaimad olid Klüversi Big Bandi ja River Brass-Bandi esinemised.

Selts. Peotule süütasid Põlvamaa vanim dirigent Pärja Pilv ja suure peo debütandidirigent — tänavune Muusikaakadeemia lõpetaja Hendrik Vestmann.

Avalauluna kõlas M. Lüdigi "Koi" ühendkooridelt Valli Ilviku juhatusel.

Segakoorid olid hästi valmistunud, laulsid põhiliselt eesti autorite segakoorilaulu. Dirigendipuldis olid Ants Üleoja, Ants Soots, Venno Laul, Valli Ilvik, Jüri Rent, kelle juhatamisel on koorid paljukordselt laulnud. Eriti sooja lauljateplausi pälvis esmakordselt suure peo dirigendiks olnud Hendrik Vestmann. Tema juhata tud "Ta lendab mesipuu poole" paluti teistkordsele esitamisele.

Ka 2. juuni Saksa päeva programmis oli oluline osa täita puhkpillimuusikal. Meelikõitev oli Raekoja platsil toimunud omapärane üritus, mis kandis Matsipeo nime.

Ka Rootsi kultuurile pühendatud päeval 3. juunil oli mitmeidki põnevaid muusikaüritusi. Viru tänava vabaõhulaval, kus toimus vanalinnapäevade enamik jazzikontserte, võis nautida tõelist heatasemelist jazzmuusikat Anita Callerti Quarteti esituses. Küllaltki tugevat stiilitunnetust ja kindlat esinemisnärvit oli tunda alles väga noortest muusikutest koosneva Tallinna Muusikakooli brassbändi ülesastumises Raekoja platsil.

Samas jäi üsna kahvatuks Airi Allvee ja tema ansambli After All poolt esitatud kava.

Laste meelispaigaks vanalinnapäevade ajal kujunes Olevimäe õu, kus esinesid väiketeatrite trupid oma lastele mõeldud etendustega. Siin sai kõigil viiel päeval kuulata ka lasteopereid ooperistuudio Die Dilletanten esituses. Allakirjutanul õnnestus osa saada neist U. Sisaski lasteoperi "Sööbik ja pisik" etendusest. Väga väheste vahenditega (etenduses on vaid 2 tegelast ja üks saateinstrument) suudeti luua veenev ja lastepärane lavatükk, mis oma põneva ja lastele arusaadava süüete tõttu leidis noortes kuulajates head vastuvõttu.

Ürituste neljandal päeval oli Tallinna vanalinnas tunda ehsat slaavi hõngu. Kõige iseloomulikumalt avaldus see mitme heatasemelise vene koori etteastetes. Raekoja platsil esinenud Peterburi koori Russiko kuulates võis hetketi tekkida kujutlus, et viibid mõne iidse vene kloostrit müüride vahel, kus on just alanud õigeusklik kiriklik tsereemoonia.

Omaette elamuseks kujunes ka Valeri Petrovi koori kontsert Dominiiklaste kloostris. Kui võrrelda seda koori näi-

teks mõne tehniliste oskuste poolest samatasemelise eesti kooriga, torkab kõrva väga tugeva bassirühma olemasolu. See pole omane mitte ainult Petrovi koorile, vaid on iseloomulik vene kooritraditsioonidele tervikuna.

Festivali viimane päev algas eesti rahvapilliorkestri kontserdiga Raekoja platsil. Minilaulupeo mõõdu andis välja ühendatud nais- ja segakooride kontsert Seitsme Linnuse pargis. Kontserdi alguse väikesearvuline publik täienes ürituse jätkudes tublisti juhuslike möödakäijate arvel, keda meelitasid kuulama ilmselt vanad teada-tuntud isamaalised laulud, mis moodustasid põhilise kavas olnud lugudest.

Omapärane muusikaline vaatamäng leidis aset Dominiiklaste kloostrit õuel, kus etendati liturgilist draamat "Ludus Paschalis". Paljudele pealtvaatajale, eriti nooremale, jäi esialgu arusaamatuks selle vaatamängu mõte — asja peeti usklike jantimiseks. Ajapikku hakkas aga kaunite gregoriaaniviisidega vaatamäng publikut sedavõrd köitma, et rahvas liikus spontaanselt kaasa munkade ristikäigule, mis suundus Katarina käiku.

Vanalinnapäevade viimase üritusena oli Raekoja platsil ERSO kontsert, mida juhatas Eri Klas. Populaarsetest sümfoonilistest teostest koosnev kava sobis väga hästi suurele vabaõhukontserdile, mille publiku seas oli väga erineva muusikalise ettevalmistusega inimesi.

1996. aasta vanalinnapäevade muusikaprogrammi võib pidada üldiselt õnnestunuks. Tulevikus võiks hoolikamalt arvestada sellega, et olulised üritused ei algaks samaaegselt. Vähemkaalukatele esinejatele oleks aga kena pakkuda etteasteid mitmel päeval. See võimaldaks asjast huvitunud minna ka spetsiaalselt neid kuulama, täiendades nii juhuslike möödajate poolt moodustunud publiku ridu.

AARO PERTMANN

Särtsakad segarahvatantsurühmad rohelisel murul ja puhkpilliorkestrid, -kappellid andsid lauljatele mahti publiku hulka pinkidele tulla pidu jälgima ja koos vaatajatega suure ühiskoorina laulda "Viljandi paadimeest".

Tempokas Zottelmarss (Tirooli rahva viis), Tuljak ja Perekonnavalss lõpetasid laulupeo, mida oli lavastanud ja juhtinud Heiki Hunt. Ovatsioonid ja siis tänusunadlilled Põlva linnapealt pr. Sirje Rodenilt.

Peotule kustutamise järel süttis hiigellöke simmaniplatsil. Kena päeva nautijad — isetegevuslikud koorilauljad — jutlesid-arutlesid-löögastusid tule soojuses üle südaõõ.

MALLE ELVETi tekst ja foto

Mayumi Sakamoto, kleenuke neu Tokiost laulis Tartu üliõpilassegakooris, kui ta 1994. aasta augustis 1995. novembrini õppis TÜ-s eesti keelt: "Läbi laulu saan keele kiiremini ja paremini selgeks. Seadsin oma nüüdse Tokiost Tartusse tuleku svüste Eesti pidude ajaks. Mul oli erakordne elamus laulmisest kooriga segakooride laulupäeval. Võrratult kenad on teie rahvarõivad. Koorilaulu võlust sütitatuna jätan kodulinna laulmist kooris, kus lauldakse Põhjamaade laule. Eesti autoritelt on repertuaaris mitu laulu Tubinalt. Laul ühendab ja lähendab erinevaid inimesi ja kultuure."

Tubina päev Alatskivil saamas traditsiooniks

Alatskivi kultuurirahva eestvedamisel peeti tänava teist aast järjest Tubina päevi. Need on saamas iga-aastaseks traditsiooniks.

Meeleolukas päikeseline pühapäev algas Juhan Liivi Oja sünnitalus asuva Liivi muuseumi õuel, kus muuseumipere võõrustas saabunuid. Piimakruusid, kohvitassid, õllekannud koduõllega kutsusid kokkutulnuid ühe-pere peomeeleollu.

Põhjaliku tagasivaate muusiku elu- ja loometööst esitas seda uurinud pianist **Vardo Rumessen**, käsitledes esijoones algusperioodi Tartus, aga ka Tubina keerulisi suhteid sünnimaaga paguluses olles. Poolteisttunnine videosalvestis, mida vaadati Liivi talukambris, on kokku pandud mitmest säilinud materjalist, sh. hr. Rumesseni poolt Stockholmis salvestatud helilintidest Eduard Tubina enda mälestustega.

Kuulajate hulgas olid ka mitmelt poolt maailmast kokkusõitnud Liivide sugulased. Juhan ja Jakob Liivi venna Eliase poja-lapsed tulid kaugealt: nimekandja Juhan Liiv Sidneyest Austraaliast viibis sünnimaal pärast siit lahkumist 1927. a. esmakordselt, Pariisist oli saabunud tema õde Eva Liiv-Gott koos prantslasest abikaasa Bernardiga. Jakob Liivi pojatütar Uldike Jaagosild võõrustas oma sugulasi Tartus.

Seejärel sõideti Tubinaga seotud paikadesse. Tubina haridustee alguspunktiks olnud Naelavere koolimaja õuel laulis kammerkoor *Tarmeko* Laine Jänese juhatusel Tubina koorilaule,

Kallastel Tubina sünnikohas 1990. a. avatud mälestussamba juures veel ka Alatskivi segakoor ja külaliskoor Jõgevamaalt.

Alatskivi koolisaalis kõlasisid põhiliselt Tubina teosed. Maaja Rumessen esitas oma abikaasa Vardo klaverisaatel kolm pala. Peep Lassmann ja tema poeg Sten mängisid Tubinale lisaks ka M. Saare loomingu. H. Elleri nim. Tartu Muusikakooli III kursuse klaveriõpilaste mäng teenis aplausi publikult ja kõrge hinnangu P. Lassmannilt. Esinesid ka metsasarvekvartett ja koor.

Vardo Rumesseni sõnul võib Alatskivi vald uhkust tunda selle üle, et ta on andnud Eesti rahvuskultuurile kaks silmapaistvat isiksust — Juhan Liivi ja Eduard Tubina. Meie jätkuvalt kõrge professionaalse muusikakultuuri kõrge taseme värske näitena töi ta Hanna Heinmaa eduka esinemise konkursil Portugalis ning tuli välja mõttega hakata edaspidi Alatskivil läbi viima iga-aastaseid noorte pianistide konkursse.

Päevad lõppesid taas Liivi muuseumi õuel. Tantsurühm *Virve* ja soomlaste *Kikarit* esitasid särtsakaid rahvatantse, akordiõni mängisid noorukesed Kaido ja Maido Parve. Kaevuserval vahutasid taas õllekapad. Uhiuus vaigulõhnaline külakiik hoogles kiukujatena.

Tubina päeva toetasid Kultuurkapital 7000 krooniga ja Tartumaa Kultuuriosakond 15000 krooniga.

MALLE ELVET

PILK EESTI GOSPELMUUSIKALE

Evangeelset ehk röömusõnumit sisaldav levimuusika – gospelmuusika on veel suhteliselt uus ja siinsel muusikamaastikul vähetuntud.

Veidi lähiminevikust. Ärkamisajal, kui usuvaenulik õhkkond hakkas hajuma, külastas Eestit üha rohkem misjonäre – põhiliselt Skandinaaviast ja Ameerikast. Nad tulid, olid ja läksid jälle (mõned jäid ja on siiani), jättes kuulajatele koos sõnumiga ka muusika. Ei saa väita, et enne neid polnud siinmail midagi — ansamblid ja koorid tegutsesid nii mõneski koguduses. **Ansambel Sela** Tallinna Metodisti Kogudusest ja **Effataa koor** Olevistest olid aastatel 1976–1982 tunnistajaks suurele vaimulikule ärkamisele, mille mõju ulatus kaugele üle tollase ENSV piiride.

Suurem tõus Eesti gospelmuusikas algas aga ansambli Sõnajalg üle-eestiliste turneedega 1989–1990. Vastandlikke hinnanguid selle ansambli kohta on liikunud nii ajakirjanduses kui ka rahvasuus, ometi olid saalid puupüsti täis. Nende seinst tegevust tähistavad 4 kassetti ja CD.

Põhjaliku ülevaate Eesti gospelmuusikast andis 1995. aasta oktoobris Linnahallis seitsmendat korda toimunud Gospelmuusikafestival. Siinsetest esinejatest tuntumad olid **Tõnis Mägi**, **Karl Madis** (pikem intervjuu ajakirjas Valgus 3/95) ja **Henry Laks**. Viimane tuli välja värske repertuaariga, mis valgustas lauljat täiesti uuest küljest. Eraldi käsitlemist vajaksid kindlasti Tõnis Mägi laulud. Kui kedagi võiks nimetada Eesti muusikaprohvetiks, siis kindlasti teda. Kuulake teost "Koit" ja mõelge, et on aasta 1989..! Samas tahaks südamest loota, et prohvetikuks ei osutu ühel päeval laul nimega "Vägev Vähk", mis ei

Peedu Kurvits.

kuulu küll otseselt gospelmuusika valdkonda.

Kantrimuusikaga tegelevad **Robi & friends** on tuntud ka Soome *bluegrass*'i sõprade ridades. Robert Kreutzwald ja Tarmo Vardja + saateansambel esinesid rahvale 25. mail Tallinna vanalinnas toimunud Jeesus-marsi eelsel kontserdil. See marss toimus Eestis juba neljandat korda. Tänaaseks ülemaailmeks kasvanud üritus sai mõned aastad tagasi alguse

Suurbritanniast, kus kristlased kogunesid tänavatele, et laulda Loojale kiitust ning palvetada oma maa ja rahva eest.

Villu (Viljar Olesk) on noormees Võrumaalt, kes segamatult sulatab kokku erinevad stiilid. Lühikese aja jooksul on ta välja andnud kaks kasseti (Tee, Tõde ja Elu I, II), mis on leidnud kuuma vastuvõtu põhiliselt noorte hulgas. Raske uskuda, et nii tekstide, muusika kui ka arranžeeringute autoril Villul puudub sügavam muusikaline haridus. Sarnase taustaga on ka **Peedu** (Peedu Kurvits), kelle võimas ja kaunis hää l kõlas seni põhiliselt Saaremaal. Gospelmuusikafestivalil saatis teda mitmetest eri kogudustest koosnev koor ja ansambel.

Kirikuringkondades teatakse hästi ka **Elo Toodot** ja **Kadri Hunti**, kes koostöös pianisti-arranžeerija **Matis Metsalaga** kohaliku gospelmuusikat rikastavad heatasemelise *souliga*. Oleviste kogudusest on pärit **Andres Jäätma**, kelle mõtlikud laulud sobivad kuulamiseks-järele mõtleamiseks nii nooremale kui ka vanemale põlvkonnale.

Eelpool nimetatud oli vaid killuke ne toimuvast. Täpsem ülevaade Eesti gospelmuusikast leidub ajakirjas *Usuaailm*, samuti on seda laadi muusikat tutvustanud *Pereraadio* ning *Raadio 7*.

Kas enamasti röömus gospelmuusika ja elav eneseväljendus on eestlastele omane? Usun, et on. Pole olemas kohustust olla raskemeelne, emine, uimane jne. Oma positiivseid emotsioone maha surudes inimene ei rikastu. Piiblis öeldakse Jakoobse kirjas: "...kui kellegi käsi käib hästi, siis ta laulgu kiituslaule."

TÕNU LAIKRE,
Raadio 7

TALLINNA POISTEKOOR AMEERIKAS

Lydia Rahula fenomen

Minu seekordse kohtumise algus Lydia Rahulaga veenis mind tema telepaatilistes võimetes. Olime tema Ameerikast tagasijõudmise päeval telefonitsi kokku leppinud, et ta jutustab mulle sellest sõidust ülejäämisel päeval kell 12 Eesti Kontserdis. Kui jõudsin kohale, Rahulat veel polnud. Läksin asju ajama III korrusele reklaami osakonda. Kui uksest sisse astusin, öeldi mulle: "Teile on telefon." Helistas Rahula ja ma ehmatasin end tummaks – harilik inimene küll ei oskaks mind otsida sealt, kus ma käin reeglina üks kord kuus.

Lydia teatas, et ta hilineb: oli pärast mitmenädalast pinget eelmisel õhtul kell 9 magama heitnud ja alles selleks ajaks ärrganud. Kui ta siis lõpuks puhunareipana kohale jõudis, oli tema hääles veel rohkem naerulisi ülemtoone kui tavaliselt. Ja andis ta mulle lisamaterjali selle kohta, kuidas ta, üldsegi mitte autoritaarse olemuse ja välimusega naisterahvas, tuleb toimet Tallinna Poistekooriks nimetatava teismeliste võrukaelte kollektiiviga. Üks asi on muidugi see, et koor on 4-hääline, hulgas ka häälemurde läbi teinud ja sel kombel tasakaalukust omandanud meessoost inividid. Kuid teiseks ikka ka kui just mitte telepaatia, siis vähemalt psühholoogiline läbinägelikkus. Üks näide tema jutust: kui üsna turnee lõpul olid poisid saanud puhkeajal palju ujuda, ilma et Lydial oleks endal olnud võimalust juures viibida, ja seejärel laulsid kooriharjutusel eriti kaunit, ütles dirigent: "Ma arvan, et te olete kauem ujunud, kui ma lubasin. Seda patu lunastate nüüd püüdliku laulmisega."

Üks kontsert anti ka raskeltkasvatatavate poiste – meie mõistes – koloonias, kui seda võib nii nimetada. Sest narkootikumide kasutajaid ja muid teelt hälbinuid kasvatatakse seal täisväärtuslikeks kodanikeks vahenditega, mis on meil koloonia-mõistele mõnevõrra võõrad – headuse ja iluga. See paistab olevat ka Lydia Rahula enda põhimõte.

Ameerikas 29. juunist 3. juulini k. a. toimunud rahvusvahelisel meeste- ja poistelaulu festivalil *AmericaFest* oli ta üks väheseid ja sellele järgnenud 14. juulini kestnud ringsõidul ainus naisdirigent. Põhikontserdil juhatas ta ühendkoori ühte kõige raskemat laulu – Brahmsi "Ave Mariat". Juba seejärel tulid laulupoisid teistest kooridest juurde, panid käe pihku, ütlesid "Very good, excellent!". Kui see ikka ja jälle kordus, kui L. Rahula oli juhatanud oma koori, tuletas ta meelde G. Ernesaksa sõnu: "Kui sind kiidetakse, ära usu, kui laidetakse, tee paremini." Ega võõrad poisid üksi kiitnud, ka ajakirjandus ja kolleegid. Ühe esinemise järel tõstis Hollandi koori mehemürakast dirigent Bouwe Dijkstra ta maast lahti ja keerutas üldise aplausi saatel enda ümber.

"Naisterahvas võib ju ka poistekooriga juhatada," ütleb Lydia ning ma ei oska otsustada, kas intonatsiooni järgi panna selle lause lõppu punkt, küsi- või hüüumärk. Muidugi võib, kui tal kõigile muudele võimetele lisaks on ka sellised muusikalised

võimed, oskus ja taip, et tuleb sellega toime jumalauksi, teeb poistele hääleseadetki iseenda poolt väljatöötatud metodoloogias järgi.

Kuidas see ikka oli?

Kõigepealt maabuti Minneapolisise lennuväljal, kus olid vastas USA Minnesota osariigi eestlaste organisatsiooni esimees Jaan Kuuskpere ja laekur Tiit Tammearu abikaasadega. Heade haldjatena saatsid nad koori kogu aja ja panid tagasisõiduks taas Minneapolis lennukisse. Suur aitäh neile selle eest!

Festivali asupaigaks on märgitud *St. John's University*. Tegelikult kujutab see endast linnakut suurte ürituste läbiviimiseks kõigi vajaminevate hoonetega – peahoone saaliga, hotellid, kauplused jne. Midagi meie Otepää spordikompleksi taolist, ainult vägevam ja moodsam. Ning võõrastele selles kompleksis kõige meeldejäävamaks asutuseks pole ülikool, nagu võiks otsustada nime järgi, vaid hoopis mungaklooster. Mungad ise on muusikahuvilised, aitasid festivali läbiviimisele kaasa.

Festivalile kogunenud koore võis tinglikult jagada A- ja B-kategooriaks. Tallinna koorile sarnased, samuti tenorid ja bassid kaasas, olid Hollandi ja Läti poistekoor. Rootsis oli "puhtatüüline" poistekoor ja Norrast professionaalne laulukvartett *Quattro Stagioni*. Neile lisaks veel *The American Boychoir* ametliku asukohaga Princetoni New Jersey osariigis. Tegelikult on see eliitkoor, kuhu on koondatud parimad laulupoisid kogu Ameerikast. Neil on oma buss, see sõidab pea terve aasta mööda Ameerikat ringi, ka aineõpetajad kaasas. Antakse raske kavaga kontserte, juhatamas on olnud peale koori oma hälliloojast dirigendi James Littoni ka sellised kuulsused, nagu Bernstein, Mehta jt.

N.-ö. B-kategooria 11 koori olid erinevatest USA linnadest. Seejuures oli märkimisväärne nende kõrge tase, kuigi neisse pole üldreeglina kokku kogutud linna või koguni osariigi parimaid laulupoisse, vaid nad on ühe kooli noored.

Kuna koore oli palju, lauljaid 450 ümber, anti igapähele esinemiseks aega 10–15 minutit. Esimesena sai selles osas oma jõudu proovida festivali avamisel

Tallinna poistekoor. Lauldi Tormise, Tobiase ja Siimeri laule, viimane ise klaverisaatjana kaasas (saatis ka ühendkooriga esinemisi). Nagu hiljemgi, toodi kõigepealt sisse riigilipp, eestlastel niisil sinimustvalge.

Järgmised kaks päeva oli festivali põhikava 2000–kohalises St. John'si katedraalis. Lauldi ühendkooriga läbi kõigile varem väljasaadetud keeruline kava, siis iga koor eraldi, teisel festivali päeval n.-ö. B-kategooria koorid.

Siis algas Euroopa kooride (algul oli Littoni koor kaasas) ringsõit mööda USA keskosa Minnesota, Iowa (kuulus maisi osariik, kust sai omal ajal oma kampaaniaks innustust Hrutov) ja Nebraska osariigi linnu. Ööbiti perekondades.

Iga päev oli reeglina küll ainult üks esinemine kirikutes või vabas õhus, ka kaubamajas (kust juuresolev foto), kuid päevad olid siiski pingelised. Mitmetunnilised bussisõidud, esinema tulemise ja sealt äraminemise harjutused – iga esinemispaik oli ju erinev. Lõppes ringsõit 14. juulil Decorah's, kus oli St. John'si taoline ürituste kompleks *Center for Faith and Life*. Seal oli parajasti koos luterlik *National Summer Music Camp*. Polnud see sugugi "national", inimesi oli koos mitmelt poolt maailmast, ka Soomest.

Kaks pikemat kontserti sai Tallinna Poistekoor anda 8. juulil Burlingtonis Mississippi kaldal, kus olid koos vaid Läti poistekooriga. Algul laulis Eesti koor ühes, Läti koor teises kirikus. Pärast seda kui pealtvaatajad olid saanud pidada pisikesi vaheajaid, olid bussid viinud eestlased sinna, kus varem laulsid lätlased ja vastupidi.

Mississippi jõest jäi aga kõige meeldejäävam mulje Ameerika rahvuspühäl 4. juulil St. Cloudi linnas olles, kui kaldalt õhku lastud raketid maandusid jõe keskel. Igast inimesest endast muidugi sõltus, mis talle enim meelde jäi. Peale festivali ja ringsõidu oli veel palju muud – huvitavad tutvused, puhkehetkel sport, muuseumides ja poodides käigid, kingiks saadud sümbolised rägbipallid kõige täpsemale grupile (jälle üks näide L. Rahula oskusest poistega toime tulla) ning palju-palju muud, seehulgas vaimustatud retsensioonid Ameerika ajalehtedes.

HERBERT VAINU

RAHVAPILLIKOOL VÕPSIKUS

Laupäeval, 23. mail olid Kehra ühe linnaosa koerad haukumisest lausa hullumas, kui Põrgupõhjaks nimetatud lepaja pajuvõpsikuga jäätmaalt hakkasid kostma lepapasunate tuutumised, mis olid ju seal senikuulmatud hääled! Ja küllap kohalikud inimesed muigasid heatahtlikult, kui mööda Kehra tänavaid marssisid lepapasunaid rõõmsalt tuutuvad ja pajuvilesid vilistavad rahulolevad pillimeistrid ise — oli ju kevadpillide tegemise õppusele tulnud paarkümmend last ja noort inimest mitmest Harjumaa ja Tallinna koolist ning Viljandi Kultuurikolledžist.

Vist esimest korda tuldi pillikooli õppima tegema pajuvilesid ja lepapasunaid. Nagu kooli juhendaja, etnograaf ja rahvamuusik Igor Tõnurist oma avaloengul ütles, on paju- ja lehtpillid, samuti võilillevarrega vilistamine ja rohukõrrega kukehääle tegemine üks osa meie folkloorivarast, mis vaatamata kõigele elab laste seas mingil määral ka tänapäeval edasi. See muusikanähtus tärkab igal kevadel koos loodusega. Kuni hilissügiseni on loodusest võtta üha uusi materjale, millest lapsed saaksid teha uusi lihtsaid muusikariistu. Hilissuvel saab heinputkest teha näiteks viis erinevat pilli (!), rukkipeollult saab kõrsi õlepilli jaoks jne.

Vanasti oli laste endi tehtavatel pillidel tähtis osa laste muusikalises arengus ja rahvapedagoogikas. Ärgem unustagem seejuures ka isetegemise rõõmu! Näiid aga on laste muusikalises kasvatu-

ses need võimalused seni kasutamata jäänud.

Selle puudujäägi kõrvaldamiseks korraldati Rahvakultuuri Arendus- ja Koolituskeskuse initsiatiivil esimene kahepäevane õppus lastepillide tegemiseks. Juba esimeses tunnis anti võilillekimbust iga-ülele "pillimaterjal" kätte ja suud said mõruks, kuid pillid hüüdsid! Seejärel võeti teisest kimbust pikki rohulehti ja Kehra Kunstikooli klassiruum kajas kuke-laulust ja mingitest imelikest hääletest. Selgus, et rohuliblest saab isegi mitu pilli teha. Kas teate, mis on kukepill või sokupill?

Õppekava oli Igor Tõnuristil põhjalikult läbi mõeldud ja abilisedki tasemel mehed. Vilepillidest rääkis ja õpetas neid tegema tuntud rahvamuusik, Pedagoogikaülikooli magistrand (magistritöö tuleb eesti vilepillidest) Tarmo Kivisilla. Teiseks õpetajaks oli omal ajal "Leegajuses" väljaõppinud rahvamuusik Siim Sarv. Tema hooleks oli seekord lehepillimängu õpetamine.

Esimeses paaris tunnis räägiti kevadpillide eri liikidest ja siis mindi Jägala jõe kaldale pajupõosastesse. Seal tehti esimesed, kõige lihtsamad pajuviled. Peale lõunat mindi aga Põrgupõhja võpsikusse ja seal õpiti lepakoorest pasunate tegemist. Selgus, et pealtnäha primitiivse pasuna põhjal saab teha kolm erinevat pasunat. Ühele pandi pajukoorest tehtud "lõrp" (Teate, mis see on? Ega minagi enne teadnud!) otsa, teisele lõigati isegi mänguaugud peale... Alanud vihmasadu ajas metsast minema, kuid pillimaterjal

võeti kaasa ja klassiruumis hakati tegema juba keerulisemaid pajupille. Selgus, et pajukoorest saab valmistada veel mitut liiki vilepille. Näiteks poole meetri pikkust "pikkvilet". Siis võeti Siim Sarve eestvedamisel kasepakkudeltohtu ning hakati meisterdama tohupille. Selgus, et samasuguseid pille saab teha ka leiva kilepakendi tükist ja varsti prooviti juba ööbikut imiteerida. Kõik sellega hakkama ei saanudki.

Suvistepüha hommikul sadas vihma ja pillimaterjal toodi klassi. Magajad äratati hommikul muide lepapasuna helidega. Seekord meisterdati haruldast kahe otsaga vilepilli, millega saab mängida kahehääleise kooskõlasid. Helilindilt kuulati eesti ja teiste rahvaste vile- ja lehepillimuusikat.

Peopesad olid villis ja lepapasunad, suud puukoorest ja võililledest mõrud, huuled lepapasunatest punased, kuid seda ei pandud tähele — nägin lastes siirast vaimustust ja eneseteostamisrõõmu! Õppus oli tore ja õnnestunud ning Kehra Kunstikooli, kus õppus toimus, pererahvas igati abivalmis. Kahju ainult, et mitte ükski muusikaõpetaja ei tulnud kevadpillide tegemist õppima. Me ikka loodame valmis õppevahendite ega märka seda võimaluste rohkust, mida annab meile ja lastele suvine loodus!

Tundub, et selliseid õppusi võiks korraldada regulaarselt ja isegi kaks korda aastas — kevadsuvel ja sügise poole, et lapsed saaksid õppida teatud suveperioodile omaseid lihtsamaid rahvapille.

JUTA HELILAI

Pärnu–Jaagupi peetripäev – uus mõte kunstikultuuri vallas

Selle suve ühel haruldasel päikesepaistelisel päeval, 29. juunil toimus Pärnu–Jaagupis veidi ebaharilik muusikasündmus. Nimelt kutsus *Kunstipesa* ühing selleks päevaks Pärnu–Jaagupi kõlakotta laulma trubaduure–barde–holamuusikuid üle Eesti. Heal lapsel mitu nime, nii ka sellel muusikal, mis tolle laupäeval kõlakojas pargis esitati. Ühed nimetavad seda ka folgiks, teised autorilauluks või kes teab veel milleks. Tavaliselt on need üksi või paariti lauljad, kes on teinud viisi mõnele luuletusele või siis ise kirjutanud sõnad ja kannavad seda enamasti ette kitarril saatel. Nii on rahva sekka läinud aegade jooksul palju laule, mille autorid meie keskel

edasi elavad, kuid keda keegi ei tea ega tunne.

Ka sedapuhku oli muusika see, mis tõi inimesi kokku. Ei olnud seal kalleid pileteid ega trükitud kavalehti, igaüks võis tulla kas siis esinema või kuulama. Esinejatele pakuti siiski tasuta maitsvat suppi, et meel püsiks rõõmsam ja lauluhäl heledam.

Korraldajatele üllatuseks tuli kohe alguseks kohale legendaarne Emajõe keskjooksu bluesi isa Aleksander Müller koos saatebändiga. Nad tegid väikese tuuri Pärnu jazzfestivalile vahelduseks ning musitseerisid pea tunni jagu. Seejärel astusid nontop–jamsessiooni vormis üles teised lähedalt ja kaugelt tulnud, kellede hulgas olid korraldajate kutsel ka vene auto-

rilaulu esitajad abielupaar Anna ja Andrei. Üks lisaeemärk sellel muusikaüritusel oli ka – võimaluse korral tuua kokku eri rahvustest lauljaid, keda Maarjamaa pinnal praegu võib leida. Andrei ja Anna esindasid kõige paremaid vene laulu traditsioone, alustades legendaarsest Okudzavast ja lõpetades kitsamale ringile tuntud autoritega, nii elavate kui surnutega. Vahepeal kõlas ka ehe setu ja muu rahvalaul.

Esimese selletaolise ürituse (tõsi küll, üle kümne aasta tagasi toimusid holalaulu päevad mitme aasta jooksul eri paigus üle Eesti, aidates inimestes pesitsevat sõltumatut vaimu virge hoida) õnnestumisele aitas kõvasti kaasa suurepärasele ilmale lisaks väikesearvuline, kuid meel-

div kuulajaskond. Esinejaid oli kokkuvõttes ümmargune arv – 10. Neist kolm laulsid ka kohalikus kirikus, kus kuulajateks olid enamasti vanemad inimesed. Ilusti kõlas see laul vanade võlvide all.

Kuigi ettevõtmine jäi heast tahtest hoolimata rahaliselt miinusesse, ei kohku Kunstipesa ühing ka edaspidi millelgi samalaadse korraldamisest tagasi. Pealegi toetab ühing põhikirja järgi igasugust uut mõtet kunstikultuuri vallas ning püüab eri valdkondi kokku sulatada uuteks huvitavateks kooslusteks. Nagu Eesti on piiririik, nii tegutseb ka Kunstipesa piiripealsete asjadega. Loodame, et edukalt.

ÜLO VIHMA

Firma *Forte* püüab ka välismaal mitte *pianona* kõlada

Eesti peamine süvamuusikaga tegelev plaadifirma *Forte* loodi 5 aastat tagasi – 1991. a. Ja mitte tühjale kohale. Juba varem oli ta tegutsenud omaette riikliku üksusena kahepoolse alluvusega – üleliidulisele heliplaadifirmale Melodija ja Tallinna Helikassetitehasele.

Need 5 aastat on olnud murederohked. Kasvõi sellepärast, et pidevalt on tulnud kolida – algul kesklinnast raadiomajja ja alates 1995. aasta lõpust ühe oma kunagise ülemuse – Helikassetitehase, praeguse firma Theka majja Mustamäel Lohu t. 12. Poole aastaga on seal valminud süvamuusika lindistamiseks akustiliselt ja ka muude parameetrite poolest tänapäevane stuudio, millesse selle väiksuse tõttu, tõi küll, ei saa tuua esinema suuri kollektiive. Kokku töötab firmas 8 inimest – helireüissõõridele lisaks administratiivpersonal esotsas firma direktori **Mart Maripuuga**, kes paikneb stuudio kõrvalruumis.

Käesoleva aasta juuni keskpaigaks oli firmal valminud 101 helikasseti ja 37 kompaktplaati (CD) ja lehe ilmumise ajaks on see number kahtlemata suurem, sest ESTO päevade eel püütakse välja lasta veel mitu plaati, mis peaksid pakuma huvi väliseestlastele. Näiteks plaadid, kuhu on lindistatud Milvi Laidi ja Naan Põllu hääl. Süvamuusika kõrval on siin muudki, näiteks eesti džäss- ja puhkpillimuusikat. Eesti rahvaluulearhiivist plaadile "Suu laulab, süda mureseb..." kantu esindab autentset rahvalaulu. Ning äsjavalminud "Lahemaa lindude hääl", millele on fikseeritud 26 linnulaulu käo kukkumisest ööbiku laksutamiseni, tedremäng kaasa arvatud, on jälle täitsa omaette žanr.

Kui siia juurde arvata välismaiste firmade jaoks lindistatu ja nende firmamärgi all ilmunu, pole seda vähe praeguste tingimuste kohta, kusjuures kolimisraskused moodustavad neist rasketest tingimustest vaid väikese osa. Põhiline on muidugi Eesti rahvaarvu vähesusest tingitud turu ahtus, millele lisanduvad šokiterraapia tingimustes laiate rahvahiitide vaesumine ja paljude ligimeelitavate kaupade ilmumine turule, mistõttu see raha, mida inimesed varem kulutasid omaaistate heliplaatide ostmiseks, läheb nüüd tihtipeale mujale.

Seejuures on eesti rahvas läinud nii moodsaks, et ta, erinevalt mõnedest teistest maadest, grammofoniplaate enam ei taha ja nende tootmistest on tulnud loobuda. Ka turustamisvõrk muutub pidevalt: ühed kauplused sulguvad, teised tulevad juurde.

Olukorda komplitseerib veelgi odavate piraatplaadide massiline ilmumine Eesti turule, varem Poolast, nüüd põhiliselt Bulgaariast ja Hiinast. Ajakirjanduses on väidetud, et Eesti plaaditurul moodustavad nad kuni 80%. Kahju nendest pole mitte ainult majanduslik: oma madala helikvaliteedi tõttu rikuvad nad inimeste muusikalist maitset ja võivad koguni huvi muusika vastu muuta tülgastuseks. Nii Eesti toll kui majanduspoliitise on aga selle kuriteo iseloomu kand-

Äsjavalminud stuudio on nüüdisaegne.

va nähtuse suhtes olnud senimaani üpris leebed.

Häirib ka praegu põhiliselt Kultuurkapitali kaudu saadava riikliku toetuse vähesus ja riikliku tellimuse puudumine. Isegi helikassetidest, millele oli mängitud mitmes variandis Eesti Vabariigi hümn, ostis riik Kultuuriministeeriumi näol ära ainult osa. Oma stuudio ehitamise ja siseturu ahenemise ühtelangemine tõi kaasa finantsraskused, mistõttu venis mõnede juba reklaamitud plaatide valmistamine. Võidakse muidugi väita – ja nii põhjendataksegi –, et riik ei peagi erafirmat toetama. Aga kas väikese Eesti väärtmuusika jäädvustamine ja propageerimine pole siiski riikliku tähtsusega asi?

Propageerimine ei ole muidugi ainult sisemine tahk. Välismaine on niisama tähtis. Seda on Forte juhtkond alati teadnud, viimasel ajal aga hakanud sellele osutama erilist tähelepanu. Osalt ka eelmainitud negatiivsete tendentside tõttu Eesti turul. Tänavu trükiti ja saadeti üle maailma laiali Forte kompaktplaatide värviiline kataloog inglise ja saksa keeles – maailmale teadvustati, et oma kõrge muusikakultuuri poolest tuntud Eestis on ka oma süvamuusika lindistamise firma. Positiivseid vastukajaid on olemas. Inglise "Grammophone" ja ka mõned teised välismaised muusikaajakirjad on tellinud Eesti muusikat üldse ja Forte toodangut eriti valgustavaid artikleid.

Kuid Fortes teatakse hästi, et välisurul kannakinnitamine on aeglane ja pikaajaline protsess. Seehulgas kultuuri osas, sest Eesti riik on nii vaene, et oma kultuurikeskus on tal vaid Soomes. Ka kultuuriatašeed saatkondade juures peaaegu puuduvad. Välismaised kultuurikeskused ja kultuuriatašeed Eestis propageerivad loomulikult oma maa kultuuri Eestis, mitte Eesti kultuuri omal maal. Taani kultuurikeskus, tõi küll, tellis Fortelt helikasseti täienduseks Eestit küllata-

vate taanlaste jaoks väljaantavale eesti keele õpikule. Kuid niisuguste, pealegi muusikaväliste, üksikjuhtumite peale ei saa Forte loomulikult rajada oma välis-turgudel kannakinnitamise strateegiat.

Firmale võib muidugi ette heita, et ta pole kasutanud kõiki sisemaiseid reserve – senini pole kontakte ei Eesti Muusika Infokeskuse ega Eesti Muusika Nõukoguga, kelle ülesannete hulka kuulub ka eesti muusika propageerimine välismaal. Kuid vaevalt asja oluliselt muudaks ka nende vajalike kontaktide olemasolu – infokeskus on ikka alles veel loomestadiumis ja nõukogu ei näita üles erilist aktiivsust.

Tugipunktid välismaale

Olulisem paistab olevat oma tugipunktide loomine välismaal, olgu nad siis muusikakauplused või isikud, kelle kaudu Forte toodangut viia kas neisse kauplustesse või otse tarbijani. Selles osas on firmal ka olnud mõningat edu.

Mitte ainult Forte toodangu ostjateks, vaid ka sellisteks tugipunktideks võiksid olla väliseestlased, kellel missioonitundeks eesti kultuuri levitamine maailmas. Selliseid inimesi on olemas. Näiteks **Jaani Kruus** Torontos. Kuid neid võiks olla rohkem.

Ja nad võiksid endale võtta ka laiemaid funktsioone, näiteks Forte sidemete loomise välismaiste (reklaami)firmadega, kes võiksid olla ka investoriid. Forte toodangu hea kvaliteet oleks tagatis, et nende kapital ei lähe kaduma.

Kasusaamine peab muidugi olema kahepoolne. Omalt poolt kavandab Forte peale Naan Põllu CD välja lasta kassette ka teiste väliseesti muusikute loominguks. On ju eesti kultuur ühtne ja selle propageerimine auasi kõigile eestlastele, elagu nad kodumaal või võõrsil.

Lugu ühest HELIPLAADIST

ESTO päevadeks on heliplaadifirma *Forte* väljaandes müügile jõudmas laserplaat omaaegsest Estonia teatri legendaarsest operetiprimadonnast Milvi Laidist. Plaat nagu plaat ikka. Kui aga ajada juttu selle plaadi autori ja restaureerija Jüri Kruusiga, jääb mulje, et vähe on heliplaate, mille valmistamine on olnud niivõrd komplitseeritud ja aeganõudev. Kuigi teostaja ise püüab oma osa hindamisel olla tagasihoidlik.

Kui paljudest omaaegsetest eesti laulukuusustest on säilinud palju heliplaate mitmetes eksemplarides ning variantides, mida hiljem restaureerimisel on võimalik omavahel võrrelda, kõrvutada ning seejärel kääride abil luua nagu üks tervik, siis Milvi Laidi heliülesvõtted kujutasid tänaseni suurt haruldust (nagu ka Ida Aav-Loo salvestused). Jüri Kruus arvab, et peamine põhjus oli kunstniku üliaktiivne teatri- ja gastrolltegevus, mille kõrval lihtsalt puudus võimalus keskenduda palju aega ning suurt tähelepanu nõudvale heliplaadistuse protsessile.

Milvi Laidist kuulis Jüri eelkõige oma emalt, pianist Margarete Kruusilt, kes oli olnud kontsertmeister paljudele eesti lauljatele, ka Milvi Laidile. Lauljatori erakordsest isikust, tema lummavast häälest ning võluvast esinemismaneerist rääkis M. Kruus pojale alati suure soojusega.

Oma ema kaudu tutvus noormees ka M. Laidi emaga, proua Hilda Issakiga, kes elas Vasalemmas ning oli Rootsisis elava tütrega pidevas kirjavahetuses. Sageli oli juttu M. Laidi külalisesinemiste võimalustest Estonias, mis aga kahjuks jäigi nii ootavale emale kui kogu eesti rahvale vaid kauniks unistuseks. Enne surma kinkis vanaproua Jürile oma kõige kallima mälestuse tütrest — sõjamõllust säilinud neli omal ajal Eesti Raadios väheseks tarbimiseks mõeldud heliplaati sooviga, et Milvi hääli jääks püsima eesti rahvale.

Kuuldu läks Jürile väga südamesse. Tahe oli, puudusid aga ka kõige algelisemad tehnilised teadmised selle mõtte teostamiseks. Pealegi oli nende heliplaatide tehniline-kõlaline olukord lausa jahmatav: mängituna paljude aastate jooksul metallnõelaga ning raskete helipeadega, kubisesid võtted kõikvõimalikest moonutustest, mille kohta võis anda vaid ühe nimetuse – täielik praak. Ka Eesti Raadio fonoteegis polnud midagi lohutavat, arhiivis säilinud üksikute juhvõtete kvaliteet ei loonud mingeid perspektiive isegi mitte nende kasutamiseks saadetes, rääkimata lausa utoopilisest mõttest teha sellest kunagi korralik plaat. Aga armastatud töö Estonia teatris ning huvi muusika ja laulu vastu kujundas noormehes lausa fanaatilise soovi aidata omalt poolt kaasa eesti tipplauljate jäädvustamisele. Suureks eeskujuks oli talte Heino Pedusaar Eesti Raadiost, kelle töid ta jälgis alati suure huviga.

Praktiliselt algas asi vist 1972. a. Moskvas, kui Neeme Järvi tegi Jüri Kruusile ettepaneku koostada vajalik repertuaar meie solistide lindistusteks Moskva Raadios. Režissöör Enn Tomson oli haigestunud, tähtaeg ei andnud oodata ning noormehel tuli asuda helipuldi taha ning näidata oma oskust. Ligi 10 aasta jooksul ilmus Jüri Kruusi töö tulemusena üle 15 heliplaadi, kusjuures polnud ühtegi juhust, kus Moskva ühiringe OTK oleks avastanud vähimagi tehnilise mõõdalaske.

Paljude aastate kogemused, pidev enesetäiendus, tutvumine maailma põnevamate restaureeringute ning kogu selle töö tänapäevavõimalustega andsid julguse pöörduda taas M. Laidi loomepärandi poole. Raskuste ületamine paistab olevat Jüri Kruusile alati ahvatlev, kuid siin oli tegemist millegi rohkemaga. Tuli teha võimatu võimalikuks, olematu nauditavaks elamuseks. Sajad, sajad löiked, ümbervõtted – ligi 7 aastat päevi, isegi öid kestnud pingsat lootusriikast tööd.

MILVI LAID
Operetta Arias
Operettenlieder

FD 0017/2

Tänuõnaga meenutab Jüri neid inimesi, kes teda sel hetkel ümbritsesid ja aitasid: Enn Tomsoni, eriti aga professionaalset heliinseneri Enno Mäemetsa, kes muretses ka nõudliku aparatuuri.

Väga raske on restaureerimise juures tunnetada ära laulja tegelik hääli, eraldada see eksimatult teiste interpretide hulgast. Milvi Laidi helisäilmetest on väga vasturääkivad lindistused. Milline oli siis Milvi Laidi tegelik hääli, selle sära? Tuli pöörduda paljude tema omaaegsete kolleegide poole, kuulata, võrrelda. Hetkeliseks rõõmupuhanguks olid aastad tagasi Rootsist saadud M. Laidi mõningad sõjajärgsed helilindistused, kuid ka nende vägagi juhuslike amatöörvõtete helikvaliteet polnud parem eelnenuist. Ei mingit dublit, oli ainult kõigest üks originaal, mida tuli nüüd töödelda. Küll andis aga Jürile palju kohtumine Rootsia laulusõpradega, kellel Milvi Laidi hääli heliseb vist veel kõrvus. See aitas palju kaasa kunstniku tämbri õigeaks määramiseks ning seejärel kogu tulevase CD helipildi ühtsustamiseks.

Nüüd on siis CD "Legendaarne MILVI LAID" valmis, meieni jõuab 19 lugu, mis loob kuulajatele küllaltki tõetruu pildi lauljatori repertuaari mitmekülgisusest ning tema loome rikkusest.

Kõik see sai teoks Jüri muu töö kõrvalt. Need aastad olid murrangulised mitte ainult eesti rahva saatuse jaoks, vaid ka heliplaaditööstuses. Tavaline LP on läinud ajalukku, tuli laserplaat, tehniliselt täiuslikum, vaata et igavese säilimisega. Kuid selle lindistamise protseduur on mõnevõrra erinev. Jällegi tuli tööd ümber teha.

Võib-olla oleks käesolev heliplaat ilmunud ka lühema ajaga, kui Jüri Kruus oleks saanud pühenduda ainult Milvi Laidile. Oma aja võtsid töö teiste plaatide väljaandmisega, töö administraatorina Vabariiklikus Noorte Viuldaajate Ansambelis, eriti aga põhitöö Estonia teatri inspiitsiendi – etenduse tehnilise juhatajana. Kuna mul polnud Estonia Teatriga lähemaid sidemeid, ei teadnud ma üldse, et seal, publiku vaateväljast eemal, on sellise töö peal niisugune mees. Aga nüüd estoonlastega vesteldes kuulen ikka tema nime mainitavat ja tean, et ta on selle maja üks autoriteetsemaid inimesi. Fanaatik, lisavad mõned.

Aga kas on mõtet olla teatris sellise pealtnäha mitte eriti perspektiivika töö peal, kui samas oled teisel alal meister? Mõni aeg tagasi valmisid peaaegu et üheaegselt laserplaadid Georg Otsast, mitmeplaadiline komplekt meie tuntud kirjastusfirmalt, teine firma Forte väljaandes, autoriks-restaureer-

rijaks Jüri Kruus. Asjatundjate arvates on Kruusi oma kõlaliselt parem, ka repertuaari valik asjatundlikum.

Kas mitte pühenduda ainult plaatide valmistamisele? Väga vajalikku tööd ju jätkuks. Saaks lahti formaalselt põhjendatud asjaarmastaja nimest, sest selle töö eest ei saa ta ju põhipalka. Võiks pühenduda täielikult oma lemmiktegevuseks olevale kvalifitseeritumale tööle, milleks Jüri Kruusil on nii kõrva, annet kui fanatismi. Ja ühiskonnale, eesti kultuurile oleks sellest ka rohkem kasu, püüan teda veenda.

Jüri pole nõus. Tema on Estonia Teatri patrioot ning kogu tema loometegevuse toitepinna on see maja, teatriõhtute lummus, inimesed, kes teda pidevalt ümbritsevad. See, li-

saks oma teadmiste pidev täiendamine, võimaldab tal luua ühtse orgaanilise tulemuse nii teatris kui ka mujal. Ilma selleta oleksid Jüri Kruusi arvates viletsamad tema hiljuti ilmunud CD-d Henrik Krummist, Georg Otsast, Anu Kaalust ja ootejärgus olevad plaadid Tiit Kuusikust, Mare Jõgevast, Jenny Anveldist, Kalju Karaskist jt. Võib-olla poleks ta isegi asunud ränkemaske Milvi Laidi plaadi kallale, kui ta poleks Estonia Teatris töötav oma maja patrioot.

Fanaatikutel on oma loogika. Ja nende jaoks nähtavasti õigem, kui minu enda arvates veenev formaalne loogika.

HERBERT VAINU

Uue CD esitlus Eesti Raadios

1. juulil 1996 toimus Eesti Raadio Valges Saalis sündmus, mida kohalviibijad kviteerisid kultuurilooliseks. Eesti Raadio kauni firmamärgi all jõudis kuulajate ette duubel-kompaktplaat "**Dirigeerib PEETER LILJE**". Heliplaadi produtsent **Tiia Teder** rõhutas, et kiirestimuutus ajas ei tohiks me nii kiiresti unustada oma muusikasuurmehi.

Peeter Lilje taktikepi all said esimese eluhetke paljud eesti heliloojate teosed ning sellest esmaesitusest olenes tihtipeale ka kunstiteose edasine edu. Peeter Lilje juhatusel kõlas esmakordselt Tobiasse "Joonase lähetamine". Tohtu hulk muusikaklassikat, mida ERSO oma regulaarsetel kontsertidel nende 10 aasta jooksul on mängi-

nud, on kandnud hoolt nii muusikute hariduse kui publiku kasvatamise eest. Sümfoniakontserdid olid ja on publikurohked, ja Peeter Lilje osa selles on tohtu! Sadadesse ulatub ka Eesti Raadio fonoteeki talletatud teoste arv, mida juhatab Peeter Lilje.

Heliplaadi kava valis hoolikalt ja läbimõeldult dirigendi abikaasa **Maia Lilje**, tehnilise külje poolelt abiks ER helioperaator **Anneli Ruubel**. CD premasteri valmistas helirežissöör **Maido Maadik**, heliplaadi ning bukleti kujunduse tegi kunstnik **Margus Haavamägi**. Teksti koostas **Tiina Mattisen**. Tiraaž 1000 eksemplari.

Plaadi esitlemisel olid koos varalähkunud Lilje kolleegid, sõbrad ja tuttavad, kes meenusid dirigendiga koos-

viibitud hetki, mõtisklesid ELU, KUNSTI ja UNUSTUSE teemadel. Kõnelesid ER direktor Peeter Sookruus, heliloojad Lepo Sumera ja Erkki-Sven Tüür, dirigent Eri Klas, näitleja Mikk Mikiver, muusikateadlane Merike Vaitmaa ja ERSO tollane, P. Lilje aegne direktor Ren Hammer.

Maia Lilje ise rõhutas, et see heliplaat on ühtlasi ka ERSO plaat, sisaldades õnnestunumaid muusikahetki ajavahemikust 1982–1986.

Plaadilt leiame Johannese Brahmsi Akadeemilise piduliku avamängu op. 80, Lepo Sumera II sümfonia, mis on pühendatud Peeter Liljele, Igor Stravinski "Kevadpühituse", Jean Sibeliuse II Sümfonia D-duur op. 43 ja

Franz Schuberti Lõpetamata sümfonia h-moll.

Produtsent Tiia Teder, ühtlasi Klassikaraadio direktor, lubas, et koolid ja raamatukogud, kes soovivad seda heliplaati, võivad Klassikaraadiolt saada selle tasuta. Helistada telefonidel 434551 või 434381.

Jääb veel lisada, et selle kauni ja muusikaliselt väga nauditava heliplaadi väljaandmist toetasid rahaliselt ER kõrval veel Kultuurkapital, Eesti Kontsert ja EV Kultuuriministeerium. Heliplaadi esitlemisel räägitust ning Maia Lilje asjakohasest intervjuust valmis Klassikaraadiol ka 2 saadet "Hommage Peeter Lilje", mis olid eetris 5. ja 6. juulil.

VIRVE NORMET

Suvemuusika pealinna probleemid

Tänavu on esmakordselt Eesti suvemuusika pealinnaks Pärnu. Kuid ega pealinnaks olemine vabasta probleemidest. Seda teab Tallinn, teab nüüd ka uus pealinn. *Pärnu Postimehe* veergudel tulevad need kenasti välja.

15. juuni numbris kirjutas Helle Tamm Pärnu kõlakoja suurest osast linna suvemuusikas saajandivahetusest peale, kõrgperioodiks 70–ndad aastad. Siis tuli langus ja praegu seal muusikaüritusi peaaegu ei toimu. Suvisele hooajale sobilike vabaõhukontsertide asemel on nüüd hoopis saalikontserdid Rannasalongis. Autor kutsub üles jätkama mõttevahetust.

Reageeringuna ilmus nädal aega hiljem samas lehes Pärnu Linnaorkestri orkestrandi Mati Põdra artikkel. Autor on vabaõhukontsertide suhtes kriitiline, kuna ilmataat sätestab oma piirangud. Need tuleksid kõne alla vaid siis, kui ülemused muretseksid pillimeeste kroonu kulul leotamiskindlad "vihmapillid". Teiseks probleemiks on kõlakoha asukoht – vahetus läheduses on *Sunset Club*, mille "vaibakloppimisega" ei suuda suvemuusikaorkester võistelda. Kolmandaks – Pärnu Linnaorkester oma väikesearvuliste pillirühmade tõttu seal ei kõlaks. Sobiks suur sümfoniaorkester, aga selle

palkamiseks puuduvad linnavalitsusel finantsvõimalused. Pealegi oleks see raiskamine. Niisiis on suvemuusika mängimiseks sobivaim paik linnaorkestrile siiski Rannasalong.

Aga kuidas mängida? Praegusel suvehooajal Rannasalongis toimuvat peab M. Põdra muusika labastamiseks ja pillimeeste mõnitamiseks – mängida tuleb nugade-kahvlite klõbina, klaaside kõlina ja valjuhäälsel jutu saatel. Autor esitab probleemi lahendamiseks mitmeid ettepanekuid.

M. Põdra arvab, et suvehooajal oleks mõttekas linnaorkestri keelpilli- ja puhkpillirühmadel töötada lahus. Nad võiksid mängida erinevatel üritustel kogu linnas. Näiteks võiks keelpilliorkester anda öökonserte raekojas ja puhkpillidest formeerunud bigbänd leiaks rakendust Rüütliplatsil ja tantsuõhtutel Steineri ajas.

Kahetsusega nendib M. Põdra, et tema sellekohaseid ettepanekuid pole arvesse võetud hiljuti toimunud konkursil linnaorkestri peadirigendi kohale, milles ka tema ise osales koos senise peadirigendi L. Lepalaane ja A. Kallastuga ning kus ta need käis välja ideetasandil. Ta leiab, et nende aktsepteerimine oleks automaat-

selt tähendanud ka peadirigendi vahetamist ja arvab, et paljud kunagised bigbändi liikmed ei tule selle projektiga kaasa nii kaua, kui asja vedamas on Lepalaan. Keelpillidega töötamiseks puuduvad hr. Lepalaanel M. Põdra arvates vajalikud teadmised ja oskused. Kõigele lisaks on ta inimesena liiga autoritaarne. Artikli autori arvates on Pärnu kultuuri juhtimisel praegu põhikriteeriumiks mitte publikule maksimaalse esteetilise nautingu pakkumine, vaid "kes kellega käib".

Muusikalehel on andmeid, et seda seisukohta jagavad mõned Pärnu juhtivad muusikud.

Pärnu Postimehes ja Kultuurilehes on avaldatud Pärnu Ooperi ja Balleti Fondi juhatuse üleskutse fondi liikmete arvu laiendamiseks ning 21. augustil kallite sponsorpiletitega galakontserdi korraldamiseks Endla teatris Pärnust pärit väljapaistvate ooperi- ja balletiartistide osalusele. Eesmärgiks on põhikapitali hankimine 2 aastat tagasi asutatud fondile. See peaks olema vähemalt 300 tuhat krooni, oli aga üleskutse vastuvõtmise ajal vaid 738 krooni.

Ülemaailmne noorte muusikute organisatsioon

Fédération Internationale des Jeunes Musicales (FIJM) on asutatud peale Teist maailmasõda. Organisatsioon kasvab välja ühiskondlikult liikumisest, mis sai alguse sõjaaegses Belgias ja Prantsusmaal. Sõjakeerises olevate maade noored muusikud kohtusid ühiste kontsertide korraldamiseks, protestides sellega mõttetu sõjategevuse vastu. Pärast sõja lõppu 1946. aastal toimus Brüsselil sama liikumise osavõtjate initsiatiivil FIJM asutamiskongress. Asutajaliikmete hulka kuulusid USA, Suurbritannia, Itaalia, Luksemburgi, Madalmaade, Belgia ja Prantsusmaa noorte muusikute esindajad. Organisatsiooni põhiülesandeks oli toetada rahvusvahelist üksteisemõistmist noorte hulgas muusika kaudu. Põhikirja järgi on FIJM avatud kõikidele kultuuridele, muusikutele, muusikastiilidele ja žanritele.

Praeguseks ajaks kuulub organisatsiooni 47 liikmesriiki ja FIJM on seega maailma suurim noori ühendav kultuuriorganisatsioon. FIJM keskus Brüsselis koordineerib liikmesühingute tegevust kõikidel kontinentidel ning on samal ajal ka informatsioonivahendaja ja ideede genereerija rollis. Põhilisteks tegevusvormideks on kontserdid, festivalid, konkurssid, meistrkursused, aga ka muusikahariduse arendamine igal tasandil. Enesetäiendamise võimalusi pakutakse nii amatööridele kui ka professionaalidele. Organisatsiooni liikmesriikide

ja Eesti

tegutsemine sõltub suuresti antud maa muusikahariduse olukorrast, selle tase-
mest, võimalustest ja vajadustest. Antakse välja ka oma infobülletään ja ajakirja.

FIJM esinduskollektiivideks on Maailmaorkester ja Maailmakoor, millede tegevusse on kaasatud ka paljusid maailma tippmuusikuid. Välja on arendatud regulaarsete festivalide projekt, kultuurikeskus Groznjan Horvaatias, regulaarsed konkurssid Belgradis, Bukarestis jm., aastaringsete meistrkursuste süsteem jpm. Paljudes maades on JM kohalikud organisatsioonid kujunenud kontsertorganisatsioonideks, näit. koolikontsertide sardjad Austrias ja Hispaanias. Suurejoonelisel on välja arendatud organisatsiooni struktuur Saksamaal. Weikersheimi lossis on loodud kõik tingimused aastaringseks tööks (meistrkursused), samuti toimuvad siin esinduslikud vabaõhu ooperietendused.

Eestlased on osalenud FIJM ja JM rahvuslike keskuste üritustel juba 1991. a. Näit. ETHNO-festivalid Falunis, festival Pariisis, meistrkursused Rootsis, Iisraelis ja Weikersheimis, kammerorkestri turnee Hispaanias, Maailmakoor, Maailmaorkester jne. Tõnu Kaljuste on olnud Maailmakoori dirigent Barcelona olümpiamängude kultuuriprogrammis, 1991.

a. oli Eesti Maailmaorkestri ja 1996. a. oleme Maailmakoori võõrustaja Eestis. Oma siinviibimise apogee on koor rihtinud ESTO päevade ajaks. **8.–9. augustil esitab ta koos Eesti Riikliku Sümfooniaorkestriga Estonia kontserdisaalis Verdi "Reekviemi", juhatab Eri Klas.** Varem antakse a capella kontsert Kaarli kirikus filipiini dirigendi Jonathan Velasco juhtimisel. Koor esineb ka Lätis, Soomes ja Rootsis.

Maailmaorkestri tänavusel suvesesioonil Verbier'i festivalil veitsis osalee Eestist juba 4 noort muusikut, kõik konkursi põhjal sinna pääsenud. Viuldajad Elo Ivask, Sigrid Kuulmann ja Mai Rosenroth ning oboemängija Nils Röömsaar moodustavad vähemalt 1/25 ligi 100-liikmelisest orkestrist. Mullu, kui Maailmaorkester käis Ida-Aasias, oli selle koosseisus 3 noort muusikut Eestist.

Alates 1995. a. on Eesti JM liige.

Huvi meie vastu ja koostööettepanekuid on üles näidanud nii kauged kui lähedased maad. Arvan, et praegusel etapil on olulisem ja kasutoovam just osalemine rahvusvahelistes suurprojektides ja meile võimaldatud stipendiumide maksimaalne ärakasutamine. Vaatamata meie kitsastele rahalistele võimalustele tuleb meil välja töötada "JM Eesti" struktuur ja kavandada ka kohapealsed tegevusplaanid.

MARJE LOHUARU

Iga külaline oli omanäoline

Omamoodi täienduskoolituseks võiks võtta **Eesti Klaveriõpetajate Ühingu** tegevust möödunud hooajal. Põhiliseks töönormiks on kujunenud kursused.

Kauaoodatud ja ilmselt regulaarseks kujunenud laste õpetamisele keskendunud seminarid said tugeva põhja möödunud novembris Nõmme Muusikaoolis toimunud suurüritustel (eestvedajaiks L. Kõlar, L. Orgse, M. Raide). Oma otse suunatusega õpetamisele ja sellest johtuval probleemidele sai see ettevõtmine erakordselt laialdase osavõtu osaliseks. Väga vajalik ja kasutoov asi.

Samalaadse töö teine pool on meistrkursused silmapaistvate pianistide käe all. Neid oli sügisest kevadeni kolm.

Meie vana tuttav **Arbo Valdma** tõmbab alati liigi palju kuulajaid. Ka mängijate arv oli mullu septembris-oktoobris toimunud kursustel rekordiline – kahekümne viie ligi. Üks soodustav asjaolu on küll eestikeelne õpetus, kuid see pole peamine. Prof. A. Valdma äratav esijoones huvi põhjalikult muusikat tajuva inimesena. Tema tunnid on kui etendused, mille vormi võib nautida, kuid mille sisu on alati sügavam välisest tulevärgist. Silmapaistev on muide A. Valdma psüühiline mõju: lõppkontserdil mängisid kursused Valges Saalis vaid lühikese ettevalmistusaja järel hästi, lausa ennastületavalt. See on väga oluline aspekt, sest me oskame küllalt vähe stimuleerida keskendumisvõimet, lavanärvi õiget suunamist, inspiratsiooni.

Prof. Baudet' (Holland) kursus märtsis oli kuulajate poolest hõredam ja mõjus seetõttu tagasihoidlikumalt, kuid oli siiski sisukas. Professor oli väga läbinägelik osavõtjate tugevate ja nõrkade külgede tabamisel, tema juhised olid asjalikud ja vajalikud. Enam jäid meelde tunnid, kus õppejõud ise rohkem süttis, kas siis inspireerituna heast õpilasest (H. Heinmaa) või südamelähedasest muusikast (Ravel).

On huvitav märkida, et prof. Baudet on Hollandis rajanud andekate noorte jaoks midagi meie muusikakeskkooli taolist.

See on koolitüüp, mida lääne pool üldiselt teatavasti pole, kuid millel on tulevikku. Hinnakem siis vääriiselt selle kooli olemasolu meil, et kunagi tulevikus mitte teiste eeskujul seesugust uuesti looma ei peaks hakkama!

Üks säravamaid tähti kõigi meie senitoimunud kursuste juhendajate hulgas oli kahtlemata professor **Heidsieck** Prantsusmaalt. Tema kaudu saime rohke saksa päritolu õpetuse kõrval (K. Schilde, E. Piht-Axelfeld, G. Hauer) pilgu heita ka prantsuse koolkonna suundadele. Prof. Heidsieck, heas vormis tegevpianist, heliloojagi, nagu võisime veenduda kursuse lõppkontserdil, on õppinud maailmakuulsuste juures (A. Cortot, W. Kempfe). Ta on suurepärase muusik ja temperamentne inimene. Töö intensiivsus oli suur. Kuulsime palju värsket ja õpetlikku, mis näis tulenevat otse isiklikust kogemusest. Eriti palju tegeles ta kõla ning pedaalide kasutamise probleemidega. Vahel unustas spontaanne professor end meie rõõmuks mängima. Nii näiteks saime Beethoveni op. 111 sonaadi I osa õpetamiseks käigus kuulda ka tervet sonaadi II osa, mida E. Heidsieck ise nautis samavõrra kui saalitäis muusikuid. Seda sütitavat tööd kuulas palju pianiste, kõiki mängidatahtjaid ei suutnud me ajakavva paigutada.

Juunikuus, üsna ebasoodsal ajal (eksamid!) külastas meid prof. **Lehrer** USA-st loenguga "Pinged esituses". Kui astusin meile lahkelt oma ruume andnud Teatri- ja Muusikamuuseumi (siinkohal veel kord tänu muuseumi juhtkonnale) ülerahvastatud saali, lausus üks kolleeg tabavalt: "Küll on aga Eestis palju pinges muusikuid!" Prof. Lehrer koos oma arstiteadlasest abikaasaga tutvustas mitmesuguseid võimalusi liigest esinemisnärvi vabanemiseks. Sealjuures oli mitu EMA üliõpilast katejäneskaks. Muidugi ei saanud me üht kindlat ja head retsepti, kuid siiski küllalt mõtlemissai-
net oma närvikava distiplineerimiseks.

Oli sisukas tööaasta.

LILIAN SEMPER

"Püüan laulu abil aidata inimestel vaimselt kasvada."

Eluteest

Kas Teie lauljakssaamine on olnud valu? Selles mõttes, et pole tulnud varemõpitud põhjalikult ümber õppida.

Põhiliselt on olnud valu. Aga lauljaks sattusin ma vist juhuslikult, kuigi ma ise juhustesse ei usu. Ma olen konservatooriumi lõpetanud muusikapedagoogikas, ma olen koorijuht-pedagoog.

Ja pärit olete?

Pärnust. Pärnu 2. keskkoolist tulin kohe konservatooriumisse. 1985 lõpetasin muusikapedagoogika Artur Vahteri juures. Siis töötasin kaks aastat õpetajana Tallinna 61. keskkoolis. 1986. a. proovisin esimest korda õppima minna laulmist. Oli inimesi, kes seda mulle soovitasid ja ma ise tahtsin ka õppida veel. Esimesel korral ei saanud ma sisse. 1987. a. sain.

Kelle juurde?

Rostislav Gurjevi juurde. See oli mu teadlik valik. Ma olin juba eelnevalt tema juures pool aastat töötanud. Gurjevi juures olin kolm aastat ja siis läksin Helsingisse Sibeliuse Akadeemiasse, kus ma olen praegugi kirjast ja mille lõpetamiseks on mul vaja teha diplomitöö. Seal oli mu õpetaja Mirja Kleini. Nii Tallinnas kui Helsingis töötasin ka ooperistudios. Seejärel Londoni Guildhall School of Music and Drama, kus ma 1994. a. lõpetasin. Sellest ajast peale olen iseseisvalt täiendanud ennast siin ja seal. Vokaalõpetaja Londonis oli Johanna Peters.

Kuidas Londoni õppetöö käib, kui palju pööratakse tähelepanu hääle tekitamisele, kui palju ooperirollidele?

Mina olin esijoones vokaaltehnika peal, õppisin itaalia ooperit, saksa liedi, prantsuse melodie'd. Onneks oli mul seal ka terve aasta jooksul võimalus töötada ühe väga tugeva lavastajaga, kuus tundi nädalas.

Miks on olnud Teie liikumismarsruut just niisugune?

Kui piir läks 1990. a. lahti, kasutasin ma ära võimaluse Soome õppima minna. Londonisse läksin ma teadlikult, õpetaja pärast.

Kas Te olete siis juba abielus?

Jaa, ma abiellusin 1984, tütar on praegu 12-aastane. Ja Soomes me elasime mu mehe ja minu koristajapalgast. Londonis oli esimese aasta õppemaks 140 tuhat EEK aastas. Kolmandiku sellest andis mulle Avatud Eesti Fond, kolmandiku maksis Sibeliuse Akadeemia, mis oli kohutav õnn ja juhus, ja kolmandiku andis Inglise kool. Teisel aastal tasus kogu õppemaksu London. Erandkorras nad teevad mõnikord nii. Aga elamisraha pidi olema muidugi endal. Mul on öde abielus inglasega, elab Londonis. Tema on laenu andnud siamaani.

Nüüd on Teil kogu pere Londonis end sisse seadnud. Paar sõna abikaasast ja tütest.

Kuna mul on kool läbi, siis elan Londonis ainult oma abikaasa tõttu, kes õpib praegu Oxfordis kiropraktika koolis. Kiropraktika on alternatiivne meditsiin üks haru. Kool kestab tal neli aastat. Ta on inseneri haridusega, TPI lõpetanud. Tü-

Intervjuu Pille Lillelt

tar käib inglise koolis ja on kahe aastaga omandanud ilma aktsendita selle keele. Sel aastal võeti ta vastu ühte erakeskkooli, kuhu oli väga suur konkurss.

Kui kauaks olete Londoni külge "laulatud"?

Detsembris 1997 lõpeb mu mehe kool. Siis on plaan Tallinna tagasi tulla.

Näitlejameisterlikkusest

Tuleme nüüd Estonia Teatri juurde. Mis ajast on Teil siin osi olnud?

1987 hakkasin õppima ja '88 tuli kohe "Figaro pulm" Neeme Kuninga lavastuses. Õpilastööna oli mul seal krahvinna roll. Edasi on mul ikka peaaegu igal aastal olnud midagi. 1991. a., kui õppisin juba Helsingis, tegin kaasa diplomitööna Gurjevi juures "Võluföödis". Enne seda olin Barbara Tubina "Barbara von Tiesenhusenis". Esimene roll, kus ma tundsin end juba mingil määral lauljana, oli Mimi. Siis tuli "Butterfly", "Don Carlo" ja nüüd uuesti "Figaro pulm".

Nagu on olnud Roman Baskin, on ooperilava igavene probleem vahekorras mänguline külg — muusikaline külg. Maailma ooperilavadel on olnud kurioosid juhtumeid, kus võrratu vokaal on teise külje poolest praktiliselt null. Mina olen Teid näinud mitmes rollis ja mulle tundub, et Teil on väga head eeldused ka rolli sissemineamiseks. Kas Te olete näitlejameisterlikkust kellegi juures teadlikult õppinud?

Mina arvan, et sõna ja muusika tähtsus on väga lähestikku. On ooperid, kus on muusika olulisem, on ooperid, kus on sõna olulisem, kuid nad on siiski mõlemad väga-väga olulised. Näitlejameisterlikkust sain Londonis. Mind on aidanud Jüri Järvet minu päris algusaastatel minu kõikide lavastuste puhul.

Miks just tema ja kuidas?

Kui ma algaja lauljana sain suured rollid, nagu näiteks Barbara von Tiesenhusen, läksin ma lihtsalt tema juurde. Ka

Elmo Nüganen ja Roman Baskin on mind aidanud. Ja muidugi meie oma lavastajad Aarne Mikk ja Neeme Kuningas. Aga ma tahan veel minna lavakunsti õppima, kui ma tulen Eestisse tagasi. See on mu suur soov.

Te olete igavene õppija.

Ma arvan, et loominguimised vist peaksid olema seda tüüpi. Eks me õpime kõik terve elu.

Dirigendid

Dirigendid Teie elus?

Eestis ma olen saanud töötada paljude dirigentidega. Kahjuks Eri Klasiga, keda ma hindan väga kõrgelt, vähe. Nüüd oli esimene kokkupuude Paul Mägiga "Boheemis" ja siis "Figaros". Ka Arvo Volmeri ja Peeter Lilje käe all olen ma töötanud. Suurmeister Carlos Felice Cillario on aidanud mind palju.

Kõige rohkem olen sellel alal kogemusi saanud oma õppejõult Londonis, kellega ma töötan siiani ja kes on olnud 30 aastat Covent Gardeni dirigent, nüüd jäänud pensionile. Ma ei ole saanud tema käe all küll laulda, kuid Londonis viibides töötasin ma kaks aastat temaga iga nädal. Teda nimetatakse coach'iks, tõlkes treener. Tema on minu muusikaline abistaja, kes on aidanud mul kõik rollid ette valmistada.

Mozart

Kuidas Te Mozartiga läbi saate? Romantilis-dramaatiline verismiooper tuleb Teil välja kuidagi väga hingestatult. Mozarti tegelased on pisut teistes toonides kui muudes ooperites.

Ma olen suur Mozarti geeniusse austaja, kuid mulle tundub, et ma olen siiski rohkem dramaatilise hingelaadiga laulja, dramaatilised asjad tulevad mulle kätte palju kergemini ja lihtsamalt. Ma olen Mozartiga hädas, just lavategevuse mõttes. Vokaalselt olen ma nüüd siiski leidnud niisuguse professionaalse taseme, millel on võimalik teda laulda. Varem ma seda ei osanud. Olen kuulnud, et Mozarti jaoks on olemas eraldi viiul ja eraldi klarinet. Nii on ka häälega: on eri "pill", millega tuleb laulda Mozartit.

Kes on Teile õpetanud Mozarti "pilli"?

Mu praegune õpetaja Andrei Orlovits, kes elab nüüd Taanis ja kelle juures ma nüüd viimase 1,5 aasta jooksul olen pidevalt käinud.

Kuidas hindate lauluõpetamist Eestis?

Meie õpetajad on olnud väga tublid. Aga 50 aastat kinnist süsteemi on jätnud oma pitseri ja kahtlemata see piirab. Ega nemad ole selles süüdi.

Kontsertlaulmine

Kas Te tahate ja saate meie publiku ette tulla ka kontsertlauljana?

Oo jaa, olen andnud igal aastal Tallinnas vähemalt paar kontserti. Põhiliselt Mustpeade Majas ja Talveaias. Tänu Arvo Volmerile on mul olnud ka suuri projekte ERSO-ga ja Neeme Järviga koostöö "Joonase lähetamises". Just viimastel aastatel, seoses vokaaltehnika täiustumisega hakkab ma ennast leidma ka kont-

serdilaval. Ooperis mul ei ole kunagi seda probleemi olnud. Ooperilaval olen ma alati tundnud ennast nagu "kodus".

Kes on Teie klaveripartner?

Eestis mul klaveripartnerit välja kujunenud ei ole. Londonis on mul pianist, kellega ma olen väga rahul. — Aleksander Schmaltz, idasakslane, kes õppis minuga koos. Temaga ma töötan pidevalt. Selle aasta lõpus üritan ma tuua ta Eestisse ja me saame näidata oma töö tulemusi.

Kas Te olete andnud kontserte ka väljaspool Eestit, ma mõtlen Inglismaal?

Aeg-ajalt on mul mõned sellised võimalused olnud.

Kas Estonia Teatrist või kuskilt mujalt on midagi pakutud, mis on ka endale südamesoov?

Palju on huvitavaid süžeesid ja võrrat muusikat. Minule südamelähedased on Verdi ja Puccini, aga konkreetsetest plaanidest on veel vara rääkida.

Õnnest

Kas Teil on ka iseenesega tegemist, et oma kunstnikutele valikut õigustada? Kuidas Te iseenesega olete — harmoonias või konfliktis?

Ma olen otsija tüüp ja otsin pidevalt tasakaalu endas. Viimastel aastatel on elu muutunud loogiliseks.

Isegi õnnelik, ütlesin ma kõrvaltvaatajana.

Jah, kahtlemata õnnelik. Kuigi seda, et must saab kunstnik, hakkasin ma aru saama võib-olla alles umbes 4 aastat tagasi 30-aastasena. Siis oli see küll ootamatu. Siis ma hakkasin nägema seda loogilist rada, mis mind siiani toõi, alates kaheksandast eluaastast, kui hakkasin õppima Pärnu Lastemuusikakoolis.

Kas olete muusikute perest?

Ei ole. Mu vanemad on täiesti väljaspool muusikat. Ma arvan, et mu tee kunsti juurde on olnud väga loogiline. Oma elukutsega olen ma praegu väga rahul. Ma tean, et see on ala, mis on mind aidanud isiksuseks kasvada ja läbi mille võib-olla saan ma tulevikus aidata teistel kasvada. Ma ei tea, kas see on õigesti öeldud.

See on ilusasti öeldud. Kas Teie olete õnnelik nii enne kui pärast etendust?

Ma üldiselt olen vist niisugune positiivne inimene, kellel on harva kurbi hetki. Neid muidugi on, aga need on nagu mingid veepiisakesed, mis ei hajuta rõõ-

mu- või õnneolekut. Olen ikka nii enne kui ka pärast etendust rahulik, õnnelik.

Kriitikast

Kas Teie enda jaoks on tähtis see, mida Teie kohta kirjutatakse ja raadios räägitakse?

Oi, alguperioodil oli see eriti oluline, väga-väga tähtis praegugi. Selletõttu on lausa valus lugeda kriitikat noorte kohta, kes alustavad.

Kas räägite seda ka oma isiklikest kogemustest lähtudes?

Esimeses arvustuses minu kohta öeldi, et niisugust inimest ei tohiks üldse lavale lasta. See oli lehes ja muidugi oli see mulle väga valus! Tahaks kriitikutele öelda: kui kritiseerida, siis valmis kunstnikke. Ei tohiks põrmustada noori, sest nad on huprad! Aga valmis kunstnikku tuleb kritiseerida. Miks me kritiseerime noori, miks me ei julge kritiseerida neid, kes on olnud laval 20–30 aastat?

Nüüd lugemin jälle ühe meie noore ja minu arvates ühe andekama laulja Rauno Elpi kohta, et seoses välismaal õppimisega on nagu toimunud negatiivsed nihked jne. Seda pole vaja. Pole vaja ja mitte ainult seepärast, et see on noorele endale väga valus, vaid ka seepärast, et see võib pikaks ajaks publiku temast õigustamatult eemale peletada. Eriti niisugusel väikesel maal, nagu on Eesti.

Kriitikat on loomulikult vaja, seda tuleks kirjutada palju rohkem, aga peaks ikka mõtlema, mida kirjutada. Ja peab väga suur proff olema selleks, et saaks hakata üldse kritiseerima.

Noorte puhul tuleks esijoones välja tuua potentsiaal ja siis ridade vahelt näidata ka seda, kus on arenguruumi. Aga proffide puhul, palun väga, see ainult arendab proffi. Kui mulle keegi praegu targalt kätte näitab minu puudused, olen ma talle selle eest väga tänulik.

Kas Te teate, pealegi Eestist eemal oles, mida praegu Teie kohta kirjutatakse?

Üks minu sõpradest töötab raamatukogus, temale tulevad kõik lehed ja tema on koondanud spetsiaalsesse kausta kõik, mis on minu kohta kirjutatud.

Kas Estonias on praegu head lauljakaadrit tulemas? Tühja maad ei ole?

Oi ei, tühja maad ei ole! Auk, mis oli karta, täitub päris kiiresti.

Mehe elukutse on abiks

Teie abikaasal on väga põnev ja võib-olla kõrvaltvaatajale pisut müsti-

lisepoolnegi eriala. Missugused on teie kodused arutlusteed, kui palju teate Teie tema erialast ja tema Teie erialast, kas teil on tugev vastastikune õlatunne? Teie erialad on ju ikka väga erinevad. Ja selle taustalt edasi: kas Teid tõmbavad ka mingid praegused populaarsed müstilised või vähem-müstilised süsteemid ja teooriad, tulgu need Idast, Läänest või kust tahes?

Ma arvan, et ma olen õnnelikult abielus, sest ilma selleta ei oleks ma saanud oma erialal üldse midagi korda saata, kui seda, mis ma siiani olen õppinud ja teinud, kordasaatmiseks pidada. Abikaasa eriala on minu jaoks niivõrd huvitav maailm, et ma kaldun arvama, et minust saab tema õpilane. Lisaksin, et olen Gunnar Aarma nõuannete järgi elanud alates 15-ndast eluaastast. Tema osa minu isiksuse kujunemisele on olnud määramav.

See ütleb palju. Kas Te mõtlete oma abikaasa õpilaseks saada kaudses ideelises või lausa praktilises mõttes?

Ma mõtlen seda kohe praktilises ka. Ma arvan, et mu elu viimane periood ehk peaks nihkuma kusagile sinnakanti. Ma ei oska seda veel sõnastada, aga see saab üheks minu erialaks. Kas nüüd otse kiropraktika, aga kõik, mis seostub alternatiivse meditsiiniga, loodusraviga, on mind väga huvitanud juba pikka aega.

Kas oma abikaasa töö teoreetiliste ja praktiliste tagamaade tundmine annab ka Teile midagi tööks oma hääleorganitega? Võib-olla oskate Te seetõttu oma häälega paremini ümber käia ja saate paremini aru oma häälest? Võib-olla tuleb Teist hoopis hirmus hea vokaalõpetaja?

Oi, kahtlemata, seda ma silmas peangi. Ma ei tea, kas minust tuleb hirmus hea, aga ma õpetan juba viiendat aastat ja niipalju kui ma Eestis käin, niipalju üritan ma siin ka õpetamisega tegelda.

Te olete siis alternatiivõpetaja, kui võib-olla öelda.

Jah, aga ma ei saa oma õpilaskonda veel tekitada, kuna ma ei ela siin, aga õpetamine kui selline mulle meeldib väga. Kui ma tõesti näeksin, et mu õpetamistöö on head tulemused, siis ma jääksin õpetamistööle. Mis aga puutub mehe eriala tundmisse, siis on see mind palju aidanud nii professionaalselt kui üldse vaimselt. Aga see on nii pikk jutt ja hoopis teisest valdkonnast, et jätame selle järgmiseks korra.

VIRVE NORMET

Kristjan Randalu I koht ülesaksamaalisel konkursil

23.–30. maini k. a. toimus Mannheimis ja Ludwigshafenis 33. ülesaksamaaline konkurs "Bundesweltbewerb Jugend Musiziert". See koosneb kolmest voorust: linna-, liidumaa- ja ülesaksamaaline voor. Kahest esimesest voorust saavad edasi ainult esimesed kohad.

Olles võitnud linna- ja liidumaavoorud kõigeima punktide arvuga (25), tuli 47-st osavõtjast-pianistist 16–17-aastaste vanuseklassis võitjaks Karlsruhes elav Kristjan Randalu. Viimases voorus olid tema kavas J. S. Bachi Prelüüd ja fuuga Cis-duur, F. Liszti "Metsik jaht" ja S. Prokofjevi Sonaat nr. 7 ja op. 83.

1994. a. võitis Kristjan Randalu samal konkursil oma vanuseklassis III koha, 1995. a. aga koos baritoni Herman Waleniga I koha. Auhindade hulka kuulusid kontserdid Saksamaal, Türgis ja Norras.

Suurt huvi tunneb Kristjan džässmuusika vastu: õpib, komponeerib ja esineb koos džässansambliga. Üldharidust omandab noormees Helmholtzi Gümnaasiumi 11. klassis, samal ajal õpib ka Karlsruhe Muusikakooli ettevalmistusosakonnas prof. S. Spiedeli klaveriklassis.

MARET HURT

Arnold Susi — vandeadvokaat ja helilooja-asjaarmastaja

A. Susil oli oma leivateenimise töö — advokaadiamet — kõrval veel üks oluline harrastus, mis saatis teda kogu elu. Selleks oli muusika, esijoones helilooming. Alles viimastel aastatel on tema käsikirju hakatud professionaalsete muusikute ringkondades uurima. Vaatamata muusikalisele lihtsakoelisusele on meie koorijuhid (T. Kaljuste, A.-L. Treimann-Poll) leidnud neis helitöodes suuri sisulisi rikkusi ja nad väärivad avalikel kontsertidel esitamist. A. Susi heliloomingu põhiosa moodustavad koorilaulud, soololaulud, klaveripalad ja klaveritrio, kuid avalikult on neist autori eluajal kõlanud vaid väga vähesed. Oma isa muusikalise tegevusega seonduvatest tahkudest oli Muusikalehe jaoks nõus selgitusi jagama Heli Susi.

Missugused asjaolud mõjutasid Teie isa muusikaliste huvide teket ja milline oli tema muusikaline haridus?

Minu isapoolne vanaisa Juhan Susi oli väga hea viuldaja, kuigi tema põhitöök

Hiljuti tähistati pidulikult ühe meie omaaegse tuntud ühiskonnategelase Arnold Susi 100. sünniaastapäeva. Sellega seoses korraldati näitus tema elu erinevaid perioode kajastavatest eksponaatidest. Oli ka raadio-saade, milles A. Susi tütar Heli Susi rääkis oma isa elust ja tegevusest keerulistel aastatel nõukogude okupatsiooni tingimustes ja enne seda. Käesoleva artikli eesmärgiks on aga Muusikalehe lugejale tutvustada selle väga mitmekülgsete huvidega inimese juures veel üht tahku, mis siiani on leidnud vähem käsitlemist.

oli õpetajaamet. Sealt on ilmselt tulnud meie perekonda muusikaanne. Isa ei armastanud endast eriti rääkida. Selletõttu tean ma tema muusikuks kujunemisest väga lünklikult. Tean, et ta on saanud

vaid paar tundi muusikaõpetust. Kõik muu on ta saavutanud iseõppimise teel. Seda, kui kaugele iseõppimisega on võimalik jõuda, näitab fakt, et ta noore lipnikuna andis Peterburi lähedal Tsarskoje Seloo kõlakojas klaveril soolokontserdi. Ta mängis seal Chopini ja Skrjabinilt. Tsarskoje Seloo kõlakoda oli tollal küllaltki prestiižne kontserdipaik, kuhu publikuna kogunes enamasti Peterburi koorikiht.

Miks ei valinud Teie isa muusikat endale elukuteks?

Muusika oli tema elu pärisosa. Tahtsin ka ise mitu korda temalt küsida, kas ta kahetseb, et ei valinud muusikat oma elukuteks, kuid see jäi siiski tegemata. Teades aga tema elupõhimõtteid arvan, et ta seda ei oleks kahetsenud. Ta lootis, et selle rahaga, mida ta teenib vandeadvokaadina (selleks olid tal aga ka looduse poolt väga head eeldused — kõneanne ja loogiline mõtlemine) saab anda oma lastele prima hariduse. See inimlik soov

*Talve õhtul.
(Sejanoorile).*

Andante. *Rahuliselt*

Juhan Liivi sõnad.

Mets muu-tab mets muu-tab, õi-ne hä-mar on laotund ü-le maa:

nad röl-nud in

jäänd väi-ri srg ja

õrg ja rõ

nad on röl-nud in-tea

ilms täht, üks täi-ri

pp

jäänd väi-ri

mf

nad röl-nud

p

piim lausnult

mf

ilms täht, üks täi-ri

aga ei läinud täide — 1940. aastal kaotas ta kõik, mida oli jõudnud koguda raske tööga ja loobumise muusikast.

Muusikaga tegelemine jäi isale oma emotsionaalse külje rahuldamise allikaks, nagu ka väikest viisi kirjandusega tegelemine. Ta oli endale muretsenud täiskomplekti Bachi, Beethoveni ja Chopini teostest. Tema noodikogus oli ka teiste autorite muusikat. Mäletan, et igal õhtul pärast töölt tulekut mängis isa 1—2 tundi klaverit. Ta kirjutas ka ise muusikat, kavatsemata seda kunagi välja anda. Väga paljud inimesed, kes teda oma ajal tundsid, on arvanud, et tema õige elukutse oleks pidanud olema helilooja või pianist.

Kas mäletate ka seiku oma isa tööprotsessist? Kuidas tema teosed sündisid?

Ta komponeeris klaveri taga, tehes parandusi ja juurdekirjutusi. Seejärel mängis ta klaveril oma laulud läbi, ümisesdes ise kaasa. Mäletan, et kui ma mõnikord küsisin, mida ta kirjutab, vastas ta üsna ähmaselt. Ta ilmselt ei tahtnud palju sellest rääkida. Kontserdid olid minu isa ja ema vaba aja veetmise peamine vorm. Eestis käis tol ajal väga palju maailma tippmuusikuid, nagu Paderewski, Hubermann jt. Kui nad korra olid siin esinenud, siis tulid nad üha uuesti, sest Eesti publik oli nende arvates üks parimaid.

Milliseks kujunes Teie isa suhe muusikaga hiljem, pärast arreteerimist?

Esimesed aastad laagris olid surma piiril vaakumine. Kord, kui ta oli sattunud laagri haiglasse, viis juhust ta uuesti oma armastatud kunstiga kokku. Nimelt hakkas ta oma palatikaaslasele ühte vokaallugu õpetama, lauldes ise teist häält kaasa. Keegi sattus aga seda kuulama ja siis avastati temas muusik. Talle anti ülesandeks luua laagri orkester. Isa organisatsioonilisele selle, kusjuures kogu muusika, mida mängiti, kirjutas isa mälu järgi üles repertuaarist, mida ta kunagi oli pianistina mänginud. Selle orkestri koosseisus olid kitarrid, mandoliinid ja akordionid. Niisuguse koosseisuga esitati maailma muusikaliteratuuri klassikat.

Hiljaeagu, kui ma korraldasin isa juubeliüritust, leidsin ma ühe kirja minu emale, milles ta palub saata endale Beethoveni "Pateetilise sonaadi" noodi, kuna tal on sellest kaks kohta meelest läinud. "Mälu on ikka nii nõrgaks jäänud, et ma ei suuda seda täielikult peast taastada," kirjutas ta. Minu arvates näitab see, et mälu pidi tal olema fenomenaalne.

Kas tal oli varasemal ajal, s. o. enne arreteerimist, ka kokkupuuteid professionaalsete muusikutega?

Absoluutselt mitte mingisuguseid. Ta pidas neid "eraldi tsunftiks", kuhu tema oma advokaadiametit tõttu ei sobinud. Mäletan, et kunagi pärast Siberist tagasitulekut palus ta oma laule paaris kohas läbi vaadata, kuid need lükati järsult tagasi. Arvatavasti ebaõiglaselt, sest kui ta hiljem andis anonüümselt ühe oma koorilaulu "Matsin mulda oma õe" laulude võistlusele, valiti see kohe välja kui üks auhinnapretendent. Alguses oli see välja valitud kui parim laul, kuid kuna isa oli sinna lisanud klaverisaate, mida ei peetud sobilikuks, siis jäi see laul lõppkokkuvõttes kolmandaks.

On paradoksaalne, et isal tekkis oma elu kõige raskemal aastail esmakordselt võimalus tegeleda just selle alaga, milleks ta oli sündinud — muusikaga. Ei varasemal ega ka hilisemal eluperioodil olnud see tal võimalik. Viimased kaks Siberi-aastat oli isa Abakani teatri juures muusikaline juht. Sealset emotsionaalset ja avameelset inimesed hoidsid ja armastasid teda väga. Suhtumine temas oli umbes nagu "valgesse jumalasse". Olen lugenud kirju, mida sealse teatrikollektiivi liikmed on talle saatnud. Nende emotsionaalne alatoon on selline, mida ausalt öelda ühe "ugri" kirjastas teisele ei esine.

Milles seisnes tema töö Abakani teatri muusikalise juhina?

Põhiülesanne oli muusika kirjutamine arvukatele näidenditele. Näidendile "Laternate pidu" pidi ta näiteks lisama jaapani muusikat. Ühes oma kirjas ütleb ta selle kohta nii: "Kust võtan ma siin Abakanis nüüd ühe "japsi"? Kui mul tuli "Taifuuni" jaoks hiina muusikat kirjutada,

siis leidsin ma siit ühe hiinlase, kes laulis oma rahvalaulud ette. See asi lahenes kergelt. Aga "japsi" ma siit küll kuskilt välja ei võlu." Ühe hakassi näidendi muusika jaoks ostis ta väikese raamatukese hakassi rahvalauludega, mis on mul siiani alles.

Palju tuli tal tollel perioodil muusikat luua ka vodevillide ja komöödia näidendite jaoks.

Kuidas tärkas viimastel aastatel mõnedes meie professionaalsetes koorijuhitides huvi Arnold Susi kooriloomingu vastu ja sai teoks tema esimese ja seni ainsa koorilaulude kogumiku väljaandmine?

Idee neid koorilaulu välja anda oli minu jaoks juba väga kauane unistus. Kuna juhuslikult sattus Tõnu Kaljuste kätte isa koorilaulu "Matsin mulda oma õe" noot ja see talle väga meeldis, siis pidasin endamisi aru, kas ei võiks teisteski tema lauludes olla sisulisi väärtusi. Viisin ülejäänud koorilaulud tutvumiseks Ene Üleoja ja Helju Taugile, kes mängisid nad läbi ja valisid välja need neli laulu, mis kogumikku sisse läksid. See kogumik tuli välja isa 100. sünnipäevaks 4. jaanuaril 1990. Kuna ka klaveripalade kohta on lausutud häid sõnu, siis sõandan ma ka neid rohkem tutvustada ning mul oleks heameel, kui nende vastu tekkis meie pianistide hulgas huvi.

Pea tunnustama, et nüüd tagantjärele on mul väga raske anda terviklikku pilti oma isast. Kui inimesele antakse võimalus vabalt areneda, koormamata teda lapsepõlvest alates kohustuslike tühisuste ja valedel arusaamadega, siis võib ta hiljem olla ääretult huvitav, sügav ja mitmetahuline. Seetõttu on iseloomulik, et isas elasid kõrvuti ääretult rahulik külm mõistus, loogika, sügav õiglustunne ja teiselt poolt mõistmiseskus, armastus inimeste ja oma kunsti vastu. Kõige selle juures oli ta kuidagi ka kõigest sellest üle, mida on siin praegu üsna keeruline seletada.

**Küsis — kuulas — kirjutas
AARO PERTMANN**

Eesti Muusikaakadeemias kaitsti magistritöid

Eesti Muusikaakadeemia interpretatsiooni alade magistrandid kaitsevad väitekirju kutsekraadi taotlemiseks 7. juunil 1996. a. Eesti Keele Instituudi saalis. Akadeemilised kraadid muusika alal, magistri- ja doktorikraad jagunevad kutse- ja teaduskraadideks. Muusikateaduse magistri kraadi on Eesti Muusikaakadeemias kaitstud teatavasti juba aasta varem. Seekordne muusikamagistri tööde kaitsmine oli tähelepanuväärne kui esmakordne kutsekraadide taotlemine Muusikaakadeemias. Kaitsmiskomisjoni esinaine muusikateaduse doktori professor Urve Lippuse sõnul hakkavad neile töödele antavad hinnangud tõenäoliselt edaspidigi mõjutama väitekirjade kaitsmise taset.

Kaitsemisele tuli neli interpretatsiooni ala magistritööd. Need moodustavad väiksemahulise teoreetilise osa interpretatsiooni ala magistritõpinguist, mille pearõhk on asetatud kontserdikavade ettevalmistamise avalikuks esitamiseks. Magistritöö teema valikul on soovitatavaks peetud selle seotust mängitava/esitatava repertuaariga.

Tartu H. Elleri nim. Muusikakooli koorijuhtimise osakonna õppejõu **Laine Jänese** töö teemaks oli "Kooriliteratuuri õpetamise probleemid Eesti keskastme muusikakoolides" (juhendajad prof. Kuno Areng ja dots. Toomas Siitan). Oponeeris Peeter Perens (senior), Tallinna G. Otsa nim. Muusikakooli õppejõud. **Ia Rimmel** kaitses väitekirja 18. sajandi klahvpillimuusikast "J. S. Bach "Das Wohltemperierte Klavier" I: kolme klaveriin-

terpretatsiooni võrdlus" (juhendaja Lembit Orgse). Oponeeris dots. Toivo Nahkur. Tartu H. Elleri nim. Muusikakooli klaveriosakonna õpetaja **Pille Taniloo** käsitles magistritöös "Muusika ja poeesia süntees: teksti ja muusika struktuurilistest suhetest Eduard Oja soololauludes" teoseid oma kammerkonsertide kavadest (juhendaja prof. Mart Humal). Oponeeris Vardo Rumessen. Ühe tuntuima eesti pianisti, Eesti Muusikaakadeemia õppejõu **Lauri Väinmaa** magistritöö teema "Interpretatsiooni probleemid Beethoveni Haamerklaverisonaadis" ja selle käsitlus on samuti kasvanud välja magistrandi kaalukast pianistikogemusest (juhendaja prof. Urve Lippus). Oponeeris prof. Valdur Roots.

Väitluste käigus tuli ilmsiks terminoloogilist ebaselgust mitmes töös, mis taas osutab vajadusele asuda eestikeelses muusikakirjanduses nüüd, kui kirjutatakse magistritöid ka Muusikaakadeemias, tõsisemalt korraldama pikka aega suulise traditsioonina kujunenud kõnekeelseid mõisteid. Neljaastmelisel skaalal *cum laude* (kiitusega), *optime approbatur* (parimalt nõuetele vastav), *approbatur* (nõuetele vastav) ja *non approbatur* (nõuetele mittevastav) hinnati kõiki esitatud magistritöid keskmise positiivse tasemega — *optima approbatur*.

**Maris Valk-Falk,
Eesti Muusikaakadeemia õppejõud**

Juuli 1926

Palju loodeti sel suvel asetleidnud Tartumaa laulupeost. Sellest pidi saama peaaegu ülemaaline laulupidu. Publikut oligi palju kokku tulnud: rongikäigu ajal olid kõik tänavaääred rahvast täis, rääkimata akendel uudistajatest. 4-kilomeetri pikkuses rongikäigus äratas kõige suuremat tähelepanu rahvariites abielupaar Kann, kes olid kaasa teinud juba I üldlaulupeol. Läti "Rigas Zinas" kirjutas, et sellist rahvamurdu polevat Tartu varem näinud. Tekkis isegi idee korraldada Eesti-Läti ühislaulupidusid.

Meie mehed polnud aga selle laulupeoga sugugi rahul. Laululava oli asjatundmatult ehitatud. Selle äärtel asunud koorid ei saanud kontakti juhataja ja teistega. Lohakalt võeti osa proovidest ja isegi laulupeokontserdist. Ülesantud 12 000 tegelasest ilmus pisut üle 7000 ja neistki jõudis lavale ainult 5000. Peaproovi ajal istusid sajad lauljad rahulikult pinkidel. Nad ei läinud lavale ka juhi kutse peale. Teised sajad jalutasid samal ajal linna peal või tegid busside ja autodega lõbusõite. Ebameeldiv üllatus oli, et mõni laul tuli kas tervelt või osaliselt kooride küündimata tõttu laulmata jätta (A. Lätte "Kodumaa laul", K. Tünpu "Eestimaa, mu isamaa"). Mõnes laulus jälle läks osa lauljaist juhatajast ja koori enamusest tuntavalt lahku (A. Kunileidi "Mu isamaa on minu arm", A. Kapp "Palumine", J. Simmi "Meie tee" ja "Ma teretan"). Suuri raskusi tekitasid kromaatilised käigud ja modulatsioonid. Mõnes laulus muutus intonatsioon nii mustaks, et kadus igasugune harmooniline ja tonaalne alus. Kuid oli ka kordaläinud esitusi, nagu J. Kappeli "Õhtu õhud" ja "Suve õhtul", R. Tobiase "Eks teie tea", samuti uema aja tehniliselt kergemad laulud. Hästi esinesid ühendatud meeskoorid, kõige nõrgemad olid aga pasunapuhujad, kuigi "Tuljak" R. Kulli seades neil päris kenasti välja tuli. Üldjuhtidest saavutas lauljatega tihedama kontakti

J. Aavik, kes esimest korda nii suurt koori juhatas. J. Simmil ei läinud nii hästi. Ka oli Aavik detailsem tõlgeteja kui Simm.

Laulupeo ajal oli ka erikontserte ja teatrietendusi. "Vanemuises" etendus ooperett "Magus kavalier", kus hiilgasid E. Pöder-Roht, E. Nander ja A. Vaino. Etendus ka "Jörgeni püha", millele J. Simm oli ilusa muusika juurde komponerinud. Pauluse kirikus tuli 3. juulil etekandele M. Hermannilaulukoori eestvõttel ja A. Krulli juhatusel Beethoveni C-duur Missa. Ettekanne oli teose vääriline. "Hr. A. Krullis oli selts leidnud suurepärase juhi," kirjutas "Postimees".

Laulupeo lõpp oli kõikidele äpardustele vaatamata siiski meeliülendav. Keegi naisterahvas esimestest ridadest alustas laulu lauljatele, mis hoogu võttis suurest 35 000 kuulajate kogust ja mürisevaks ovatsiooniks kujunes. Peole ei tahtnud kuidagi lõppu tulla. Simm ja Aavik juhatasid uuesti koradamööda. Ametlikult lõpust sai juba terve tund, kui hakati mõtlema lahkumise peale.

Järelkajana Tartumaa laulupeole korraldati 11. juunil Nõmme I laulupäev, kus esinesid peajaslikult Tallinna koorid. Juhatas J. Aavik. Kuusalu I laulupäev toimus 18. juulil. Seal juhatas A. Krull. Tegelas oli 200 ümber. 25. juulil oli I laulupäev Jõhvis. Kui Jõhvis koguti selle laulupeoga raha Vabadussõjas langenute mälestusmärgi tarvis, siis 25. juulil oli Pilstveres Jüri Vilmsi haul suure rahvahulga osavõtul meie iseseisvuse märtri hauamonumendi avamine.

Haridusministeerium korraldas Tartus 26. juulist 21. augustini laulu ja muusika suvekursused algkoolide õpetajatele, juhatajaks A. Nieländer. Kavas oli hääleseade, laulmine, klaveri-, harmooniumi-, orel- ja viiulimäng, algteooria, harmoonia ja vormiõpetus, koorilaul ja selle juhatamine, muusikalise kasvatuse ja koorilaulu meetodika ning praktika.

Pikema kontserdireisiga läbi Eestimaa sai hakkama

Suomen Laulu 16-st heast meeslauljast koosnev grupp. Juhatas Arvi Poijärvi. Esineiti Rakveres, Narvas, Viljandis ja Pärnus. "Niisugust tormilist aplausi pole "Koidu" saal vist enne kuulnud," kirjutas "Sakala".

24. juulil oli üleilmlise karskuskongressi piduotimkonna algatusel korraldatud Vanemuises nn. "Eesti õhtu". Saal ja rõdu oli asjast huvitatuid täis. Esines Vanemuise sümfooniaokrester J. Simmi juhatusel ja ÜENÜ Tallinna Osakonna tantsutrupp. Siiski märkis "Postimees", et "õhtu oli ilmetum teistest õhtudest".

Viljandis oli küpsemas koorilaulu kriis. 1919. a. oli siia elama asunud võimekas muusik K. Grünvald, kes viis koori-, orkestri- ja ooperitjuhatamisega linna muusikaelu jõudsalt edasi. Mingite intriigide tõttu kangutasid "isemeelsed ja ükskõiksed koolitegelased", nagu väitis "Sakala", ta maakonna gümnaasiumi muusikaõpetaja kohalt lahti. Mees valiti küll parema puudumisel ametisse tagasi, kuid oli juba hilja — Viljandis ärapäolatud muusikamees võeti Võrus kahel käel vastu. Kuidas küll nüüd Viljandimaa 1927. a. laulupeole vastu minna?

Suvehuusika käis aga omasoodu edasi. Viljandis tegi seda garnisoni orkester J. Vaksi juhatusel, Tallinnas ja Haapsalus võisid aga huvilised 7.—15. juulini nautida suurepärase Rootsi kuningliku ihukaitse grenaderi orkestri mängu. Neile plakutati tormiliselt ja pilluti mütse õhku.

Ja lõpuks veel üks sündmus, mis peaks meie praegusaja ärimeestelegi inspiratsioonipakkuma. "Orkestriga meelitatakse ostjaid," teatas Päevaleht ja jätkas: "Stroomi metsas mitmesuguste ainetega kauplused kolm naist, kellele selleks kauplemise luba, pöörasid linnavalitsuse poole palvega lubada nendel omal kulul pühapäevadel Stroomi metsa puhkpilliorkester palgata, sest muusika puudusel ilmub metsa rahvast vähe ja seepärast ei ole ka ostjaid."

Linna majanduskomisjon vastas sellele palvele jaatavalt.

August 1926

1. augustil leidis "Kandle" seltsi aias aset Võrumaa laulupidu. Juhatas uustulnuk Võru muusikaelus — endine viljandlane K. Grünvald. Oli ka neid, kes selle muusikamehe ilmumist võrulate sekka ei vertivanud — kohapeal olevat endalgi jõudusid, kes juhatamisega hakkama saavat. Laulupeol osales kohalik suurendatud koosseisuga sümfooniaorkester hr. R. Ritseoni juhatusel.

14.—15. augustil esines Tallinnas Harjumäel 24-liikmeline Soome Valgekaardi orkester muusikakapten L. Linnala juhatusel. Soomlastel oli enneolematu menu — kuulajaid oli mitu tuhat. Külaliste mäng oli kindel ja pahas, seda ka sümfooniaorkestrile mõeldud tööde ettekandmisel.

Kadrioru suvehuusikale oli oma õla alla pannud linna trammiosakond. Loodeti kasu lõigata rahva voolust sellesse jalutuspaika, milleks muidugi tuli kasutada trammi. Selgus, et trammipileteid ei olnud kontserdipäevadel siiski rohkem müüdud.

1. augustil tähistas oma elupaigas Nõmmel 61. sünnipäeva helilooja ja koorijuht K. Tünpu. Hällilast käis sünnipäeva hommikul lauluga äratamas Tallinna Meestelaulu Selts.

ÜENÜ Tallinna osakonna segakoori juhiks kutsuti Anton Kasemets. Koor valmistus iseseisvaks kontserdiks Estonia kontserdisaalis.

Peeter Laja oli Võru asunud. Pärast konservatooriumi lõpetamist oli ta lühemat aega töötanud Tallinna Jaani kiriku organistina, asendades siin lahkunud A. Tompanit. Nüüd oli ta Võrus kiriku organist, Kandle seltsi laulukoori juht ja keskkooli muusikaõpetaja.

Töökoha muutusi oli teisi. Võru gümnaasiumi muusikaõpetajaks viljandlase K. Grünvaldi tulekuga lahkus seal õpetaja hr. Oja. Samuti lasti ametist lahti Tartu Reaalgümnaasiumi muusikaõpetaja, tuntud laulja Evald Laanenbeck. Rakvere gümnaasiumist lahkus senine õpetaja hr. Kreek, kelle asemele valiti

tuntud muusikamees Juhan Zeiger.

Otto Hermann oli valmis saanud ooperi "Ilo", mille tegevus oli võetud Eesti muinasajast. Muidugi lootis helilooja, et teos tuleb varsti "Estonias" lavale.

Suvmuusika hakkas ka Pärnus läbi saama. 15. augustil oli Supelpargis 3. diivi orkestrijahi A. Mihhailovi auõhtu. Kontsert näitas dirigendi musikaalsust ja maitset. Värvikalt kõlas Litolffi jõuline avamäng. Õnnestusid ka Griegi, Sibeliuse, Glinka jt. sümfooniaorkestrile mõeldud helitööd. 31. augustil oli aga Rannaparki tulnud eriti suur rahvahulk. Oli tunda täielikku sidet orkestri ja publiku vahel. Hooaja viimase kontserdi lõpul valmistas publik orkestrile ja tema juhile ovatsiooni.

Augusti keskpaiku jõudis välismaalt südamehaiguse ravimisel tagasi R. Kull ja alustas harjutusi Estonia teatris. Töö lavastustega ei töotanud kerge olema. Jälle tuli koosseise vähendada, koor ja orkester miinimumini viia, solistegi lahti lasta.

29. augustil oli Vanemuises "Jevgeni Onegini" esietendus. Saal oli viimase kohane välja müüdnud. Oli tunda, et orkester oli nõrgem kui ooperile kohane — 42 mängijast oli järel vaid 27. Onegini osas hiilgas A. Arder, ainult ajalehe "Kaja" arvustaja kirjutas: "Onegini kuju Arderi poolt oli aga vaevalt nii nagu tahaks näha. Paks ja tömp ja ilma sellest sädelevast ilust, mis naiste südamesse tungib." Tatjana Marta Rungi kehas-tuses sai üldiselt kiita, kuigi lavalises liikumises ta oli veel vilumatu ja kõrgesse registrisse tahtnuks rohkem pehmust. Vähem rahuldus Lenskina hr. Viikholm, kellel ei läinud unistava ja armunud luuletaja kuju loomine päris korda ja "häälel puudus sisu", nagu väitis Artur Lemba. Olgat laulis prl. H. Jurikson üsna kenasti, miks aga Gremini osatäitja S. Herman laulis oma aariat tugitoolis istudes, oli "Päevalehe" arvustajale küll arusaamatu. R. Kulli kallal nuriseti, et ta mõnikord, näiteks Gremini aarias, võttis liiga aeglase tempo.

Asjatundjate tähelepanu äratas noore lauljatar Hella Klanman-Nõmtaki ülesastumine Pärnus. Ta oli end Milaanos täiendanud ja võlus nüüd oma maheda sopraniga, hea ettekande ja selge diktsiooniga. Tema laul oli südamest südamesse, tundeküllane ja haarav. Puccini, Gounod' jt. ooperiaariad lasksid oletada tulevast tüsedat lavajõudu.

Tallinnas ja Tartus esines kuu lõpul endine Maria teatri bassilaulja L. Sibirjakov. Aastad olid tema häälele oma jälge jätnud, mis eriti tunda andis keskmises registris. Paremini õnnestusid aariad ooperitest "Vürst Igor", "Lakme" ja "Ernani".

26. augustil avati Tartus traagiliselt hukkunud lauljatar Zinaida Jurjevskaja mälestustahvel. Öhtul oli lahkunu meenutuseks Vanemuise aias erakorraline sümfooniakontsert. Esinesid pr. H. Kikerpill, pr. A. Kopli-Wiegand, pr. R. Ennsen klaveril ja L. Juht kontrabassil. Viimane esitas oma loodud pala Z. Jurjevskaja mälestuseks.

5. augustil oli L. Juht kat sunud Vanemuise sümfooniaorkestri juhatamisega õnne ka kui dirigent. Rahvast oli kokku tulnud tohutult. Debütant võis aga üsna nõr dinud olla, kui hiljem Muusikalehest luges järgmisi sõnu: "Kahjuks ei saa aga temaga kui orkestri dirigendiga talitada samasuguselt, sest dirigent ei ole hr. Juht mitte põrmugi. See, mis hr. Juht tegi, oli ainult saamatu ja abitu vehkimine orkestri ees... Nähtavasti oli see hr. Juhi esimene katse dirigeerimise alal ja muusika ei kaotaks midagi, kui see jääks ka viimaseks."

Muidu aga tundus, et Vanemuise suveorkester oli omadega aineliselt välja tulnud, mida võis kirjutada ilusate ilmade arvele. Teater valmistas aga uueks hooajaks. Ooperilavastajaks võeti A. Vismann, kes suvel oli end Viinis sellel alal täiendamas, operetilavastuste eest lubasid hoolitseda F. Pettai ja E. Pöder-Roht, muusikajuhiks jäi edasi J. Simm.

MATI MÄRTSIN

EESTIST

Algus lk. 7

guseid kõlavaid-säravaid hääli pole isegi Viini ooperis.

Oktoobris sõidab Tartu Postimaja koor jällegi Klagenfurti festivalile.

Muusikahuvi viis avariini

24. juunil hakkas Tallinn-Ikla maanteel 2,5 km Arest Halinga poole sõites seda juhtinud 23-aastane kaine neiu oma auto makis helikassetti vahetama ja jättis hetkeks rooli unarusse. Auto rullus üle katuse. Autojuht viidi rinnakumurruga Pärnu haiglasse.

Kümme aastat džässifestivale Pärnus

28.–29. juunini toimus Pärnus traditsiooniline ja järjekorralt juba kümnes džässifestival Pärnu Jazz '96. Tänavused peasinejad olid Wayne Henderson ja Wilton Felderig USA–st. Festivalil ülesastunute seas olid veel Jon Weber Chicagost ja Lahti bigbänd. Eestit esindasid Saxappeal Band, Modern Fox, Helmut Aniko, Raivo Tafenau jt.

VÄLISMAALT

Algus lk. 8

Lapsi võib laval peksta

Veebruaris tungis 32-aastane praegune inglise poptäht Jarvis Cocker Londonis lavale, kus esines Michael Jackson koos oma trupiga. Cockerit süüdistati kolmele Jacksoni truppi kuulu-

Okumeeniline laste laulupäev Otepääl

Esimest korda Eesti kultuuriloos sai teoks okumeeniline laste laulupäev. See peeti 14.–15. juunini Otepääl. Ürituses osales 76 lastekoori ligi 1000 lauljaga.

14. juunil toimus Otepääl kirikus kaks kontserti, kus esinesid Tallinna Poistekoor, lastekoor Raduga ning Tallinna Oleviste ja Jaani koguduse lastekoor. Teisel päeval toimus rongkäik ja ühis-kontsert Pühajärve laululaval.

Põlisameeriklaste festival Eestis

10.–19. juunini toimus erinevates Eestimaa paikades Põhja–Ameerika indiaanlaste kultuuri tutvustav festival. Tallinnas, Tartus, Pärnus ja Viljandis andsid kontserte USA Arizona osariigi ja Kanada indiaanlastest koosnevad kollektiivid. Festivali kavas oli ka indiaanlaste elu-olu tutvustav filmiprogramm. Eesti poolt esindasid üritustel Tarmo ja Toomas Urb, kes andsid kontserdi Estonia Kontserdisaalis ja Tartu Ülikooli aulas.

Laululava ei tee Toila valda rikkaks

Toila laululava, kus möödunud suvel toimus 8 muusikaüritust, ei tee Toila vallavanema Bruno Uustali sõnul valda rikkaks. Uustali sõnul saab

nud lapsele kallaletungimises. Nüüd on Londoni politsei süüdistuse tagasi võtnud.

Reuter–ETA

Ringreisid taastatud majakeses

Ameerika trupp *House of Blues* Isaac Trigetti juhtimisel võtab tänava ette ringreisid mööda Ameerika Ühendriike omaaegse bluuksitähed Muddy Watersi (suri 1983. aastal 68-aastaselt) lihtsas majakeses, milles ta elas Clarkdale'is

vald laululava renditasuks kõige rohkem 10 protsenti piletimüügist saadud tulust. Vaatamata sellele et möödunud suvel võis sellistel kontsertidel, kus esinesid 2 Quick Stant, Nancy, Hovey Covery, Jam, Code One ja Kuldne Trio, külastajate arvu hinnata viiele tuhandele, ei jätku saadud kasumist lava ülalpidamiskulude katteks.

Laululava katus, mis talvel lumekoorma all kokku vajus, on nüüd taastatud põhiliselt pealinast saadud rahadega.

Rahvusmeeskoor ei pääsenud Prangli saarele

Prangli rahvas ootas pikisilmi oma rahvamaja ja Eesti Rahvusmeeskoori. Kontsert oli plaanitud 9. juunile ja koori lubas siis juhatada peadirigent Ants Soots. Ka kooripoolne huvi oli suur: kogu maailm on läbi käidud, aga Pranglile pole pääsenud. Kahjuks ei õnnestunud leida laeva, mis oleks viinud 60 laulumees saarele. Läbirääkimised odava laeva saamiseks jooksid luhta. Pakuti viis korda kallimat reisivõimalust, aga seda ei kannatanud Viimsi valla rahakott välja.

Rahvusmeeskooriga oleksid kaasa sõitnud mitmete ajalehtede esindajad, kes soovisid reklaamida väikesaarte elu ja eesti meestelaulu kvaliteeti. Ehk saab plaanitud kontsert teoks teisel katsel. RAM on andnud lootust augustikuus uuesti üritada.

Mississippi osariigis enne oma karjääri algust. 5 meetri pikkuse ja 3 meetri laiuse majakese oli tornaado purustanud. Selle taastamine läks Tigrettile maksa 125000 dollarit. Esimene etteaste on festivalil Chicagos, kus algas Muddy Watersi tähelend.

Tigrett kavatab selliseid ringreise ette võtta lähema 4–5 aasta jooksul, seehulgas Euroopas, kus bluus on praegu populaarsem kui USA–s. Seejärel on plaan majake tagasi viia selle esialgsesse asukohta ja rajada seal bluuksi muuseum.

Reuter–ETA

Rõõmsameelne vanahärra, kelle hobiks on mänguasjade kogumine

Käesoleva aasta 26. juulil sai 90-aastaseks meie vanema generatsiooni üks tuntuimaid estraadikunstnikke Vladimir Sapožnin. Veel hiljaegu võisid auväärse vanameistri kunsti imetleda restorani Astoria külastajad. Praegu on maestro Sapožnin küll juba aktiivse tegevmuusikuna oma tegutsemise lõpetanud, kuid kavatseb siiski septembris- või oktoobrikuus teha oma viimase avaliku esinemise restoranis Astoria. Vahetult enne vanameistri juubelit külastasin teda tema kodus Öismäel, tulemuseks käesolev kirjutis.

Estraadipisiku sai tulevane multiinstrumentalist kodust

1906. aastal Ukrainas Sumõ linnas sündinud Sapožnini vanemad olid elukutselised tsirkuseartistid. Väikese Boba esimeseks viiuliõpetajaks oli tsirkusetrupi artist, kes tutvustas talle isa palvel viiulimängu algtoodesid. Mängima õppis ta aga ikkagi rohkem iseseisvalt, kuulmise järgi.

Oma teise tulevase instrumendi, ksülofoniga, puutus Sapožnin esmakordselt kokku I maailmasõja lõpupoole Kesk-Aasias. Tol korral oli tsirkusetrupil, milles töötasid Boba vanemad, külalisesinemised Taškendis. Linnas tegutses saksa ja austria sõjavangidest koosnev sümfooniaorkester, kus löökpillimängijaks oli mees nimega Walter Sommerfeldt. Tema juures käis Vladimir Sapožnin aasta ja kaks kuud ksülofonimängu õppimas. Õpetaja ja õpilase vahel tekkisid sedavõrd soojad suhted, et Sapožninile tuli tema ksülofoniõpetaja poolt küllakutse viimase kodulinna Berliini, pärast seda kui too oli sõjavangist vabanenud.

Seda küllakutset polnud Sapožninil aga kohe võimalik vastu võtta, kuna muidu oleks läinud kaotsi töökoht tsirkuses. Tolleks ajaks oli Boba ksülofoni-

mängimise oskus juba sedavõrd hea, et ta suutis kuulmise järgi grammofonilt õpitud Liszti ungari rapsoodiaid vabalt mängida.

Õpingud Moskva konservatooriumis

Tsirkuseorkestris ksülofonimängijana töötavat Sapožninit pani tema andekuse tõttu tähele tolleaegne üle-venemaalisel tuntud dirigent ubrovski. Ta kutsus noore muusiku enda juurde ja ütles: "Kuule, poiss, sa oled musikaalne, pead viiulimängu õppima." Kui Sapožnin selgitas, et ta juba mängib viiulit, ei jäänud dirigent sellega rahule, vaid leppis Boba isaga kokku poja Moskva konservatooriumi sisseastumiskatsetele viimise osas.

Professor, kelle juurde noor Sapožnin viidi, palus tal mängida heliredelit. Sellega sai noormees hästi hakkama, kuid teosed, mida tuli järgnevalt esitada, osutusid noorele muusikule tehniliselt liialt keerulisteks. Professor keeldus Sapožninit vastu võtmast. Dirigent ubrovski aga ei andnud alla, vaid viis Boba teise Moskva konservatooriumi professori K. Mostrasi juurde. See, kuulnud noormehe mängu, leidis, et viimase käed on ära riikutud, kuid asja võib veel parandada, juhul kui poisi isa on nõus jätma oma last kaheks aastaks professori juurde õppima. Tolleaegsete tavade kohaselt elasid noored muusikaõppurid oma õpetajate juures kogu õpingute perioodi vältel. Boba ise ei olnud sellega hästi nõus, sest sel juhul poleks noor muusik saanud kaasa lüüa pidevalt ringreisidel viibivas tsirkuseorkestris. Teistsuguste tingimustega professor Mostrasi aga ei nõustunud. Boba isal õnnestus saada Moskvasse kaheks aastaks alaline leping ja nii jäi kogu pere Moskvasse.

90

Grand Marino omanik ja tema tütar

Peale kodusõja lõppemist tekkis Sapožninite perekonnal võimalus tulla Eestisse. "Minu vanaema oli puhastverd eestlanna. Tema perekonnanimi oli Türk," meenutab Vladimir Sapožnin. Positiivne vastus Eesti viisa jaoks saadi alles pärast kaheaastast ooteaega.

Tallinnasse jõudnud, sai Sapožnin tööd kohe mitmetes lokaalides, kuid põhiliseks mängimise kohaks oli ohvitseride kasiino Grand Marina. Selle lokaali omanikuks oli mees nimega Voinov. Tema ja ta abikaasa pildid on siiani uhkes vanaaegses raamistuses Sapožnini Öismäel asuva korteri elutoa seinal. Voinovil oli kaks tüdruku, kellest üks sai Vladimir Sapožnini abikaasaks.

"Heil Hitler, "Elagu Päts!"

Oma abiellumise-eelsest perioodist meenutab maestro Sapožnin ühte lustakat seika. Ta elas Voinovi tütrega juba koos, kuid abielu oli veel ametlikult registreerimata. Kord pikemaajalisel välisreisil Berliinis viibides kirjutas Sapožnin oma pruudile kirja: "Tule Berliini, lõpetame selle jandi ära, registreerime oma abielu seaduslikult!"

Näitsik sõitiski Berliini, kuid ei saanud mingil põhjusel oma Valodjaga kohe kokku, vaid pidi ajutiselt ühes hotellis toa üürima. Tal ei olnud aga õrna aimugi 30-ndate aastate keskpaiga natsliku Saksamaa kommetest ja tavadest. Juba väga vana saksa komme tervitada viisakalt "Guten Tag" öeldes ka neid inimesi, keda otseselt ei tunta, oli asendunud fraasiga "Heil Hitler!". Kui siis hotelliteenija, tulles näitsiku numbrituppa, teda niimoodi tervitas, vastas ta, et midagi öelda, hämmeldunult: "Aidaa!". Teisel päeval, olles kohalike oludega juba rohkem tutvunud, kõlas vastus tollesama hotelliteenija reipale hommikutervitusele "Heil Hitler!" juba teisiti: "Elagu Päts!"

Mida rääkida, mida mitte

Enne II maailmasõda reisisid Vladimir Sapožnin koos abikaasaga väga paljudes Euroopa riikides. Kaugematel vä-

Tsirkuseartistide Sapožninite lapsed. Paremalt pikim Boba.

lisreisidel USA-s, Birmas, Tseilonil, Indias ja Tais käis aga maestro juba üksinda.

Vanemas eas mängis Sapožnin põhiliselt Tallinnas varietees Viru, kohvikus Moskva ja restoranis Astoria. Tema pillide imiteerimise oskusest me juttu ei teinud.

Lähiminevikus loobus maestro ksülofonimängust, kuna see nõuab küllalt suurt füüsilist koormust. Viulimänguga tuleb vanahärra aga seni hästi toime. "Käed on mul veel heas vormis," ütleb ta viulimängust rääkides muheldes.

Teades, et maestro on olnud küllalt tihedates sidemetes eestlastest muusikutega, ka nendega, kes siit 1944–ndal aastal emigreerusid, üritan talt saada sedalaadi mälestusi. Küsin näiteks: "Kas tundiste Tubinat?" – "Jah, me olime head tuttavat," vastab Sapožnin, kuid enamat tõrjub rääkimast. Kas vanainimeselikud mälulüngad elu hilisema perioodi sündmuste suhtes või igaks juhuks ettevaatus võõra inimesega rääkides? Või mingi muu põhjus? Mine võta kinni!

Hobiks mänguasjade kogumine

Maestro Sapožninil on omapärane hobi – mänguasjade kogumine. Vanahärra juhatas mind kõrvalt, mis on maast laeni täis köikvõimalikke lelusid. Laual on terve linn kokkuliimitud mänguasjadest ja nende vahelt läheb läbi elektriraudtee, millel sõidab väike rong. "Ameerikas on linn nimega San Francisco. See siin on aga San Bobino, sest mind kutsutakse Bobaks," ütleb Sapožnin. Selles toas on mängimas käinud väga paljud Sapožnini lapselapsed ja tema

V. Sapožnin Kambodžas 1958—vasakult teine.

sugulaste ning lähemate tuttavate võsud. Toa seinal on suur maailma kaart, millel on siniste joontega ära märgitud maestro kontserdimatka marsruudid. Leidub muidki huvitavaid esemeid. Näiteks medalite ja autasude komplekt. Osa neist on saanud poeg Oleg sportlike saavutuste eest, ülejäänud kuuluvad maestrole endale. Eksootilisim neist medalitest on kommunistliku Kambodža võimumeeste poolt Sapožninile omistatu.

Lahkudes ütleb Sapožnin, et olen tema arvates üsna vähe uudishimulik lehemees. "Minu juures on käinud ka selliseid, kes pole enne nõustunud lahkuma kui on välja uurinud, kui palju mul on näiteks elu jooksul olnud naisi ja muud sarnast," naerab vanahärra lustlikult.

Soovin maestro Vladimir Sapožninile suure juubeli puhul Muusikalehe toimetuse poolt palju tervist ja jõudu ka edaspidiseks.

AARO PERTMANN

LAULUPIDUDE ÜLDJUHTIDE "VEDAJA"

Alfred Märtin, kelle nimega on seotud terve peatükk meie puhkpillimuusika ajaloos, saab 23. augustil 90-aastaseks.

Juubilari nooreea kohta kehtib kõik see, mida tavaliselt muusikameeste kohta kirjutatakse. Kodutalus elades olid eriti oodatud laupäevaõhtud, kui isa võttis naela otsast viiuli ja mängis tolleaegseid tantsutükke ja kirikulaule. Lapsi õpetas ta kaasa mängima. Sellega muutusid Suislepa Oja talu poisid hinnatud pillimeesteks kogu ümbruskonnas.

Muusikamees oli ka Suislepa kooli juhataja Jaan Suu, kes pani õpilaste nooditudmisele kindla aluse. Tartu Kommertsgümnaasiumis arendati seda edasi tuntud muusikamehe ja arvustaja Herman von Andreae juhendamisel. Ta tõi õpilaste jõududega lavale ka Glucki ooperi "Orfeus ja Euridike".

1926. a. leiame A. Märtini Tartu Konservatooriumis klarneti õppimas. Elatistrahateenimiseks löödi suvel trio (viul, klarnet ja klaver) kokku ja käidi Kvistentalis män-

gimas. Siirdunud Tallinna, pidas ta mitut ametit, kuid lõi selle kõrval kaasa Tallinna Töölistemuusika Ühingu sümfoonia- ja puhkpilliorkestris. Ühingu stipendiaadina avanes 1929. a. võimalus pääseda Tallinna Konservatooriumi. Üha rohkem hakkas meeldima orkestrijuhtimine ja kui 1935. a. avati konservatooriumis puhkpilliorkestrijuhtide klass, oli A. Märtin siin esimesi õpilasi. Ta lõpetas selle klassi 1937. a. kevadel.

1934. a. asutas A. Märtin Kaitseliidu Kopli Malevkonna puhkpilliorkestri, mida juhatas kuni Kaitseliidu likvideerimiseni 1940. aastal. Esinemisi oli palju: suvemuusikal, 1938. a. üldlaulupeol, paraadidel, manöövrite lõputseremoonial, orkestri aastapäeva kontsertides rääkimata. Juba siis avaldus A. Märtini sümpaatia klassikalise repertuaari vastu: katkendid Weberi ooperist "Nõidkütt", Schuberti avamäng "Rosamunde" ja Lõpetamata sümfoonia, Fuciki avamäng "Marinarella", ka Eesti puhkpillimuusika tähtteosed: R. Kulli "Fantaasia Eesti viisi-

dest", E. Tamme "Eesti rapsöödia" ja "Kalev ja Linda". Ka heliloojana proovis ta sulge.

Järgmine suurem "oma" orkester oli puhkpillimuusika selts "Edu" (1936–1940). Puhkpillimuusikal hoidis A. Märtin hinge sees ka keerulistel sõja- ja sõjajärgsetel aastatel, juhtides 1940–1947 Lutheri Vineerivabriku orkestrit.

A. Märtini dirigenditöö hiilgeaeg oli aga aastad 1947–1961, kui ta juhatas Töõnduskooperatsiooni kultuuribaasi puhkpilliorkestrit. Alustanud 9-liikmelise koosseisuga, arendas ta selle kiiresti rohkem kui 80-meheliseks tipporkestriks, mis laulupeorongkäikudes alati kolonni peas "vedas" üldjuhte. Esimesena sõjajärgses Eestis võeti kasutusele rivi-trummid ja fanfaarid. Oodatud olid orkestri iga-aastased ülesastumised Estonia kontserdisaalis.

Palju tähelepanu pööras A. Märtin uute mängijate ettevalmistamisele. 1958. aastal asutati tema algatusel Tallinna 16. Keskkooli puhkpillior-

90

kester, mis 1960. a. vabariiklikul kooliorkestrite ülevaatusel saavutas esikoha, tasuks 40-päevane muusikareisi üleliidulisse pioneerilaagrisse Artek, kust tuldi samuti kuldmedaliga tagasi.

Viimased 30 aastat on juubilar pidanud auga väljateenitud pensionäripõlve, lugemata sealjuures veel oma elutööd lõppenuks. Seda ajajärku tema elust tähistab mahukas materjalikogu Eesti puhkpillimuusika ajaloost.

I. NITRA

MEHEST,

Mehi, kes on üle poole sajandi püsinud loovisiksusena üsna metsikult tormava eesti muusikaratsu sadulas, polegi ehk kuigi palju. Aga Roman Toi kuulub kindlalt nende hulka. Mehi, kes pikkadel lahusolekuaastatel riskisid otsida kodu- ja väliseestlaste kultuuris ühismeelt ja -keelt on ehk veelgi vähem. Ja sedagi peame Roman Toile "süüks" panema.

Et ta on suutnud enam kui pool sajandit hoida paguluse tingimustes eestlaste laulupeokatelidel tule all, ja seda veel mitmel mandril, selleks pidi tal jätkuma küll lausa kumatlikku visadust ja jonnit.

Kuna seekordse kirjutise ülesandeks on ära märkida vaid selle tubli mehe 80. juubelisünnipäev, siis põigakem pisut ka minevikku...

Et ta oma õpingute aegu Tallinna Westholmi gümnaasiumis nakatus Tuudur Vettiku poolt levitatud "raskesse tõppe", on küllap arusaadav. Vettiku "süükoorem" oli hiljem veelgi arvukam kui üks tollane koolipoiss Roman Toi!

Minu andmetel on Roman Toi varasema teate oma riskantsevõitu elukutsevalikust maha jätnud ajast, mil ta õppis Tallinna Konservatooriumis (1932—1934 A. Topmanni orelklassis). Olid need nüüd pisitillukesed kahtluseussid või sootuks pragmaatilisemad kaalutlused, kuid mõneks aastaks kadus ta Tartu Vaimu valdustesse, et ennast ülikoolis vaevata. Aga ega tema polnud tollastest noortest ainus, ke nii toimis. Neil aastail võis ülikooli seinte vahel kohata veel paljusid muusikaliselt haritud noori — majandust või juurat tudeerimas. Igaks juhuks!

Aga 1940 oli ta taas Tallinnas, et õpida Elleri juures kompositsiooni. Ja nende õpingute viljagi võime kohata meie arhiivides. Nii lebab Riigiarhiivis tänaseni ta Prelüüd tellole ja klaverile (lõpetatud 3. III 1941), mida siinkirjutaja on oma silmaga küll näinud, mitte aga kuulnud.

Asunud Saksa okupatsiooni ajal tööle Ringhäälingusse (Landessender Reval), tegutses ta nii kuuldemängude muusika loojana, muusikakommentaatorina ja hiljem ka orkestridirigendina. Viimane näis teda tookord eriti huvitavat, sest 1942. a. on ta ka Tallinna Konservatooriumis avaldanud soovi "...õppida orkestrijuhtimist Olav Rootsi juures". See soov ka teostus. Neil aastal sai ta mõned korrad juhatada kontserte isegi "Estonia" kontserdisaalis, mis noorele inimesele oli mõistagi väga tähtis. 10. jaanuaril 1944 juhatas Toi ka avalikku radiokontserti, kus esmakordselt kõlasid H. Wirthi "Goldoni-süit" ja Schuberti B-duur sümfoonia. Ka muudes ringhäälingute gemistes näitas ta üles aktiivsust, nii et ka tollane Landessender Revali muusika-juht Helmuth Wirth on maininud oma hilisemates mälestustes, et selliste "...tublide noorte meestega, nagu Eugen Miller, Valter Koni ja Roman Toi sai nii mõndagi korda saadetud". Perspektiivika noorena sai ta neil aastail lähetus ja käis ära Salzburgis Clemens Krauss'i suvekursustel, nagu ka Olav Roots ise ja Endel Kalam. Kuna aga tollases Tallinna Kon-

servatooriumis puudus ametlikult sümfooniaorkestri dirigeerimise eriala, lõpetas ka Toi selle kursuse puhkpilliorkestri dirigendina, kuigi lõpetamise kava (17. III 1943) ise viitab pigem sümfoonilistele vormidele (J. Aaviku Scherzo, Schuberti Marss, Verdi avamäng oop. "Nabucco", katkend Humperdincki "Hansust ja Gretest", Griegi "Per Gyntist", A. Kapi Avamäng II süidist ja M. Lüdigi Avamäng-fantaasia)!

KES VALDAB MITUT KUNSTI

Sümfooniadirigendina astus ta üles ka paguluses, algul Peeter-Paul Lüdigi kõrval Geislingeni teatriorkestriga, hiljem ka iseseisvate kavade ja koguni suuremate koosseisusega (näiteks Stuttgardi filharmoonikutega 23. veebruaril 1948, kus solistina esines Hubert Aumere ja kus tuli esiettekandele ka J. Aaviku I sümfoonia). Hilisematel aastatel on ta orkestrite ette pääsenud harvem. Ta põhittegevus kuulus jäägitult koorijuhitööle.

Roman Toi kooride loomise lugu seondub samuti pagulusesse siirdumisega. See oli 1944. aasta septembris, kui väike grupike muusikuid, kes tegutsesid Landessender Revali juures, siirdus rinde eest Poolasse, Toruni. Seal alustati eestikeelsete saatetega ja esimesest saatepäevast alates esines eetris ka Roman Toi asutatud eestlaste väike segakoor. Need saated jätkusid hiljem ka Gdanskist ja Rostockist — 1945. aasta aprilli keskpaigani, kuni grupp pudenes laiali. Roman Toi siirdus lõunasse, kuni vastu tulid kõrgemad mäed — Altenstadi. Siingi alustas ta kibekiirelt kooride loomisega ja kui neid oli juba piisavalt, siis ka laulupäeva organiseerimisega. Pagulaseestlaste esimene suurem ühislaulmine saigi teoks Altenstadis, 26. mail 1946. aastal. Seal pälvis erilist tähelepanu ka ettekandele tulnud R. Toi kantaat "Pea vastu!" (H. Visnapuu sõnad) see kujunes esimeseks muusikaliseks manifestatsiooniks, mis oli suunatud okupeeritud kodumaa-le. Siin seda aga kahjuks ei saadud enam kuulda. Aga vastu peeti siin küll. Või siiski kuuldi, sisekõrvaga?

Edasi tulid laulupäevad ja -peod Geislingenis, Augsburgis ja Kemptenis, edasi Kanadas, USA-s ja ESTO-traditsioonide sünniga seotuna juba erinevatel mandritel. Ja lõpuks ka Kadrioru kaare all. Kõikjal oli Roman Toil täita oluline osa.

Oma pagulasteekonnal asutas ta veel mitmeid koore. Usun, et oma "päriskooride" kõrval peaks neid olema vähemalt kümnekond, kelle sünniloos R. Toi "isadus" on tuvastatav. Sellest annavad tunnistust nii mitmete nende kooskäimiste vaim kui ka esitav repertuaar. Nad laulsid eesti laule, ka uusi paguluses sündinuid, aga ka "raudse eesriide" tagant välja manatuid (V. Kapp, V. Tormis, Ü. Vinter, R. Eespere...).

"Kauges Kodus" on ta avaldanud artikli "Rahvalaulust eesti heliloomingus". Siit viivad jäljed ka ta hilisema doktoritööni, mille ta kirjutas 1973—1975 veitsis (Montreux) ja 1975—1977 USA-s (Cincinnati) ning kaitses 1977 Toronto ülikooli juures. 1979 tegi ta samasisulise ettekande (The Melodic direction of the

Estonian Folk-songs) Eesti-Kanada Muusikakonverentsil Torontos. Veel 1981. aasta augustis Kanada Jõeääril toimunud Eesti Rahvuskultuuri Loomingupäevade kesksemaks ettekandeks olid ta samasse valdkonda kuulunud mõtisklused.

80

Seda teemat on ta poetanud ka oma loengutesse Toronto ülikooli muusikaosakonnas, eriti kui ta juurde on seal sattunud mõni eesti narmasjuurtega õpilane.

Tean, et Roman Toi heliloominguportfell on üsna mahukas. Kui sorimisega selles jääb artikli autor kimbatuses. Tundes selle sisu siiski vaid tükati, ei oska ma kindlasti määratleda ta peateoseid. Nii tundub mulle ta arvukate kooritööde ja väikevormide kõrval võrdelt olulisena ka kunagi Saksamaal Mahda Söödori poolt loodud jõulumüsteeriumi ("Ja täht näitas teed") muusika orkestreerimine ja juhatamine, mida esile tõstis ka tollane kriitika. Või on selleks ta Piccolo Symphony, mille 1983. a. esitas East York Symphony Orchestra Clifford Poll'i juhatusel; või mõni ta suurvormidest nagu Laudate Deum, Te Deum laudamus. Või koguni "Mängumees"?

Kuid kindlasti tunnen teda osava sõnameistrina ja mõnusa vestlejana, mis koos kõige eelöelduga on kutsunud otsima paralleelse kodu-Eesti isiksustega. Aga originaalsemat ja täppiminevat paralleeli, kui seda paari aastakümne eest avalikkusele lennutas meie ühine Soome-sõber Uolevi Lassander, oleks raske leida: "Roman Toi on väliseestlastele sama, mis Ernesaks kodueestlastele." Tõsi, mis tõsi! Ainult Roman Toil on veel kirjutamata viis köidet mälestusi, milleni Ernesaks jõudis. Või pidi tal neid kümme tulema? Küll ta jõuab! Seda, millest kirjutada, tal jagub. Kasvõi näiteks lugu sellest, kuidas sündis Eesti Lauljate Liit Põhja-Ameerikas; või jutud Toronto Meeskoori maailmareisidest; või ühe pagulaskooride eliiti kuuluva segakoori (Estonia koor) esinemistest Kanadas... ja Jeesuse sünnipäigas... või Tallinna üldlaulupeol.

Olen kuulnud ka lugusid sellest, kui osav on Toi olnud telgitaguse niiditõmbajana. Ega siin ilmas jõua tõepoolest kõike ise ära teha! Seepärast tuleb vahel ka teistel lasta tegutseda. Ainult neile tuli suunaviit kätte näidata. Umbes nii toimis ka Ernesaks, tema aga olevat õppinud seda peenikest kunsti Topmanni klassis — umbes samal ajal, kui seal käis ka Roman Toi. Hea pedagoog peabki õpilastele jagama mitmeid elukunste, milleta pärisakunstide tegemine võib osutada üleaaruseks närvikulukuks. Head õpilased omandavad neid oskusi õhust ja pärandavad omakorda oma headele õpilastele.

Ka Roman Toil on, mida oma järglastele kodus ja paguluses jagada.

Palju õnne!

Tallinn, 10. juuni 1996

"Eesti kunstnikud Blombergis" – 50 aastat tegevuse algusest

Paljud eestlased said aastail 1945–50 kaitset ja peavarju nõukogude okupatsiooni eest purustatud ja sõjakaotuse okiseisundis oleval Saksamaal. Eriti sõja lõpp löi paljudes kohtades elurütmil ja lad täielikult alt ja polnud ime, kui sakslaste kultuuriline tegevus soikus mõnel pool täielikult. Seetõttu võeti erinevate maade põgenike (DP–de) kultuuriline tegevus hästi vastu nii liitlaste sõjaväevalitsuse kui ka põgenikega tegeleva organisatsiooni UNRRA poolt. Ka sakslased suhtusid kunstnike truppide tegevusse toetavalt, sest reeglina oli tegemist professionaalsete kunstnikega.

Olulist osa eesti professionaalse muusika elushoidmisel Saksamaal mängis 1946. a. 2. septembriks formeerunud muusikute ühendus, milline sai nimeks "Eesti kunstnikud Blombergis" ("Estnische Künstler aus Blomberg").

Trupi põhituumiku moodustasid 1945. a. kevadel Lübeckis kujunenud trupp nimega "Eesti kunstnikud Lübeckis". Enne ümberkolimist Blombergi jõuti anda suur hulk kontserte Schleswig–Holsteini liidumaa kõige erinevates keskustes, põhiliselt baltlaste põgenikelaagris Briti tsoonis.

1946. a. sügise seisuga tegutses Saksamaal kaks suuremat eesti muusika keskust: **Geislingen** Lõuna–Saksamaal, **Blomberg** Loode–Saksamaal. Esimesest sai suur koorimuusika ja teatri, teisest vokaalsolistide ja kammermuusikute tegevuse keskus.

Liitlaste kontrollkomisjoni muusikalise nõuandja mr. Cooperi idee kohaselt pidi Blombergist kujunema balti ooperi keskus. Esimesed asukad olid lätlased, siis tulid eestlased Lübeckist, veidi hiljem leedulased Bad–Segebergist. Lauljaid jätkus ooperi jaoks piisavalt, kellest aga puudu jäi, olid orkestrandid. See saigi ooperiteatrile komistuskiviks. Ooper jäi küll kõrvale, seda suurema entusiasmi asuti vokaal- ja instrumentaalmuusika kontsertide korraldamisele.

Eesti muusikute rühma kuulusid väga tugevate lauljatena **Naan Pöld** ja **Lydia**

Naan Põllu lauludest tuli nüüd müügile CD

1. rida - naiskvartett, paremal pianist E. Kalam, 2. rida (vasakult) B. Padjus, R. Alari, N. Pöld, C. Prii-Berendsen, J. Villard, L. Aadre, P. Tammeveski, L. Lesta-Miller, L. Raudsepp, Endel Kalam ja K. Tatar

Aadre, viiuldaja **Carmen Prii-Berendsen**, tšellist **Kirill Tatar**, üllatavalt kiiret arengut demonstreerinud vokalidid **Ira Kalvet** ja **Jaan Villard**. Head klaverimängu taset näitasid **Erika Kalam**, **Lea Lesta-Miller**, **Juta Vaska**, **Karin Prii-Raudsepp**. Hea kunstilisel tasemel esines eesti naiskvartett koosseisus I. Kalvet, E. Veskimets, E. Lepik ja H. Hüüve. Veidi aega hiljem liitus trupi tegevusega juba enne sõda Eestis populaarsuse võitnud meeskvarlett **Heli-4** koosseisus Bruno Padjus, Rudolf Alari, Jaan Villard ja helilooja Paul Tammeveski. Kokku kuulus truppi 20 inimese ringis. Nagu Lübeckiski, oli trupi juhiks ja hingeks noor dirigent ja endine Eesti Ringhäälingu orkestri kontsertmeister **Endel Kalam**, kes esines ka ise sageli viiolasolistina.

Trupi töö intensiivsusest annab pildi kohalikus eesti ajalehes ilmunud kokkuvõtte kahe aasta tegevusest: 86 eri kohas anti 267 kontserti, neist DP–dele 174, inglastele 58, sakslastele 31, ringhäälingus 4. Kuulajaid ligi 73000. Entusiasm jätkus kõikjal. Tegevus laienes ka USA ja Prantsuse tsoonidesse. Samasugune intensiivsus kestis 40–ndate aastate lõpuni, kuni põgenikelaagrite likvideerimise alguseni.

Esinemised laagrites vaheldusid Eesti Vabariigi aastapäeva tähistamisega, osalemisega erikontserdiga eesti muusikast eesti pagulaslaulupeol Augsburgis 9. augustil 1947, kontserdiga Tartu Ülikooli aastapäeva aktusel Göttingeni Ülikoolis (kus oli 60–liikmeline eesti pagulasüliõpilaste grupp), esinemisega keiser Wilhelmil lossis Bevernis "Balti pidustuste" raames, kaasalöömisega Mozarti "Reekviemi" ettekandel Suure Reede kontserdil luteriusu kirikus... Vabariigi 30. aastapäeva tähistati lätlaste kutsel esimesena vanas tutavas Lübeckis, Meeseni laagris.

Suurürituseks kujunes Blombergis Kunstnike Keskuses avatud üheksapäevane "Balti kultuurinädal" 1948. a. aprillis. Raamatunäituste, spordivõistluste, loengute, rahvatantsuõhtute jm. kõrval oli oluline koht kolme Balti riigi muusikal. On imetusväärne, kuidas sellistel suurfoorumitel heanaaberlikku koostööd arendati. Nädala pidulikuks lõppakordiks kujunes eesti–läti ühine kontsert–jumalateenistus. Baltlaste kultuuriline aktiivsus ja koostöö jätsid sügava mulje ka Blombergi külastanud Briti parlamendi liikmetele.

Paarkümmend kilomeetrit Blombergist, Detmoldis, avati Loode–Saksa Muusikaakadeemia, kuhu asus õppima tolleks ajaks trupi juhtivaks jõuks saanud Naan Pöld, jätkates ka tegevust Blombergi trupis. Noore laulja edusammudest räägib esimese suurem soolokontsert Detmoldis 1. juunil 1948 koos sakslase Robert Fitzega. "Sõnumitest" loeme sel puhul Endel Kalami sulest: "N. Pöld, kelle pidevalt suurt arengut oleme võinud jälgida Saksamaal, rõõmustab meid ikka enam oma hääletehniliste edusammude ja kunstilise isiksuse kujunemisega..."

Kahel korral tuli Balti kunstnikke heliplaadistama BBC. 1947. a. salvestati eesti muusikutest naiskvarteti ja vokaalsolistide L. Aadre ja N. Põllu esinemine, keda saatsid pianistid L. Lesta-Miller ja Erika Kalam.

Trupi "Eesti kunstnikud Blombergis" tegevus aitas hoida ülal põgenikelaagrite elanike meeleolu, olla üle igapäevamuredest, säilitada usk eesti kultuuri ellujäämisse. Ainuüksi nende rollide tähtmine kujunes blomberglastele tähtsaks missiooniks, mille üksikasjalisem uurimine seisab alles ees. Siinkohal suur tänu hr. Naan Põllule ja pr. Erika Kalamile, kellelt Teatri- ja Muusikamuuseum on juba tänaseni saanud olulist materjali.

ALO PÖLDMÄE

JALGRATAS

Sel kevadel toimus Šveitsis Boswilis Balti kultuurinädal, kus pöhirõhk oli asetatud Balti maade heliloomingut tutvustavatele üritustele. Üks sellel osaleja, Tõnu Kõrvits oli nõus ka Muusikalehele oma muljeid avaldama.

Festivalil esitati kuue Šveitsi helilooja teoseid. Nendele vastandusid kuus autorit Balti riikidest – igalt maalt 2. Igal vanema generatsiooni esindajal oli kaasas üks tema õpilane. Eestist olime mina ja minu õpetaja Raimo Kangro.

Boswil on väike küla, mis asub Zürichist umbes 35 km kaugusel. Öieti ei võikski seda külaks nimetada, sest see on rohkem nagu äärelinn, umbes võrreldav Kivimäe või Nõmme-ga Tallinnas. Zürichist Boswili sõitmiseks kulub sama-võrra aega nagu Tallinnast Nõmmele sõitmiseks. Ülitiheda asustuse tõttu ei tekkinud muljet, et vahepeal oleks olnud maakoht. Meid majutati spetsiaalselt kunstnike jaoks ehitatud majja – Künstlerhausi.

Balti nädala programm oli koostatud põhimõttel, et kõigil kaheteistkümmel heliloojal oli tunni aja jooksul võimalik tutvustada oma muusikat. Sellest tunnipikkusest etteastest moodustas umbes 50% muusika kuulamine. Teises pooles toimusid arutelud. Õhkkond oli väga konstruktiivne ja heatahtlik. Kurja kriitikat ei tehtud. Lisaks päevastele aruteludele olid õhtuti ka kontserdid, kus kõlasid elavas ettekandes Šveitsi ja tuntuimate Balti heliloojate teosed.

Kas Šveitsi ja Balti riikide heliloojate loomingu oli märgata olulisi stiililisi erinevusi?

Šveitsi autorite loomingu on domineerival kohal nn. uus-keeruline stiil. Võrreldes nende muusikaga oli minu ja Raimo Kangro, samuti leedulase Osvaldas Bolakauskase muusika suhteliselt erinev.

Milliseid teoseid oma loomingu Sa seal tutvustasid ja milliseid vastukajaid nad tekitasid?

Minu poolt oli kaks lugu – "Sinine värav" ja Kitarrikontsert, mis mõlemad kõlasid möödunud hooajal ERSO esituses ka avalikel kontserditel. Minu muusika mõjus šveitsi heliloojate oma taustal stiili poolest veidi teistsugusena, kuna ta oli võrreldes teistega romantilisem. Järgneval arutelul küsitigi minult, miks kirjutan ma nii romantilist muusikat. Ma ei osanud selle peale midagi vastata.

Mida arvasid veitslased Raimo Kangro muusikast?

Raimo tutvustas seal oma kantaati "Gaudeo" (Rõõmusta). Arutelul arvati, et see teos on orfilik. Raimo loomingu laiemalt vaagides öeldi välja üks veidi kummalisena tunduv märkus, et tema muusika olevat liiga positiivne. Veitslaste oma heaolühiskonda arvestades tundus selline arvamus eriti raskesti mõistetavana. Kas peab siis hea muusika olema tingimata negatiivse alatooniga?

Mida kujutas endast Künstlerhaus, kuhu te olite majutatud?

See on sisuliselt kunstnike maja, kus leiavad pidevalt aset mitmesugused kultuuriüritused. Raha puudumise tõttu seal midagi toimumata ei jää, kuna veits on väga rikas maa. Künstlerhausi kõrval ühes väikeses majas elasid kunstnikud-stipendiaadid. Neil oli prii ülalpidamine. See tähendab, et neile anti regulaarselt teatud summa raha, mis võimaldab pühenduda ainult oma loomingu, tarvitsemata vahepeal pida muid ameteid. Meie sealviibimise ajal elasid seal üks Leedu naiskunstnik, Senegali puunikerdaja ja araablasest fotograaf.

Millised Šveitsi autorid jäid Sulle enim meelde sellel festivalil ülesastunutest?

Väga omapärane helilooja on Martin Derungs. Tema muusika on väga traagilise alatooniga. See sümboliseerib hävingut, totaalset ühiskonna hukku. Seda on sõnadega keeruline kirjeldada, aga see oli mõjuv.

Romantiline (vasakul) ja positiivne eesti helilooja rikkal maal.

Veel jäi meelde minimalistlikku stiili viljelev Šveitsi helilooja Esther Roth. Tal oli üks veider teos, mille ettekandekooseisu kuulus ka tema enda poolt konstrueeritud instrument. Selleks oli jalgratas, mille tagumise ratta külge olid monteeritud hoovad ja need löid vastu taldrikuid. Sellise "löökpilliga" sõitis ta lavale ja hakkas väntama, kandes nii ette oma teost. See mõjus koomiliselt.

Küsisime pärast naljatades Balti klaveriduo liikmetelt, kas nad ei tahaks oma järgmisel kontserdil mängida seda E. Rothi teost jalgrattale ja kahele klaverile. Nad arvasid, et võiks küll, aga kuna nende järgmine kontsert on teises paigas üsna varsti, peaks autor kohe oma jalgrattaga sõitma hakkama, et õigeaks ajaks kohale jõuda.

Millises keeles toimus Balti kultuurinädalal omavahe-line suhtlemine?

Meie võrustajad valdasid väga paljusid keeli. Enamikele neist ei valmistanud mingit raskust vestluses sujuvalt üle minna saksa keelelt prantsuse, itaalia või inglise keelele. Sama inimene, kes minuga suhtles inglise keeles, tegi seda Raimoga saksa keeles.

Veel torkas silma, et keskmine veitslane on haruldaselt viisakas ja sõbralik. Hommikul, kui ma mõnikord jalutasin kohalikus mägikülas, tervitas mind iga vastutulev inimene, vaatamata sellele et me nägime üksteist elus võib-olla esimest ja viimast korda. See tekitas hea tunde. Eesti inimene on selle koha pealt kuidagi teistmoodi, tagasihoidlikum ja kinnisem.

JOUNI KAIPAINEN

Miks "metshaldjas" jäi

SIBELIUSEL

laua-
sahtlisse?

Veebruarikuu Muusikalehes avaldasime sõnumi J. Sibeliuse teose "Metshaldjas" partituuri avastamise ja selle taastekandmise kohta Lahti orkestri poolt. Samas on esitatud ka mõningad arvamused, miks Sibelius jättis selle töö oma lauasahtlisse, ei lasknud seda uuesti ette kanda ega teinud ka ümber.

Ajakirjas Classica-CD käsitleb seda küsimust pikemalt, muusikalisi põhjendusi tuues, soome muusikateoreetik Jouni Kaipainen. Toome sealt lühendatult ära tema versiooni. Autor märgib, et ta ei pretendeeri absoluutsele tõele. Kuid Sibeliuse loomismeetodi suhtes üldse ja tema heliloomingus "Metshaldja" kirjutamise ajal ja järel toimunud muutuste suhtes peaks see kirjutis olema siiski huvipakkuv.

"Metshaldjas" oli Sibeliuse enese jaoks problemaatiline teos, kuid mitte tema ainus n.-õ. murelaps. Ka niisuguseid tuntud helitöid, nagu viiulikontserti "Kullervo", "Saaga" ja Viies sümfoonia ei mängita tänapäeval enam nende algvariandis, kuna helilooja töötas nad hiljem ümber. Kõigis neis uutest redaktsioonides saavutas Sibelius lõpuks siiski sellise tulemuse, mis teda ennast rahuldab. "Metshaldjale" ei ole ta aga teatavasti uut redaktsiooni üritanud kirjutama hakatagi. Põhjust võib vaid oletada.

"Metshaldjas" on Sibeliuse poolt muusikasse pandud Viktor Rydbergi (1828–95) samanimelise poemi ainetel. Teose algvariandis kasutas helilooja omalaadset žanri – melodraamat. Koosseis oli järgmine: deklameeriija, keelpildid, klaver ja metsasarv. Melodraama esietekanne toimus Helsingi Soome Teatris 1895. aasta algupoolel. Omamoodi imeteldav on Sibeliuse tekstivalik: rootslase Rydbergi luulele loodud mittesoomekeelne melodraama kanti ette "soomluse keskuses" rahvusliku eneseteadvuse jõulise ärkamise aastail. Tänapäeva muusikutele on võib-olla ehk rohkem üllatav

helilooja huvi sellise žanri vastu, nagu on melodraama. See vananenud žanr mõjaks oma pateetilise alatooniga tänapäeval ettekantuna arvatavasti rohkem koomiliselt kui tõsiseltvõetavalt.

Üsna varsti töötas aga autor teose ümber: 6-minutilise melodraama algmaterjalide põhjal sündis üle 20 minuti pikkune helipoeem sümfooniaorkestrile. See helitöö kanti ette 1895. ja 1899. aastal.

Rydbergi poemis on juttu Björni-nimelisest tugevast ja kaunist noorukist, kes oma õnnetuseks järgneb metsa ja selle haldjate kurikavalale kutsele. Noormees saab hukka deemonlike haldjate käe läbi. Nii selle teose helikeele kui ainetiku osas on Sibelius liiga tugevasti mõjutatud Wagneri tetraloogia "Nibelungide sõrmuse" nendest stseenidest, kus on juttu põlismetsa haldjatest–sireenidest.

Teiseks nõrgaks küljeks "Metshaldja" partituuri juures on selle orkestratsiooni ebatavaliselt kiire valmimine. Pikem viimistusaeg oleks tulnud teose kunstilisele tasemele kindlasti kasuks.

Kõigist Sibeliuse helipoeemidest on "Metshaldjas" kõige rohkem programmiline. Ei "Saagas", "Lemminkäise legendis" ega ka "Põhjala tütres" tõuse muusika puhtkirjeldav funktsioon sellele piltlikule tasemele kui "Metshaldja" partituuris. "Kullervo" on küll programmilisul küllaltki suur osatähtsus, kuid seda esineb vaid neis osades, kus lauldakse, "Kullervo" kolm instrumentaalosa on aga oma põhiolemuselt abstraktsed. Ka see võib olla üks põhjus, miks Sibelius oma "Metshaldja" jättis hiljem lauasahtlisse.

Helitöö algab peategelase Björni eksponeerimisega. Teda kujutatakse C-duursel teemal, mille koostiselementidena on oluline osa täita fanfaarsetel käikudel. Nii nagu terves "Metshaldja" muusikas, on ka Björni teemas materjali-käsitlus üsnagi omalaadne võrreldes Sibeliuse teiste teostega. Paralleele võiks siin tõmmata võib-olla ainult "Saagaga". Kompositsioonivõtted ei ole siin kaugel sellest, mida võiks nimetada – julgeksin öelda – minimalistlikeks.

Metsavaim on kujutatud la–minoor- ses doorias kõlavas kihiseva–kahiseva karakteriga muusikas. Seejärel naaseb Björni kujund, milles seekord ilmnevad juba uued jooned – vastupunnimine

haldjate kavalatele meelutuste. Kuid seda on tehtud asjatult venitades; kuulajale piisab ilmselt ka lühemast materjali eksponeerimisest, et üheselt mõista: siin see Adonis nüüd on. Seejärel toimub surmakujundi modulatsioon cis–molli, mis jääb kuni teose lõpuni valitsevaks helistikuks.

"Metshaldja" muusika jaotub laias plaanis niisiis kolme lõiku ja kestab üllatavalt kaua – 22–23 minutit. Ka selles on näha omamoodi "minimalismi" alget.

Esimene modulatsioon uude helistikku viitab "erootilisele" kohtumisele, kus Björn on haldja lummuses. Erinevalt Wagnerist ei kujuta Sibelius "Metshaldja" erootilist armastusstseeni mitte dünaamilise tõusuna, vaid pigem vaikse kantileense muusikana. Kuid nagu Wagneri "Siegfriediski" on "Metshaldjas" armastusstseen orkestreeritud tellode ja metsasarve tämbriga.

Stiili poolest on "Metshaldja" partituuris kõige rohkem ühiseid jooni "Saagaga" helilooja ühe teise sümfoonilise poemiga. Seetõttu on vähe alust teose autorluses kahelda.

On põhjust arvata, et Sibelius ise siiski ei pidanud "Metshaldjat" ebaõnnestunud helitööks. Üheks teose sahtlisse jäämise põhjuseks võis olla see, et helilooja, kavatsedes ta algul ümber töötada, hiljem järjest uute teoste loomisprotsessis lihtsalt unustas. Arvan, et kui Sibelius oleks "Metshaldja" ümber töötanud, poleks ta toiminud nii nagu "Saaga" puhul, lisades juurde elegantsemaid lõike ja muutes orkestratsiooni. Sellised parandusvõtted poleks "Metshaldjat" oluliselt paremaks muutnud, pigem oleks võinud seda teha lühendamise.

"Metshaldjas" sündis omamoodi stiili teisenemise perioodil Sibeliuse loomingu. Uued teiseladised helitööd, mida helilooja kirjutas pärast "Metshaldjat", löid autorile loometöös uued perspektiivid, vähendades ilmselt seega tema jaoks "Metshaldja" tähtsust. Nüüd, pärast esmakordset taastekannet, ei saa olla kindel, missugune on helitöö edasine saatus: kas ta saavutab kindla koha kontserdikavades või jääb ainult kuriositeediks? Seda meelt olen aga küll, et kui selline leid on tehtud, tasub teost veel mängida. Lõppotsus muusika elujulisusest jääb kuujalale.

UUT EESTI RAHVUSRAAMATUKOGU MUUSIKAFONDIS

KIRJANDUS

- Puurmani Segakoor 10. – Puurmani, 1996. – 6 lk.: ill.
Smejanski, Mihkel. Kuraditosisin kodukirjandit teemal "Kulde Trio". – Pärnu, 1995. – 153 kl.: ill.
- Viljandi Muusikakool 50. – Viljandi, 1996. – 6 lk.: ill.
Dählström, Fabian, Salmenhaara, Erkki. Ruotsin vallon ajasta romantiikkaan, keskiaika – 1899. – Porvoo, 1995. – 580 s.: kuv. – (Suomen musiikin historia; 1).
Heiniö, Mikko. Aikamme musiikki, 1945–1993. – Porvoo, 1995. – 568 s.: kuv., mus. – (Suomen musiikin historia; 4).
Jackson, Rick. Encyclopedia of Canadian rock, pop & folk music. – Kingston, 1994. – 319 p.: ill.
Kaipainen, Mauri. Dynamics of musical knowledge ecology. – Helsinki, 1994.
Kwon, O-Yeon. Die Theorie und Praxis der Intonationen in der traditionellen koreanischen Musik, gemessen an den Wölbrettzithern Komungo und Kayagum. – Regensburg, 1992.
Musiikki digitaalajassa. – Helsinki, 1994. – 63 s.: kuv.
Musik-Almanach, 1996–97. – Kassel, 1995. – 1146 S.: Schem.
Nilson, Ann-Marie. On liturgical hymn melodies in Sweden during the middle ages. – Göteborg, 1991.
Norsk musikkfortegnelse: notestrykk, 1995. – Oslo, 1996.
Poroiila, Heikki. Yhtenäistetty Edvard Grieg, Franz Liszt, Jean Sibelius, Leevi Madetoja ja Oskari Merikanto (eralditi teosed): teosten yhtenäistettyjen nimekkeiden ohjeluetelo. – Helsinki, 1995–96.
Riot, Claude. Chants et instruments. – Paris, 1995. – 118 p.: ill., mus.
Rocking the state: rock music and politics in Eastern Europe and Russia. – Boulder, 1994. – 317 p.: ill.
Rosenthal, Manuel. Ravel: suovenirs. – Paris, 1995. – 206 p.: ill.
Salmenhaara, Erkki. Kansallisromantiikan valtavirta, 1885–1918. – Porvoo, 1996. – 579 s.: kuv., faks., mus. – (Suomen musiikin historia; 2).
Semrau, Arno. Studien zur Typologie und zur Poetik der Oper in der ersten Hälfte des 19. Jahrhunderts. – Regensburg, 1993.
Siltala, Reino. Raili Kostia: laulajaksi syntynyt: elämätkuva ja diskografia. – Helsinki, 1992. – 62 s.: kuv., faks.
Suomen Kansallisoopera. – Helsinki, [1996]. – 28, [16] lk.: fot.
Tuohiniemi, Jaakko, Poroiila, Heikki. Yhtenäistetty Georg Philipp Telemann, Richard Wagner (eralditi teosed): teosten yhtenäistettyjen nimekkeiden ohjeluetelo. – Helsinki, 1994–95.
Äikää, Ermo. Hymnus Angelicus. – Helsinki, 1995. – 440 s.: faks.

NOODID

- Ainsalu, E. Harjutusi solfedzeerimiseks eesti muusikast 1–4. – Tallinn, 1995.
Despit, D. Jefimija Lazary op. 94: kantata za mezosopran, meoviti hor i simfonijjski orkestar: partitura. – Beograd, 1993.
Despit, D. Konzert za orkestar op. 70: partitura. – Beograd, 1990.
Egner, H. Musica sacra: fünf kleine geistliche Stücke von Purcell, Beethoven und Bruckner (Puhkpilliorkestri direktsoon ja hääled, sama järgmise 6 ja Löffleri noodi puhul).
Guilmant, F. A. Paraphrase über den Siegeschor ("Tochter Zion"), aus Händels Judas Maccabaeus.
Hartwig, H. (bearbeti). Ave Maria nach einer Melodie von Charles Gounod.
Hartwig, H. Boys and girls: Dixie-Marsch.
Hartwig, H. Folk-song – Medley.
Jonny-Dixie (Dixie-Marsch).
Hildebrand, E. Klassik-Panorama. Melodienfolge.
Lastelaul '95: 1 (Lasteekraan). – Tallinn, 1996.
Lihtsaid palu algajale flöödimängijale / koostaja E. Luha. – Tallinn, 1996.
Luha, E. Flöödiõpik algajale. – Tallinn, 1996.
Löffler, E. Fantasie für Blasorchester über Melodien aus Richard Wagners "Lo-hengrin".
Mokranjanj, B. Poema za klavir i orkestar: izvod za dva klavira. – Beograd, 1990.
Raid, K. Neli jõululaulu 1994. – Segakoorile. – Tallinn, 1995.
Pajutit, S. Grazim pomilovanje: ziklus pesama za sopran i simfonijjski orkestar: partitura. – Beograd, 1992.
Semlek, L. Valik lastelaule 1. – Tallinn, 1996.
Tedder, H. Sull' olgu au: laulud segakoorile. – Finland, 1995.

HELIÜLESVÕTTEID

Kompaktplaadid

- Beethoven, Ludwig van. Missa Solemnis: Op. 123: In D major / Perf. by: C. Margiono, soprano, C. Robbin, mezzo-soprano, W. Kendall, tenor, A. Miles, bass, the Monteverdi Choir, Orchestre Revolutionnaire et Romantique, cond. J. E. Gardiner. – Hamburg, 1990.
Heino, Anita (laulja) & Finest Sextet (ansambel). Sinilind / Arr. T. Kõrvits – 1996.
Kajaanin Harmonikkakerho. Haaveita harmonikalla. – 1996.
Kevadhiit 1996 / Esit.: Maarja-Liis, laul, Tiu, laul, T. Pihlap, laul, Saxappeal Band, ans., Columbus Kris, ans., Nancy, laul, Jam, ans., Seitsmes Meel, ans., El Cumba, ans., jt. – Tallinn, 1996.
Karavan (ansambel). Vol. I. – 1996.
Musica Fiata Köln (ansambel). The feast of San Rocco: Venice 1608. – 1995.
"Viimne reliikvia": muusika filmist / Esit.: P. Tooma, laul, dir. E. Klas. – 1995.
Weekend Guitar Trio (ansambel). Sõnastik.

Helikassetid

- Cloetta hitid / Esit.: 2 Quick Star, ans., Duubel, ans., Siiri Sisask, laulja, Vennaskond, ans., Marju Länik, laulja.
Jam (ansambel). Ootus. – 1996.
Kilvet, Kaarel ja Tamm, Tõnu (lauljad). Oh armastus, sina kallid, magus mesi.
Kullerkupp, Sven (klaver). Elisele.
Nõmme Kammerkoor.
Nancy (laulja). – Tln., 1996.

EESTI KONTSERDI kontserdid

SEPTEMBER

1. IX kell 16.00 Väravatorn – HORTUS MUSICUS. Solist EVELYN TUPP (sopran). Ansambli juht Andres Mustonen.
6. IX kell 19.00 Tallinna Raekoda – JAAN ARDER (tenor), NEEME PUNDER (flööti), IVO SILLAMAA (klaver). Naapoli laulud, A. Scarlatti, Caldara ja Schuberti väikevormid.
15. IX kell 16.00 Mustpade Maja Valge saal – JAAKKO RYHÄNEN (bass, Soome), RIITTA INGELIN (klaver, Soome). Mozart, Schubert, Kuula, Tšaikovski.
17. IX kell 19.00 Tartu Ülikooli aula – RAM, dirigendid Ants Soots, Ants Üleoja. Norra nüüdisaegsete heliloojate ja Mendelssohn-Bartholdy meeskooriteosid.
17. IX kell 19.00 Estonia Kontserdisaal, 18. IX kell 19.00 Tartu Ülikooli Ajaloomuseum – ANSAMBEL "SINGH BANDHU". India klassikaline vokaalmuusika.
19. IX kell 19.00 Estonia Kontserdisaal, 20. IX kell 19.00 Paide Kultuurikeskus – HOOAJA AVAKONTSERT. EESTI RIIKLIK SÜMFOONIAORKESTER, EESTI POISTEKOOR. Dirigent Arvo Volmer, solist INDREK LAUL (klaver). Tubin, Beethoven, Sibelius.
24. IX kell 19.00 Mustpade Maja Valge saal, 25. IX kell 19.00 Tartu Ülikooli aula – klaveriduo ERIK T. TAWASTSTJERNA & HUI-YING LIU (Soome). Lithander, Schubert, Debussy, Busoni, Grieg, Stravinski.
25. IX kell 19.00 Viljandi Jaani kirik – HORTUS MUSICUS. Ansambli juht Andres Mustonen.
26. IX kell 19.00 Estonia Kontserdisaal – ERSO. Dirigent KIRK TERVOR (USA), solist TATJANA GRINDENKO (viul, Venemaa). Gerber, Haydn, Barber.
28. IX kell 17.00 Võru kultuurimaja Kannel – In memoriam "Estonia". J. S. Bach – Orkestrisüüdid. HORTUS MUSICUSE AKADEEMILINE ORKESTER. Dirigent Andres Mustonen.
29. IX kell 16.00 Mustpade Maja Valge saal – 15. ja 16. sajandi Euroopa õukondade muusika. HORTUS MUSICUS. Ansambli juht Andres Mustonen. Burgundia, Taani, Christian IV, Maximilianus I. Müncheni õukondade muusika.

Euroopa 10 suurimat ooperihoonet

Ooperihoone	Maa	Iste-kohti	Seisu-kohti	Kokku
1. Opera Bastille	Pariis, Prantsusmaa	2716	–	2716
2. Gran Teatre de Liceu	Barcelona, Hispaania	2700	–	2700
3. English Opera National	London, Suurbritannia	2356	75	2431
4. Staatsoper	Viin, Austria	1709	567	2276
5. Teatro alla Scala	Milaano, Itaalia	2015	150	2165
6. Bolšoi Teatr	Moskva, Venemaa	2153	*	2153
7. The Royal Opera	London, Suurbritannia	2067	42	2109
8. Bayerische Staatsoper	München, Saksamaa	1773	328	2101
9. Bayreuth Festspielhaus	Bayreuth, Saksamaa	1925	–	1925
10. Teatro Communale	Firenze, Itaalia	1890	–	1890

* Andmed puuduvad.

Allikas: The Top 10 of Everything, London, 1995

Muzõkahnaja Entsiklopedia (Moskva, 1973) andmeil on Suures Teatris (Bolšoi Teatr) 2155 istekohta, tema filiaalis Kremli Kongresside Palees aga 6000.

Barcelona Liceu teater põles 1994. aasta algul maha, seda taastatakse.

ESTO PÄEVAD – ELLERHEIN – EESTLASED

Igas maailmanurgas on vähemalt üks eestlane...

Kas Ellerhein on oma pikkadel rännuteedel ta üles leidnud?

Alati ei ole.

Aga paljud on leitud. Meie leidsime nemad ja nemad leidsid meid. Milline avastamisrõõm! Esimene südamlükkohtumine oli 1986. a. Soomes, kui H. Kaljuste ja koor olid kutsumatud pidulikule lõunale Veljo ja Kira Klami kunstilembelisse kodusse. Enneolematu oli öö jooksul garaazist ümberehitatud kontserdisaal, kus akustikat kohandamas suur bassein.

Palju külalisi, vägev kontsert, lahkumispiraad...

1988. a. Kanada, mis viis vahepeetusega läbi Toronto, kus Ellerhein kohtus esmakordselt väga vahva mehe Roman Toi, tema jüngerite ja kooriga. Sini-must-valge lainetas merena nii meie kui nende kätes. Lühikesel vahemaandumisel ei jõudnud ma näha oma ristiema Alide (Purka) Vilistust ja oma kasvatajat Ella Kasemetsa, kes on Ellerheina suured austajad.

Suur kohtumine Kanada eestlastega oli hr. Kempil talus, kus peremees pidas oma sünnipäeva.

Talu? Loss? Mõis?

Et need laud selle toidu all ei nõtkunud ega naer ja jutud väsinud. Basseinis patsasin hüppetornist otse kümmit tugitooli ja ütlesin "ohh!". Samal ajal laulis koor Heino Kaljuste juhtimisel "Kuldrannake, kuldrannake, mil jõuab laev su kaldale...". See oli peremehe eritellimus, meiepoolne sünnipäevakink. Hiljem olime koos Erich ja Lydia Naanoga. Viimase vend hr. Vink tellis ja kinkis Ellerheinale esimese eesti lipu, mis õnnistati Eesti Maja juures olevas kirikus. Selle pere ja kiriku õnnistused saadavad meid tänaseni.

1989 viis Tõnu Kaljuste koori Inglismaale. Heino Kaljuste kirjutas Ellerheinale lähetussõnad. Käekiri väreles pisut...

Inglismaal võtsid meid vastu Virve Kaljuste ja võimsalt sumisev Eesti Maja. See jõuline kogukond saatis meid kont-

serdilt kontserdile, aidates nii jõu kui nõuga. Oleme neile siiralt tänulikud.

Perekond Toompea kingitud Underi luulekogumikust lugesis H. Kaljuste sarga juures lahkumissõnad.

Siis kaotasime eestlased nii mõnekski ajaks.

Soome, Rootsi, Saksamaa, Hispaania, Taani.

1992 Šveitsis viis meid kokku perekond Corradiga. Heljo Jaik-Corradi lüürilisi luuletusi seadis lauluks ja laulis tema tütar Liilia Corradi. Hiljem kohtusime nendega Soomes, kus nüüd juba "marurahvuslane" Liilia organiseeris väljaspool aega ja arvestust Eesti Päevad.

Šveitsi päevade ajal olime veel ühe eestlase hr. Luchsingeri hoole all. Kalevipojaks nimetasime teda kasvu poolest ja aukartust äratas tema kunagine kirurgiamet. Käisime temaga ka Baseli suurimas haiglas. Selle AIDSi-keskuse lille-rikkas aias laulsime nägematutele haigetele. Samas avanes väga kõrgel üks aken ja keegi plaksutas meile. Laulsime ka surijatele, kes ratastoolidel ühte ruumi toodi. Laulsime ka siis ikka veel, kui helikopter laskus hirmsa mürinaga haigla kirurgiaosakonna katusele, et tuua otse operatsioonilauale avariiohvraid.

Siis olime tükk aega täiesti-täiesti tummad...

Prantsusmaa, Hispaania.

1993 Rootsis. Eesti Vabariigi 75. aastapäeva tähistamine Göteborgis hr. Aho Rebase kutsel. Siin olid nad küll kõik koos. Vägesid juhatamas hr. Evald Soomägi. Suurel Toomkiriku kontserdil laulsime koos Lea Salu kooridega. Suur pidulikkus, kus paistis silma pastor Nikolai Suursööt.

Helle Persson ja Oliiper Viitri, kes võtsid Ellerheina täiskasvanud oma rüppe.

Belgia, Saksamaa...

1994 Prantsusmaa.

Buss pooleks. Neli päeva prantsuse külas. Suur kontsert külarahvale kirikus, kus pole varem kunagi olnud kontserti.

Eesti saatkond Pariisis. Milline üllatus, kui keegi pakub abi.

Buss terve. Edasi kodu poole! Aitäh!

1995 Riia. Eesti saatkond Lätis. Tiia Vitols. Vabariigi aastapäevakontsert Riia Toomkirikus. "Te laulsite selle kiriku täis," kõlas arvustus. Tiia meie ümber, ees ja kõrval. Kui lihtne oli laulda!

1995 Šveits. Nüüd on pealik hr. Schwarl. Kõik on läbi mõeldud. Meie teel pole tolmukübetki.

Heino Kaljuste ja Tiia-Ester Loitme.

ERNST LUCHSINGER

Basel, den 31.12.95

Kallis Tiia !

Sinu ja Ellerheina õnnitlused uueks aastaks tulid eile kohale. Suur tänu ! Age Raa läbi sain juba teada et Lastekoor võitis 47 koori hulgast "Grand Prix" ja et Sina said Eesti suurima koorimuusika aasta-preemia. Tubli ! Tubli ! -

Mina soovin Sinule ja Ellerheina koorile ilusat uut aastast ja kõige pealt tugevat tervist ! -

Sina küsid kuidas mina elan. Terve juuli kuu olin haiglas, nüüd olen aga jälle päris terve ja olen tänulik et abikaasa tervis sammuti jälle korras on. Meie käime 2 korda nädalas ujumas (vesi 31 kraadi C.) ja

Nigulistes

Kohtume jälle Corradidega. Laulame Liiliaga mõnelgi kontserdil. Tal on edu ja inimestele meeldib, kui ta nende emakeeles teeb kõik eesti asjad selgeks.

Norra.

1995 Jaapan. Kaks eestlast, ei rohkem ega vähem. Hokkaido saarel Sirje Okada. Töeline ema oma kolmele tumedapäisele lapsele, kes sisult on eestlased ja vormilt jaapanlased. Ja töeline ema Ellerheinale. Ürgsel Hokkaidol harjusime tasapisi kuuma õhu ja kuumade südametega.

Tokio. Ulla Kodama. Pikk ja sire, kellest kokkumurtuna saaks kolm jaapanlast. Ja kindlasti on vajalik, et Tokios on üks eestlanna, kes mõnikord paneb selga eesti rahvariided ja ütleb midagi täiesti teistmoodi.

Saksamaa, Belgia. Järsku oli kirikus Strasbourgi diplomaatiline korpus. Täielik elevus meie ridades. Laulsime kõigest hingest. Pärast saime teada, et me PEAME KÕIKIDELE EESTLASTELE oma tulekust ette teatama. Siis jooksimise tagasi lavale ja laulsime veel lisapalu.

ESTO päevad Eestimaal on muidugi need kõige õigemad. Nad peaksid ALATI olema ainult SIIN. Oma sügiselõhnadest tiinel kodumaal. Õunapabulad on valmis. Meres on naljakad milimallikad. Õöd muutuvad pimedaks, õudseks ja õdu-

saiks. Lehed lähevad kollaseks. Odrapõllud lõhnavad pudru järele. Muidugi peaks kõik laulma. Kõik, kes tahavad ja need ka, kes ei taha.

Laulus on hirmus salajõud.

See liidab ja lahutab.

Aitab ja hukutab.

Jumalus.

Nõidus.

Eestimaal peab käima, sest muidu ei tunne Tallinnatki ära, rääkimata Türist.

Vana Toomas saab kuldse kübara!

Viru otsas on klaasist vihmauss!

Palju puid on maha saetud!

Palju on juurde istutatud!

Ellerhein laulab ESTO päevadel Siinuga kõrvuti nais- ja ühendkooride ridades.

Samas oleme lastena uudishimulikud, kas leiame peomõllus mõne eestlase, kellega oleme kohtunud laias maailmas. Tahaksime neile laulda Veljo Tormise "Lauliku lapsepõlve" või Lembit Veevo laulu Debora Vaarandi sõnadele:

KASVASIN KESK
KADAKAID JA KIVE

.....
KOOS EI SAA ME RÄNNATA
VÕÖRAID MAID JA RADU
MEIL ON HOIDA OMA LAUL
HOIDA OMA PESI
HOIDA OMA PESI
HOIDA OMA PESI
HOIDA OMA PESI
.....

TIIA-ESTER LOITME,
Ellerheina peadirigent

Katrin Kuldjärv, Tiia-Ester Loitme ja Eerich Naano indiaani pühaku kaitse all Kanadas 1988.

